

№4 2018 (94)

Видається з жовтня 1999 року
Реєстраційне свідоцтво:
серія **КВ №23669-13509 ПР**
від 9 листопада 2018 року
ISSN 1562-529X
Передплатний індекс: 22863

ЗАСНОВНИКИ:

Харківський національний
університет радіоелектроніки

Харківський національний
педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди

Харківський регіональний інститут
державного управління Національної
академії державного управління при
Президентові України

Приватна фірма «Колегіум»

РЕДАКЦІЯ

І. Ф. ПРОКОПЕНКО,
головний редактор

О. П. КОТУХ,
відповідальний редактор

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ
Україна, 61166, Харків,
просп. Науки, 14. ХНУРЕ

тел.: +38 (093) 688-43-30,
+38 (057) 702-08-30

E-mail: newcollegium.journal@gmail.com

Затверджено вченою радою
ХНПУ ім. Г. С. Сковороди,
протокол № 81 від 25.12.2018

**Журнал внесено до переліку
наукових фахових видань України
з педагогічних наук**

**Видається за сприяння
Ради ректорів вищих навчальних
закладів Харківської області
та Харківського університетського
консорціуму,
за підтримки Департаменту науки
і освіти Харківської обласної
державної адміністрації**

НОВИЙ Колегіум

НАУКОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЖУРНАЛ

ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РЕДАКЦІЙНА РАДА

В. І. АСТАХОВА, доктор історичних наук, професор
А. В. БАБІЧЕВ, кандидат наук з державного управління, заступник
голови – керівник апарату Харківської обласної державної адміністрації
В. С. БАКІРОВ, доктор соціологічних наук, професор, академік
НАН України, член-кореспондент НАПН України
Л. О. БЕЛОВА, доктор соціологічних наук, професор
Ю. Д. БОЙЧУК, доктор педагогічних наук, професор
С. В. ГАЗАРЯН, доктор наук з державного управління, професор
В. М. ГРИНЬОВА, доктор педагогічних наук, професор
В. Я. ДАНИЛЕНКО, доктор мистецтвознавства, професор, академік
Національної академії мистецтв України
І. В. ДУНАСВ, доктор наук з державного управління, доцент
М. Б. ЄВТУХ, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України
С. Т. ЗОЛОТУХІНА, доктор педагогічних наук, професор
О. М. ІОНОВА, доктор педагогічних наук, професор
М. М. КОВАЛЕНКО, доктор наук з державного управління, доцент
О. Е. КОВАЛЕНКО, доктор педагогічних наук, професор
В. М. ЛІСОВИЙ, доктор медичних наук, професор, член-кореспондент
Національної медичної академії України
О. В. НАНКА, кандидат технічних наук, доцент, академік Української
національної академії наук екологічних технологій
С. В. ПАНЧЕНКО, доктор технічних наук, професор
В. С. ПОНОМАРЕНКО, доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Г. Ф. ПОНОМАРЬОВА, доктор педагогічних наук, професор, академік
Міжнародної академії наук педагогічної освіти
І. Ф. ПРОКОПЕНКО, доктор педагогічних наук, професор, академік
НАПН України
В. П. САДКОВИЙ, доктор наук з державного управління, професор
О. Л. СИДОРЕНКО, доктор соціологічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
В. В. СЕМЕНЕЦЬ, доктор технічних наук, професор
Є. І. СОКОЛ, доктор технічних наук, професор, член-кореспондент
НАН України
В. В. СОКУРЕНКО, доктор юридичних наук, доцент
В. П. СОЛОВИХ, доктор наук з державного управління, професор
В. Я. ТАЦІЙ, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України
А. М. ТУРЕНКО, доктор технічних наук, професор, академік
Транспортної академії України
Ю. О. УЛЬЯНЧЕНКО, доктор наук з державного управління, доцент
О. І. ЧЕРЕВКО, доктор технічних наук, професор, академік Української
академії наук, академік Міжнародної академії холоду, академік
Інженерної академії України.
Ю. М. ШКОДОВСЬКИЙ, доктор архітектури, професор, дійсний член
академії архітектури України

ЗМІСТ

ОСВІТА ТА СУСПІЛЬСТВО

Пономарьов О., Черемський М. Відкривач нових душ	3
Кузьменко Д., Гаєвський В., Розсоха О. Ідея підвищення конкурентоспроможності Харківського метрополітену	11

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ

Панченко С., Сіроклін І. Конкурентоспроможність випускників — запорука конкурентоспроможності університету.....	19
Андронов В., Лебедева С., Перелигіна Л. Підготовка екстремальних психологів в контексті модернізації вищої освіти	22
Вержанская О., Лагута Т. Клубное обучение как один из инструментов коммуникативной активности студентов.....	26

МЕТОДОЛОГІЯ ОСВІТИ

Даньшева С., Шилін В., Рязанцев О. Особливості методичних аспектів викладання дисципліни "Вступ до фаху" для спеціальності "Будівництво та цивільна інженерія"	29
Левкіна Р., Левкін А., Ряснянська А. Формування почуття професійної соборності студентів та викладачів як запорука високої якості навчально-виховного процесу у ВНЗ	35
Пихтовникова Л. Синергетика в філології — наука настоящего и будущего: перспектива изучения в университетах Украины.....	39
Лисенко Н. Інтолерантність у французькій школі	43
Бабайлов В., Шершенюк Е. Наука научности	47

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

«Публічне управління XXI»: П'ята науково-освітня виставка, присвячена 100-річчю державної служби та Дню місцевого самоврядування в Україні.....	52
---	----

ЛІТОПИС

Куделко С., Янкул А. Иностранные студенты в императорском Харьковском университете (1805–1917 гг.).....	56
Мокроменко О. Ступінь наукової розробки проблеми дослідження: розвиток елементарної освіти у Великій Британії XIX ст.....	61

ІНФОРМАЦІЯ

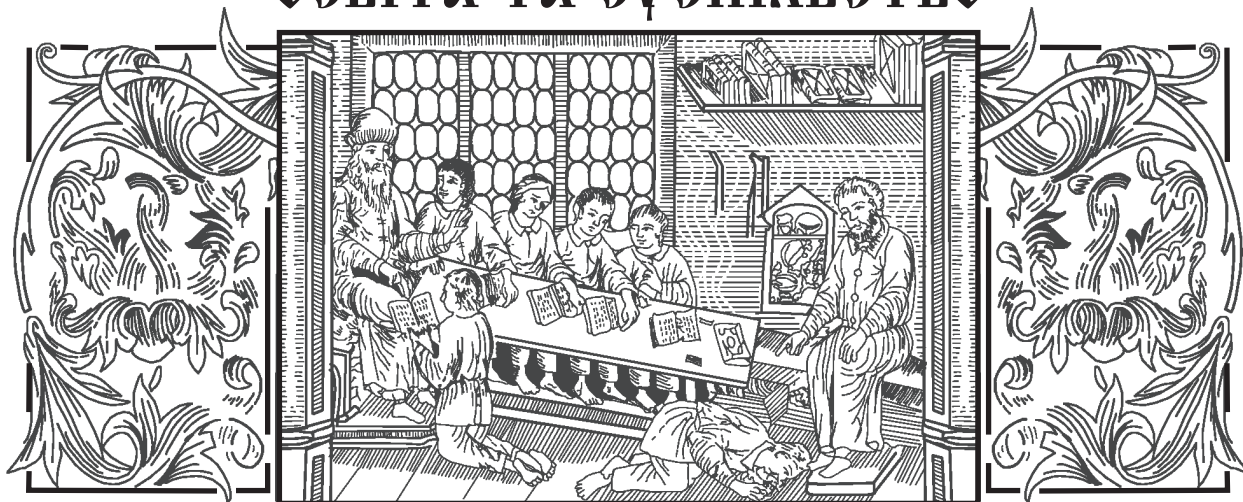
Бойчук Ю. Інклюзивне та інтегроване навчання на Харківщині в світлі нового закону України «Про освіту»: регіональний круглий стіл.....	67
Астахова Е. Вот это — Харьков!.....	69
Анотації.....	71

Мова видання – українська, російська, англійська.
Художник обкладинки *О. Дербілова*.
Виконавець комп'ютерної верстки *В. Тарасенко*.
При використанні матеріалів журналу посилання на «НК» обов'язкове.
Точка зору редакції може не співпадати з точкою зору авторів.
Підп. до друку 25.12.2018. Формат 84×108/8. Папір офсетний.
Друк на ризографії. Умов. друк. арк. 9,2. Облік.-вид. арк. 12,4.
Тираж 300 прим. Зам. № 101. Ціна договірна.
Частина тиражу розповсюджується безкоштовно.

Адреса редакції: Україна, 61166, Харків, просп. Науки, 14, Харківський національний університет радіоелектроніки. Тел. (057) 702-08-30. E-mail: newcollegium.journal@gmail.com
Оригінал-макет підготовлено і тираж надруковано в ПФ «Колегіум», 61093, Харків, вул. Іллінська, 57/121, тел. (057) 703-53-74. Свідоцтво про держреєстрацію: серія КВ № 16592-5064ПР від 23.04.2010.

© Харківський національний університет радіоелектроніки, 2018.
© «Новий Колегіум», 2018.

ОСВІТА ТА СУСПІЛЬСТВО

УДК 37.018.1 (091)

Відкривач нових душ

Олександр Пономарьов,
кандидат технічних наук, професор,

Максим Черемський,
асистент,
Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”

До 130-річчя від дня народження

Щього року минає 130 років від дня народження видатного українського педагога і письменника Антона Семеновича Макаренка. Він народився 1 (13) березня 1888 року в місті Білопільці Сумського повіту Харківської губернії в робітничій сім'ї. Вже з дитинства, переймаючись долею простих робітників і селян, котрі через свої нестатки не мали змоги отримати належний рівень культури та освіти, хлопець мріяв стати справжнім народним учителем. Сфера його інтересів вражала своєю широтою. Антон дуже любив музику, народні пісні. Він вчиться грі

на скрипці та співає у шкільному хорі. Йому подобається театр, і хлопець бере участь в організації шкільного театру. Навчаючись у школі, Антон пише свої перші сатиричні та ліричні вірші. Великої уваги хлопець приділяє фізичному вихованню, зокрема гімнастиці, іноді навіть замінюючи на уроці вчителя. За деякий час Антон Макаренко вступає до Кременчуцького міського училища і відвідує при ньому педагогічні курси. У 1905 році стає вчителем Крюківського двокласного залізничного училища. 1914 року вступає до Полтавського учительського

інституту, де також виявляє свої творчі здібності, зокрема видаючи журнал "Інститутська щілина". Тут він пише свою дипломну роботу під назвою "Криза сучасної педагогіки", котра, на жаль, не збереглася. По закінченні інституту в 1917 році викладає в Полтаві та Крюкові. Буржуазна та пролетарська революції, що відбулися цього року, дуже сильно вплинули на світоглядну позицію Макаренка, і він мріє про виховання нової, вільної людини першої у світі соціалістичної держави. У вересні 1920 року йому пропонують створити колонію для малолітніх злочинців. Спочатку вона розміщувалася під Полтавою, потім 1926 року була переведена до Куряжу, що під Харковом, проіснувавши там до 1928 року. Цього ж року колонію відвідує видатний російський письменник, на чю честь і була названа колонія, Олексій Максимович Горький.

1927 року Макаренкові пропонують очолити щойно створену комуну імені Дзержинського, якою він керував до 1935 року. У 1935 році його запрошують до Києва на посаду заступника начальника відділу трудових колоній НКВС УРСР. Водночас він керує колонією у місті Бровари. З 1937 року живе у Москві, займаючись педагогічною та літературною діяльністю. 9 березня 1939 року Антон Макаренко відвідує Харків та виступає перед педагогічним колективом Харківського педагогічного інституту. 1 квітня 1939 року Антона Семеновича Макаренка не стало.

Антон Макаренко був людиною, котра все своє життя присвятила тим, кого вважали невинуватими та безперспективними, "загубленими" душами. Це був час, коли молода Українська соціалістична республіка, яка щойно виникла на мапі світу, розпочала свій похід у життя, сповнене як перемог, так і поразок. Особливістю пролетарської революції було те, що вона відкрила нові перспективи та можливості для людей, позбавлених будь-яких привілеїв, які досі перебували на дні, а тепер вони стали господарями свого життя. І не лише робітничий клас та бідняки-се-

ляни отримали шанс відчувати себе людьми, але й злидарі та люди, що мали проблеми із законом.

Як відомо, більшовики на початку своєї влади орієнтувалися на Сполучені Штати Америки, наслідуючи найсучасніші форми та методи виховання нової особистості. Тому і не дивно, що однією з таких форм стала поширена свого часу на Заході практика перевиховання злочинців, що полягала в їх депортації в місця, далекі від цивілізації, зокрема, в дикі прерії Американського континенту, на Австралійській материк, Нову Зеландію, тощо. Засуджені на нових поселеннях зіштовхувалися зі всіма труднощами життя, пов'язаними, зокрема, із добуванням їжі, котрі часто для них закінчувалися трагічно. Водночас траплялися сутички з аборигенами цих земель, які не радо приймали новоприбульців. Ті, кому вдавалося вижити, ставали справжніми господарями, розводячи худобу та займаючись землеробством. Так виникали перші колонії, з яких пізніше поставали нові, до того ж успішні країни. Саме цей досвід західних сусідів і був взятий більшовиками за основу організації колоній для безпритульних та неповнолітніх правопорушників.

Однією з перших стала колонія, організацію якої було доручено Антону Семеновичу. Вона була названа на честь визначного митця О. М. Горького, чия доля була близька колоністам, адже він так само рано залишився сиротою. Принагідно буде сказано, що цього року виповнюється 150 років від дня народження письменника.

Колонія імені Горького стала справжньою лабораторією, де відбувався пошук шляхів перевиховання неповнолітніх злочинців. Як згадує сам Антон Семенович, спочатку в нього нічого не виходило. Педагогічна література, що, як правило писалася в кабінетах, не давала жодної відповіді, як перевиховувати вчорашніх злочинців. "В мене головним результатом цього читання була міцна і чомусь раптом обґрунтована впевненість, що в моїх руках ніякої науки немає і ніякої теорії не-

має, що теорію потрібно добути зі всієї суми реальних явищ, котрі відбуваються на моїх очах. Я спочатку навіть не зрозумів, а просто побачив, що мені потрібні не книжні формули, котрі я все рівно не міг прив'язати до справи, а негайний аналіз і негайна дія” [1, с. 18].

Новоприбулі не слухалися вихователів. Без дозволу залишали колонію, грабували місцеве населення і навіть убивали. Антон Семенович не знав, як йому поступити. І от одного разу, доведений до відчаю нахабною поведінкою одного з колоністів, не втримався та вдарив його, запропонувавши йому та іншим піти з колонії. Правопорушники ніяк не сподівалися на те, що вихователь відважиться підняти руку на тих, хто засуджений за збройні пограбування та напади. Вчорашні злочинці сприйняли випад свого вихователя як мужній вчинок, після чого самовільні вилазки практично припинилися, і в колонії з'явився певний порядок. “В усій цій історії, — пише педагог, — вони не бачать побоїв, вони бачать лише гнів, людський вибух. Вони ж прекрасно розуміють, що я міг би і не бити, міг би повернути Задорова, як невинуватого, в комісію, міг би нанести їм багато важливих неприємностей. Але я цього не роблю, я пішов на небезпечний для себе, але людський, а не формальний вчинок. А колонія їм, очевидно, все ж таки потрібна...” [1, с. 22].

Важливою проблемою існування колонії була бідність, з котрою педагог боровся як міг, долаючи всілякі бюрократичні перешкоди на своєму шляху. “Атмосфера в народі менше всього відповідала нашому прагненню розбагатіти. В той час губнаросвіта являла собою конгломерат дуже багатьох кімнат та кімнаток та дуже багатьох людей, але справжніми виразниками педагогічної творчості тут були не кімнати і не люди, а столики... Значна більшість столиків завжди були порожніми, тому що додаткова величина — людина — виявлялася по своїй суті не стільки завідуючим секцією, скільки рахівником в губрозподілі... Наші недосвідчені кроки навколо столиків

не привели, звичайно, ні до яких позитивних результатів” [1, с. 24].

Тим не менш, Макаренко не впадав у відчай і намагався перехитрити заскорублу, неповоротку бюрократичну систему народів. Наприклад, в той час існували різні норми харчування, зокрема звичайні, підвищені, для слабких і для сильних, дефективні, санаторні та лікарняні. “За допомогою дуже напруженої дипломатії нам іноді вдавалося переконати, умовити, обманути, підкупити своїм жалюгідним виглядом, залякати бунтом колоністів, — і нас переводили, приміром, на санітарну норму. В нормі було молоко, сила-силенна жирів і білий хліб. Цього, певна річ, ми не отримували, але деякі елементи кандьору і житній хліб починали привозити у великій кількості” [1, с. 25].

Але ефект дипломатичних хитрувань був не тривким. За місяць-другий колонія опинялася знову на правах “попелюшки”. Незважаючи на бідність, колоністи не вдавалися до пограбувань та нападів на місцеве населення. Навпаки, часто

оголошували справжню війну тим, хто нападав на обози селян та грабував їх. Як благородні розбійники, озброївшись дрючками, рогатками та одним револьвером, який Макаренко довіряв найстаршим, вони прочісували ліс у пошуках банд злочинців. Завдяки таким рейдам, рівень пограбувань на дорогах різко знизився. Колоністи також боролися із браконьєрами та нелегальними порубниками лісу. “Не стільки моральні переконання та гнів, скільки от ця цікава та справжня ділова боротьба дала перші паростки гарного колективного тону”, — зауважував педагог [1, с. 42].

Антон Семенович будував стосунки з колоністами на повазі та довірі, звісно, йдучи на ризик, адже він мав справу зі вчорашніми злочинцями та їх кримінальними звичками. Тим не менш ніякої міліції в колонії не було, і по її допомогу педагог так ніколи і не звернувся. Правопорушники також ставилися з повагою до свого вихователя, який не раз рятував їх від рук міліції, котру натравлювали на колонію селяни. Так, на жаль, селяни відігравали в житті колоністів не дуже позитивну роль, ставлячись до них з певною прохолодою та недовірою. У свою чергу, колоністи не любили селян за їхню захланність та егоїзм. “Мої бесіди та бесіди вихователів на тему про селянство, про його працю, про необхідність поважати цю працю ніколи не сприймалися хлопцями й дівчатами як бесіди людей, більш знаючих і більш розумних за них. З точки зору колоністів, ми мало розуміли в цих справах, — в їх очах ми були міськими інтелігентами, нездатними зрозуміти всю глибину селянської непривабливості” [1, с. 134].

Звичайно колоністи робили набіги на селян, навідуючись до їх комор, погребів та баштанів, проте вони ніколи не обкрадали тих, хто був у нужді. Макаренко також не любив тих селян, котрі “голодному не дадуть ні за що, краще нехай в нього в комірчині згниє” [1, с. 134].

Проте педагогові все ж доводилося вживати заходів, аж до виключення пра-

вопорушників з лав колонії. Незважаючи на прикрі випадки, Макаренко вірив у своїх вихованців. Зокрема, в книзі він розповідає проте як доручав отримувати гроші для колонії одному з найбільших правопорушників, довіряючи йому й вогнепальну зброю. Проте гроші доставлялися в цілісності.

Антон Макаренко піклувався про своїх вихованців неначе люблячий батько. Зокрема, коли колоністи захворіли на висипний тиф, а лікарні були переповнені, він добився того, щоб його вихованців всіх до одного вилікували. Був навіть такий курйоз, коли йому довелося пообіцяти медсестрі за кожного видужалого колоніста по два пуди пшеничного борошна. Проте, медсестра, сприйнявши цей дар як хабар, дуже образилася. Коли Макаренко пояснив їй, що хворі, котрих він привіз, погано харчувалися і в них немає родичів, і що це премія за додаткову увагу до них, медсестра, гордо відмовившись від своєї премії, пообіцяла їх вилікувати. Як результат, всі колоністи видужали, а медсестра таки отримала свою премію у вигляді мішка білосніжного борошна.

Це борошно було зароблене важкою працею колоністів на їх чесно здобутій землі, де вони вирощували пшеницю, жито, картоплю, буряк. Також в їх розпорядженні був фруктовий сад. Окрім того в колонії була колісна майстерня та кузня, котрі використовувалися не лише для внутрішніх потреб, але й у цілях комерції, приймаючи замовлення від селян. Колоністи справили власну стайню, корівник та свинарник. Отже, колонія імені Горького практично нагадувала незалежну республіку, до якої постійно прибували різні вигнанці та втікачі, котрих колоністи радо приймала в себе. За це Макаренко піддавався різним інспекціям, під час однієї з яких його було заарештовано. Вихованці, дізнавшись про це, підняли бунт, добряче налякавши чиновників, завдяки чому їх вихователя незабаром відпустили на волю.

Були в колонії часи депресії, коли здавалося, що колоністи втрачають якусь

опору, яка їх тримає. Саме в такі часи і з'явилася в Макаренка ідея військового вишколу, яка відразу припала до душі колоністам. Село відразу опинилося в епіцентрі “військових дій”. “По мірі того як збільшувалися наші пізнання, ми розширювали поле діяльності. До зими наші лави виробляли дуже цікаві та складні військові рухи по всій території нашої хутірської групи. Ми дуже красиво і методично правильно провадили наступи на окремі об'єкти — хати і клуні, увінчуючи їх атакою в штики та панікою, що охоплювала вразливі душі господарів та господиень... У своєму захопленні військовим вишколом колоністи багато внесли та придумали самі, використовуючи свої природні хлопчачі симпатії до морського та бойового побуту” [1, с. 176 — 177].

Завдяки військовим заняттям колоністи стали вигідно вирізнятися з поміж місцевого населення. Вони стали стрункішими та тоншими, а їх хода зробилася впевненішою і пружнішою. До того ж, колонія придбала два музичні інструменти — корнети, і діти вчилися на них грати позивні сигнали та марші. “Так у нас було покладений початок тій військовій грі, котра потім зробилася одним із основних мотивів всієї нашої музики” [1, с. 176].

В дні пролетарських свят колоністи крокували Полтавою, вражаючи мешканців міста “суворою стрункістю, залізною дисципліною та своєрідною фасонною поставою”. Незважаючи на бідність одягу та брак взуття, колоністи виблискували чистими білими сорочками з піднятими вище ліктя рукавами, штани підверталися до колін. “Виходила дуже нарядна, весела лава дещо селянського рисунку” [1, с. 226].

Взимку, коли припинялися всі польові роботи, колоністи розважалися, граючи у своєму власному першому самодіяльному колоністському театрі, що розміщувався у приміщенні млинового хліва. Тут відбувалися спектаклі, на які приходили не лише колоністи, але й жителі з навколишніх сіл і містечок. Спочатку вхід був безплатним, потім його зробили платним, тим самим

забезпечивши колоністам додатковий дохід. Вистави користувалися значною популярністю, і дістати квитки було великою проблемою. Отже, колоністи були своєрідними носіями та популяризаторами культури серед жителів прилеглих сіл та містечок.

Життя в колонії тепер нагадувало справжню дружню комуну, де кожен поважав працю іншого та підтримував його в біді та нещасті. Горьківці стали прикладом справжньої дружби та братерства. Тепер з них брали приклад колонії ледь не з усього Радянського Союзу. Тож і не дивно, що зразковій колонії було запропоновано перебазуватися та взяти шефство над колоніями, що потерпали від занепаду. Так, у 1926 році колонія імені М. Горького була переведена під Харків, у селище Куряж. Проте спочатку планувалося створити колонію в Запоріжжі, на Хортиці, що дуже захопило горьківців, котрі вже уявляли себе справжніми запорожцями, яким, як кажуть “море по коліно”. Колоністи спеціально для цього студіювали безсмертний твір Миколи Гоголя “Тарас Бульба”, вивчаючи звичаї козацької вольниці та її бойові традиції. Проте мріяли колоністи недовго. Незабаром плани змінилися, і Макаренкові запропонували взяти шефство над колонією в Куряжі, яка на той час була справжнім бандитським гніздом, наводячи страх на жителів навколишніх поселень. Цей період вважається найдраматичнішим для колонії імені Горького, адже саме тут вона знайшла, як пише сам Макаренко, свою могилу.

Підкорення Куряжа нагадувало підкорення першопрохідцями Американського континенту з його дикими преріями та небезпеками, що чатували в них. Горьківці були у передчутті, можливо, найбільшої пригоди у своєму житті. “Очі всіх дивилися туди, на північ, де в сажневих стінах сиділа та гурчала в наш бік темна орда, об'єднана убозтвом, свавіллям та самодурством, дурістю та впертістю” [1, с. 403].

Отже, колоністи прибули до Куряжа і парадом ввійшли у свої нові володіння. Їх

було 120 чоловік, вирізняючись на фоні обідраних 280 куряжських хуліганів, гордою поставою та здоровим виглядом. Колоністи відразу взялися до роботи, лагодячи занедбані будівлі та відмиваючи і приводячи в людський вигляд куряжську братву. Куряжани з подивом вивчали організацію та стиль роботи колонії імені Горького з її дисципліною, яка нагадувала дивний сплав порядку та самодіяльності. Саме цим горьківці і взяли без особливого опору непідступний форпост Куряжської фортеці.

Куряжські хулігани не відразу прийняли порядків горьківців, зокрема тих, що стосувалися трудової дисципліни, до якої, за попереднього начальства, їх не привчали. Тож існували спочатку певні проблеми з організацією праці куряжан, котрі всіляко відлинювали від роботи. Проте горьківці мали певні власні методи виховання, котрі не носили моралізаторського характеру і більше нагадували іронічні розіграші з підтекстом, що діяло значно ефективніше за традиційні умовляння та переконування.

Колоністи очистили від мулу ставок, привели в порядок півгектару посівного поля, посадивши на ньому пшеницю, кавуни, гарбузи, картоплю. У колонії навіть існувало відповідне свято “Першого снопа”, яке нагадувало справжню містерію, де у дивний спосіб уживалися народні традиції та традиції самих колоністів. Окрім землеробства колоністи організували деревообробну майстерню з різноманітним станками, на яких виготовляли вулики, що користувалися великим попитом, а також меблі, зарядні ящики та інше начиння. “Ми укладали угоди, отримували аванси і дійшли до такого нахабства, що відкрили у банку поточний рахунок” [1, с. 575].

Все це дуже не подобалося чиновникам з Наркомосвіти, які вимагали точного слідування соцвихівським методам, до яких Макаренко ставився з гумором, зауважуючи, що Наполеону значно легше було воювати, ніж йому, і що він хотів би подивитися, що вийшло б з Наполеона,

коли б методи соцвиху для нього були так само обов'язковими, як і для Макаренка.

Педагог критикував теоретиків з Наркомосвіти за те, що їх теорія не спирається на технологію виховання, що робить виховну справу кустарною і найвідсталішою з усіх кустарних виробництв. “Наше педагогічне виробництво ніколи не будувалося за технологічною логікою, а завжди за логікою моральної проповіді. Це особливо помітно в царині власне виховання” [1, с. 542].

Над цією технологією і працював Макаренко все своє життя. Зокрема, він вивчав внутрішній світ своїх підопічних, виділяючи в них такі позитивні риси характеру, як сміливість та стриманість. Водночас педагог відмічав у них вміння виражати своє відношення до подій та людини, сповненої дещо лінивої іронії та безтурботної впевненості в собі. “Ці якості в примітивних формах присутні у кожного гарного хулігана, але, відграновані колективом, вони передають особистості благородний стриманий блиск та глибоку гру спокійної, непереможної сили. В боротьбі потрібні такі командири, адже їм притаманні абсолютна сміливість та абсолютно доброякісні гальма” [1, с. 423].

Гаме ці якості характеру і допомогли колишнім злочинцям створити колонію імені Горького та відбудувати Куряжську колонію. У них навіть був свій кодекс честі колоніста, якого вони ретельно дотримувалися. Колоністи також мали власний суд, який виносив вироки щодо тих, хто порушував цей кодекс. Цікавим було те, що Макаренко практично не втручався в рішення колоністського суду, який, як правило, виносив справедливі вироки. Завдяки цьому, в колонії панував порядок і дисципліна, які стали вже традицією колективу, “в котрій він розбирається вже краще за мене і за якою спостерігають не при нагоді, не з приводу скандалів та істерик, а щохвилино, в порядку вимог колективного інстинкту” [1, с. 603].

І всього цього було досягнуто не казарменими, авторитарними методами, в яких

звинувачували педагога, а методами, що спиралися передусім на природу правопорушника, його внутрішній світ, внаслідок чого і відбувалося те євангельське чудо “перетворення води на вино”, про яке говорить Л. Виготський у своїй відомій книзі “Психологія мистецтва” [2, с. 306].

Шроте, як Антону Семеновичу вдавалося пробудити в неповнолітніх правопорушниках бажання виправитися? Як на нашу думку, педагог досягав цього не ментовськими методами виховання, дорікаючи їм їхнім минулим та караючи їх за нього, а передусім вірою в них, даючи їм шанс на нове життя. Педагог любив говорити, звертаючись до своїх підопічних, що тепер в них почнеться нове життя, значно цікавіше та захоплююче ніж було досі. Тому Макаренко намагався створити в колонії відповідну атмосферу. Цікавим було те, що колоністи почувалися не вчорашніми злочинцями, а героями американських вестернів та романів Ф. Купера, М. Ріда, Ж. Верна. Педагог залучав найпередовіші світові технології виховання, які існували на той час, зокрема, використовуючи італійські та німецькі методи патріотичного виховання молоді. Зокрема, чудово було спостерігати, як вулицями та площами Харкова, під звуки маршів у власному виконанні, подолавши значну відстань, марширували стрункі колони колоністів та комунарів, пробуджуючи місто від сну та зворушуючи до сліз його мешканців.

На жаль, тодішні чиновники не зрозуміли добрих намірів педагога, всіляко намагаючись дошкулити Макаренкові та дискредитувати його методи виховання. Одного разу педагога викликали на килим для звіту щодо прояснення суті його виховної системи. Прослухавши звіт, чиновники назвали дану виховну систему “не радянською”. От як пише про це сам педагог, — “В просторій високій залі побачив я нарешті в обличчя весь сонм пророків і апостолів. Це був... синедріон, не менше. Висловлювалися тут ввічливо, закругленими люб'язними періодами, від яких йшов ледь вловимий приємний запах

мозкових звивин, старих книг та просиджених крісел. Але пророки і апостоли не мали ані білих борід, ані маститих імен, ані великих відкриттів. На якій підставі вони носять німби і чому в них у руках священне писання? Це були доволі спритні люди, а на їхніх вусах ще висіли крихти щойно з'їденого радянського пирога” [1, с. 614].

В докір педагогу ставилося те, що він виховував у дітей почуття обов'язку та честі, які є феодально-буржуазними пережитками. Також було піддано критиці самостійну господарську та виробничу діяльність колоністів, що робила їх справжніми господарями, приносячи прибуток не лише колонії, але й державі. На жаль, ніхто із присутніх друзів не став на захист Антона Семеновича. Не стали на захист і чекісти, які б мали бути вдячні Макаренкові за організацію комуні імені Ф. Дзержинського.

Отже, колонії імені Горького було підписано смертний вирок. І це напередодні приїзду до колонії самого Олексія Максимовича, якого колоністи дуже любили і шанували за його щире, добре серце та за прекрасні твори, присвячені таким дітям як і вони.

Не склалося у Макаренка і в комуні імені Дзержинського. Незважаючи на всі свої заслуги, титанічну працю з перевиховання злочинців на свідомих громадян країни, котрі першими в Радянському союзі побудували сучасні заводи з виготовлення електричних дрелів та фотоапаратів “ФЕД”, чия продукція стала еталоном якості для всього тодішнього СРСР, педагог складає свої повноваження на посаді завідуючого і у 1935 році залишає комуну. Можливо це через те, що Антон Семенович був безпартійним, а чекісти — партійними.

Антон Семенович Макаренко назавжди залишиться для нас одним з останніх романтиків, котрий мріяв про побудову нового суспільства, де кожна без винятку людина, незважаючи на своє минуле, мала б можливість посісти належне їй місце. Педагог показав справжнє мистецтво ви-

ховання, коли здавалося б з непридатного для творення матеріалу з під рук майстра виходили справжні шедеври. Антон Макаренко був художником у кожному своєму підході до вихованця, у кожному вирішенні будь-якої проблеми. Він не терпів шаблону, трафарету, готових рецептів, віддаючи перевагу творчим методам виховання особистості. Тому і не дивно, що “педагогічна система Макаренка викладена у своєрідній художньо-педагогічній формі” [3, с. 19].

З якою любов'ю до людини виписані портрети колоністів та їхні долі. Педагог, як справжній митець, створив галерею прекрасних образів колишніх правопорушників, які стали справжніми людьми. Читаючи “Педагогічну поему” чи “Прапори на баштах”, ми бачимо, що перед нами неначе у відомій казці Г.- Х. Андерсена відбувається акт перетворення “гідкого каченяти” на прекрасного лебедя. Ми бачимо ту боротьбу, яка відбувається в людині, що вчинила злочин, і як вона намагається виправитися та розпочати нове життя. Звісно, хтось витримує іспит, а хтось капітулює, але попри все ми співчуваємо їм, переживаючи разом із ними їхні перемоги та поразки. В цих образах ми обов'язково знаходимо щось близьке нам, що спонукає нас ставати кращими та досконалішими. І це не випадково, адже Макаренко намагався створити певний естетичний ідеал людини. “Найважливіше, що ми звикли цінувати в людині, — зазначав педагог, — це сила та краса. І те і інше визначається в людині виключно за типом її відношення до перспективи. Людина, що визначає свою поведінку найближчою перспективою, сьогоdnішнім обідом, саме сьогоdnішнім, є найслабшою. Якщо вона задовольняється лише перспективою своєю власною, хоча б і далекою, вона може здаватися сильною,

але вона не викликає в нас відчуття краси особистості та її справжньої цінності. Чим ширше колектив, перспективи котрого є для людини перспективами особистими, тим людина красивіша та вища” [1, с. 551].

Окрім “Педагогічної поеми” Антон Макаренко написав ще низку творів, серед яких важливе місце посідають такі книги як “Марш 30 року”, “ФД-1”, “Прапори на баштах”, “Честь”, п'єси “Мажор”, “Ньютонові кільця”, а також кіносценарій “Колоністи”. Цікавий матеріал з виховання дітей з так званих “благополучних” родин зібраний у “Книзі для батьків”. В ній педагог на основі історій, взятих з життя, показує проблеми, з якими стикаються батьки у взаємовідносинах зі своїми дітьми.

Сьогодні, відзначаючи ювілей Антона Семеновича Макаренка, стає сумно від того, що ми занедбали пам'ять про нашого славетного педагога. Адже ми, педагоги, нічого не зробили для того, щоб перешкодити нашій місцевій владі демонтувати пам'ятники А. Макаренкові та М. Горькому в Харкові. Тож, чи не настав час, і нам, як і вихованцям Макаренка, пройти відповідний шлях очищення та перетворення?

Література

1. Макаренко А. С. Педагогическая поэма. — Харків : Прапор, 1979. — 628 с.
2. Выготский Л. С. Психология искусства. — Москва : Искусство, 1986. — 573 с.
3. Макаренко А. С. Избранные педагогические произведения. — Москва : Учпедгиз, 1946. — 304 с.

12.06.2018

УДК 656.342

Ідея підвищення конкурентоспроможності Харківського метрополітену

Дмитро Кузьменко,
кандидат технічних наук,
генеральний директор ТОВ «НВО «Залізничавтоматика», м. Харків

Віталій Гаєвський,
директор ТОВ «НВП «Залізничавтоматика», м. Харків

Олександр Розсоха,
кандидат технічних наук,
доцент кафедри залізничних станцій та вузлів,
Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків

Сучасний етап розвитку систем керування залізничним транспортом потребує розробки та впровадження ефективних технічних і технологічних рішень, що спрямовані на задоволення потреб перевезення пасажирів при безумовному забезпеченні безпеки руху поїздів. Для цього необхідні сучасні наукові підходи, які розробляються фахівцями відповідних навчальних закладів, використовуються в навчальному процесі і рекомендуються для застосовування на залізничному транспорті загального і незагального користування та метрополітені.

Транспортна система крупного міста складається з наземного пасажирського транспорту (автобуси, трамваї, тролейбуси і комерційні маршрути), метрополітену і приміських електропоїздів. Метрополітен є основою даної транспортної системи.

Тенденції сьогодення на ринку транспортних послуг з перевезення пасажирів призводять до зменшення ролі метрополітену та підвищення значення автомобільного транспорту через значну його мобільність та гнучкість в організації перевезень. Існує необхідність здійснюва-

ти заходи з підвищення привабливості перевезень пасажирів метрополітену. Такі заходи дають можливість місцевій адміністрації зберегти і ефективно використовувати існуючий технічний потенціал для здійснення структурних технологічних змін та збереження конкурентних переваг перед іншими видами транспорту.

В даний час важливою проблемою метрополітену є визначення оптимальних режимів роботи його пристроїв, що дозволяють знизити дефіцити їх пропускних спроможностей в години «пік» і раціонально витратити наявні ресурси в міжпікові години.

Розподіл пасажиропотоків у крупних транспортних вузлах та визначення технічного потенціалу для його реалізації має велике значення. Ця проблема актуальна при наявності декількох конкурентних видів транспорту. Транспортна система міста має бути гнучкою в реалізації потреб населення у перевезеннях при забезпеченні ефективного використання ресурсів.

Метрополітен вважається міським транспортом, хоча на ньому зберігаються принципи організації руху як на

залізничному магістральному транспорту. Мається відповідна інфраструктура та штат для реалізації відповідних заходів із задоволення потреб населення у перевезеннях. Тому основні принципи організації руху на метрополітені і на магістральному залізничному транспорті дуже схожі, і в умовах нашої країни метрополітен в окремих випадках можна вважати залізничним транспортом. Значний вклад у розвиток теорії ефективної організації пасажирських перевезень на міському та залізничному транспорті внесли такі вчені: Н.І. Бещева, Т.В. Бутько, П.С. Грунтов, М.І. Данько, В.Х. Далека, В.П. Калінічев, Ф.П. Кочнев, І.Г. Міренський, В.Я. Негрей, О.М. Огар, С.В. Панченко, М.В. Правдін, А.В. Прохорченко, М.Я. Стефанов, М.П. Іхненко, Ю.О. Пазойський та ін. [1–6].

Існуючі методи організації руху на метрополітенах спрямовані для умов руху міського та магістрального залізничного транспорту. Вимогам надійності перевізного процесу та гнучкості його реалізації для сучасних ринкових умов увага приділялась в незначному обсязі.

Метою даних досліджень є підвищення якості функціонування мегаполісів шляхом удосконалення організації пасажирських перевезень метрополітеном. Одним із відповідних заходів є визначення напрямків з підвищення ефективності функціонування Харківського метрополітену при існуючих ресурсах.

Харків — один з найбільших промислових, ділових і культурних центрів України. Півтора мільйонне місто займає територію більш ніж 300 км². Тут вдало поєднуються райони, що склалися історично, з новими житловими масивами.

Важливу роль у житті Харкова відіграє громадський транспорт. Численні магістралі зв'язали великі житлові райони: автобусні, трамвайні та тролейбусні маршрути перетинають місто в усіх напрямках. Основою транспортної мережі — є метрополітен. Він органічно доповнює своєрідне обличчя міста, збагачуючи та

прикрашаючи його архітектурний образ.

Харківський метрополітен — сучасне за призначенням та технічним обладнанням транспортне підприємство, це складний комплекс численних інженерних споруд, які забезпечують швидкісний безпечний рух поїздів і масове перевезення пасажирів [7]. Поліпшення організації перевезень, раціональне використання технічних засобів, забезпечення повної безпеки руху поїздів та відповідного рівня культури обслуговування пасажирів є головним у його діяльності.

Харківський метрополітен (збудований другим в Україні) діє з 22 серпня 1975 року. У цей день підземна транспортна артерія міста, завдовжки 10,4 км з 8 станціями, прийняла перших пасажирів, з'єднавши між собою три залізничних вокзали, три автостанції, десятки промислових підприємств, а також торговельні, спортивні та культурно-розважальні центри. Більше ніж за 40 років бездоганної роботи перевезено майже 9 млрд чоловік. Метрополітеном здійснюється майже 40 % обсягів загальноміських пасажирських перевезень.

Сьогодні Харків неможливо уявити без системи метрополітену і його всеосяжного впливу. Харків'ян та гостей міста обслуговують 30 станцій метрополітену, експлуатаційна довжина його ліній становить 38,7 км. Метрополітен складається з трьох самостійних ліній, які взаємно перетинаються: Холодногірсько-заводської — завдовжки 17,3 км, Салтівської — 10,4 км, Олексіївської — 11,0 км. Діють три пересадочні вузли. Схему метрополітена з сучасними назвами станцій наведено на рис. 1, детальну схему колійного розвитку станцій наведено на рис. 2 з назвами станцій до їх перейменування у 2017 році. Схеми станцій взято з ресурсів [8, 9]. Така схема найбільш повно задовольняє потребу перевезення пасажирів до місць роботи, громадських центрів, сприяє децентралізації пересадочних вузлів. При цьому з'являється можливість здійснити поїздку між двома будь-якими станціями різних ліній лише з однією пересадкою.

Час проїзду пасажиром відстані між кінцевими станціями Холодногірсько-заводської, Салтівської й Олексіївської ліній становить відповідно 29, 18 та 18 хвилин.

Всі 30 діючих станцій метро різні за архітектурним виконанням. Є станції пілонного типу, колонні й односклепінні. Вхід до них здійснюється з підвуличних переходів. Довжина станційних платформ розрахована на приймання п'ятивагонних поїздів.

У 1990 році метрополітен розпочав впроваджувати автоматичну систему диспетчерського керування процесом перевезень. Створено автоматизовані робочі місця на основі персональної комп'ютерної техніки. Завдяки графічному зображенню стану керованих об'єктів на відеотерміналах з'явилась можливість комплексно керувати процесом перевезень пасажирів. Сьогодні управління складною мережею підземної залізниці здійснюється з єдиного диспетчерського центру (ЄДЦ), розташованого в Управлінні метрополітену.

Пасажиропотік Харківського метрополітену залежить від пори року: максимальні перевезення припадають на листопад-березень, мінімальні — на липень-серпень. У зв'язку із цим службою руху підприємства розроблені графіки руху поїздів для кожної лінії на зимовий, осінньо-весняний і літній періоди, які відрізняються кількістю поїздів на лінії та мінімальним інтервалом руху. Крім того, розроблені окремі графіки на перевезення пасажирів після масових заходів, у дні цілодобової роботи. Таким чином, для організації перевізного процесу та оптимального режиму експлуатації рухомого складу на метрополітені використовуються більше 30 графіків руху. Щодобовий обсяг перевезень становить понад 550 тис. пасажирів. На сьогодні метрополітеном здійснюється біля 40% від загального обсягу міських пасажирських перевезень. Щорічно метрополітен перевозить близько 210 млн. пасажирів. За всю експлуатаційну діяльність підприємства було перевезено майже 9 млрд. пасажирів.

Перевезення пасажирів здійснюється силами двох електродепо: на Холодногірсько-заводській та Олексіївській лініях — депо «Московське», на Салтівській лінії — депо «Салтівське» із загальним інвентарним парком вагонів 326 одиниць. Для забезпечення технічного обслуговування й ремонту рухомого складу, а також для відстою поїздів у денний і нічний час електродепо обладнані ремонтними та відстійними канавами. В кожному електродепо є по одному вагономийному комплексу для миття й обдування рухомого складу.

Утримання і ремонт колії, тунельних споруд, контактної рейки, стрілочних переводів здійснює служба колії та тунельних споруд. До складу служби входять: дистанція колії, дистанція тунельних споруд, ремонтно-будівельна дільниця, дефектоскопічна станція, геомаркшейдерська дільниця, ремонтні майстерні, мотодепо. С 1984 року експлуатується двоколіїний метроміст, розташований між станціями «Київська» та «Академіка Барабашова».

Один з найважливіших і найвідповідальніших напрямків роботи метрополітену — автоматичне регулювання руху поїздів — покладено на службу автоматики, телемеханіки та зв'язку. Промисловий теленагляд, комп'ютерна мережа, пасажирська автоматика, зв'язок, сигналізація — це зона відповідальності служби АТЗ.

За те, щоб всі споживачі — електропоїзди, станції, тунелі, наземні ділянки, виробничі й адміністративні будівлі, електродепо, ескалаторне господарство, пристрої сигналізації та інші в повному обсязі і без перебоїв отримували електроенергію, відповідає служба електропостачання.

Середньорічна витрата електроенергії становить біля 90 млн. кВт годин. Середньодобова витрата електроенергії становить близько 250 тис. кВт годин. Створення нормального мікроклімату для забезпечення життєдіяльності в підземних спорудах метрополітену, забезпечення

безпечного перевезення пасажирів на ескалаторах є основним завданням електромеханічної служби метрополітену. Усього на метрополітені експлуатуються 45 ескалаторів шести різних типів.

У метрополітені існують два види вентиляції — основна (або вентиляція головного провітрювання) і загальнообмінна місцева вентиляція. Вентилятори головного провітрювання — 122 агрегати, потужність електродвигуна від 30 до 55 кВт. Теплопостачання більшості станцій здійснюється від загальноміських теплових мереж. Сім станцій обладнані автономним опаленням.

За останні роки на підприємстві впроваджені нові ресурсозберігаючі технології, сучасні засоби охорони, комп'ютерні системи відеоспостереження, модернізовано систему оплати проїзду, освоєно капітальний ремонт вагонів 81-ї серії, придбано та експлуатується п'ятивагонний состав виробництва Крюківського вагонзаводу.

Ьогодні метрополітен продовжує впроваджувати заходи для якісного обслуговування пасажирів, при цьому забезпечуючи високий рівень безпеки руху поїздів і пасажирських перевезень. Найближчою перспективою розвитку метрополітену є будівництво двох станцій — «Державінська» та «Одеська» — і електродепо «Олексіївське».

Таким чином, Харківський метрополітен — складна технічна система, що постійно розвивається, з важливим місцем у функціонуванні крупного мегаполісу.

Постійно зростаючі пасажиропотоки у Харкові потребують розвитку метрополітену, як самого масового, зручного та комфортного міського виду транспорту. Для забезпечення цієї цілі, в Харкові введено в експлуатацію тридцять станцій метрополітену на одній з трьох незалежних ліній, по яким курсує рухомий склад між кінцевими станціями.

Метрополітени світу мають безліч особливостей конструкції та способів організації руху [10]. Наприклад, особливістю Нью-Йоркського метрополітену є організація руху поїздів за маршрутами, кожен

з яких проходить по одній або декількох лініях [11]. Більшість маршрутів поділяються на експрес-маршрути (зупиняються тільки на деяких станціях) і локальні (з усіма зупинками); для такого поділу маршрутів лінія має три або чотири колії; крім того, є кілька коротких маршрутів-човників і одна пара маршрутів, що діють за принципом «скіп-стоп».

Аналізуючи варіанти розвитку Харківського метрополітену та порівнюючи його з іншими метрополітенами, можна намітити два напрямки його подальшого розвитку:

1) будівництво нових станцій на існуючих лініях;

2) організація додаткових ліній (Холодногірсько-Олексіївської) по існуючим станціям з графіком руху через один або декілька існуючих поїздів (рис. 1). Рух виконується між станціями Холодна гора (рис. 3) та Перемога (рис. 4). Через станцію Спортивна (рис. 5) потяги не прямують, перехід пасажирів через пішохідний перехід на виконується. Схеми станцій взято з ресурсу [7].

Перший варіант відомий, зрозумілий та потребує значних капіталовкладень. Він закладений в плани та реалізовується протягом років.

Другий варіант нетрадиційний у зв'язку зі схемою організації руху, що склалась на теренах колишнього СРСР, і не розглядається. В межах міста розглядався тільки охват станціями районів міст без урахування зручності пасажирів при цьому в користуванні інфраструктурою метрополітену. Цей варіант можливо реалізувати протягом одного року із значно меншими капіталовкладеннями у порівнянні з варіантом 1, але за певних умов:

— наявність з'єднувальних колій між існуючими лініями, що дозволяють беззупинкові переїзди составів, — вони є;

— встановлення сучасної станційної автоматизованої системи інформування пасажирів про рух поїздів (ТФТ монітори з інформацією про найменування лінії, кінцевої зупинки поїзда, часу прибуття поїзда) — можна реалізувати;

— модернізація існуючих систем керування руху поїздів та зв'язку (стаціонарних та рухомих) для можливості експлуатації составів на різних лініях метрополітену — можна реалізувати;

— встановлення на існуючий рухомий склад мінімальної та максимальної системи інформування пасажирів з інформацією про найменування лінії, кінцевої станції поїзда — можна реалізувати;

— зміна існуючого графіку руху поїздів руху поїздів в сторону ускладнення, у зв'язку з більшою кількістю переміщень поїздів між існуючими лініями — можна реалізувати;

— перегляд існуючих нормативних документів для можливості реалізації додаткових ліній метрополітену — можна реалізувати;

— додатковий рухомий склад — не потребується, а в окремих варіантах і зменшиться;

— зміна колійного розвитку — не потребується;

— будівництво тунелів — не потребується;

— очікуваний ефект — збільшення пасажиропотоку.

Збільшення пасажиропотоку буде за можливості:

— пасажирів метрополітену можуть вільно планувати свою поїздку;

— зменшення пасажиропотоку на пішохідних переходах між станціями, що дозволить зменшити експлуатаційні витрати на утримання переходів;

— збільшується можливість зручної поїздки для пасажирів з обмеженими можливостями через наявність поїздки без пересадки на пішохідних переходах між станціями;

— збільшується перевага метрополітену у порівнянні з автомобільним транспортом (маршрутні таксі) через можливість проїзду від станції Холодна Гора до станції Перемога та назад одним поїздом без пересадок;

— можливість подальшого розвитку інформатизації пасажирів метрополітену.

Але мається певний недолік у зміні організації руху поїздів — зміна існуючого принципу експлуатації та використання метрополітену через наявність на лінії поїздів, що прямують на різних напрямках. На магістральному транспорті загального користування цей факт не береться в розрахунок як недолік. Цей недолік ліквідується більш якісною підготовкою персоналу, профілактичною роботою керівного складу серед підлеглих, підбором висококваліфікованих кадрів, наявністю бажання покращити зручність при перевезеннях пасажирів, підвищити конкурентоспроможність метрополітену,

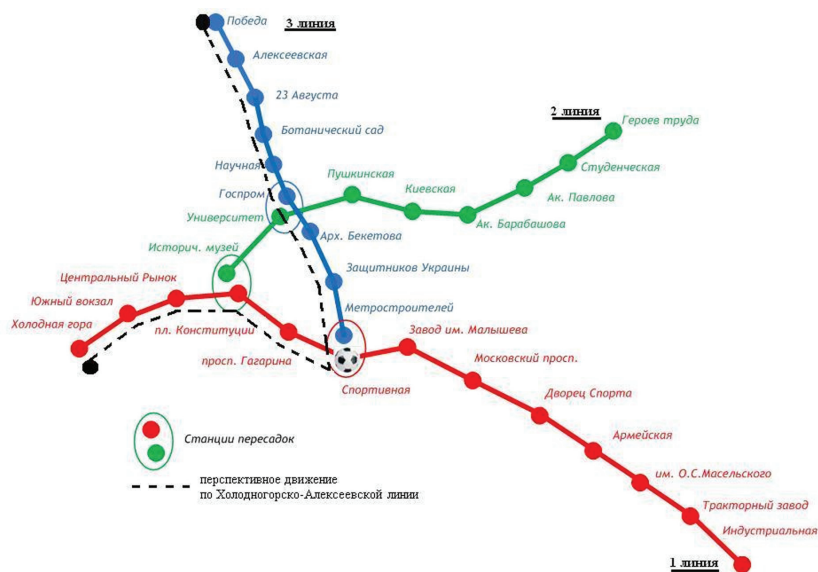

Рисунок 1. Схема Харківського метрополітену

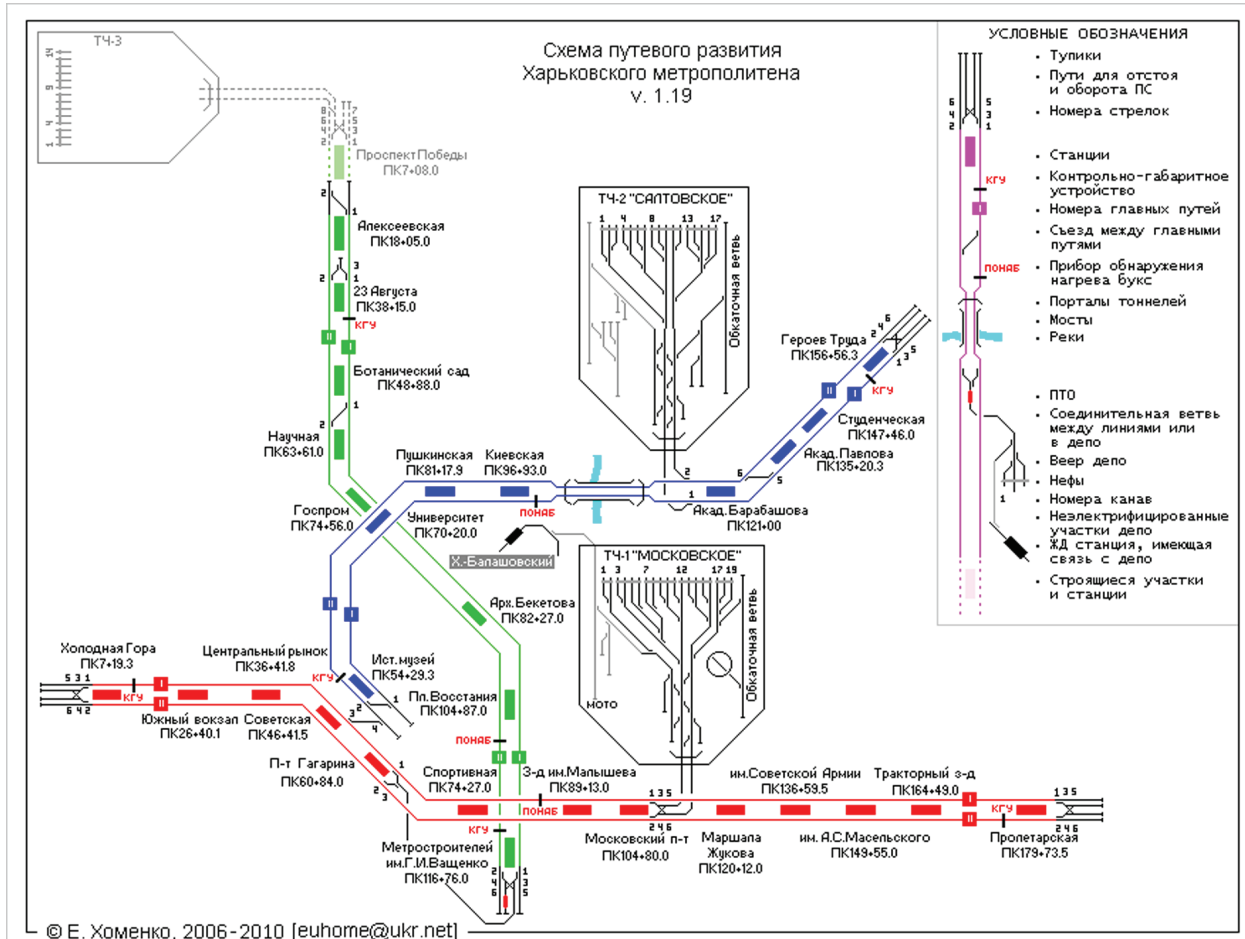

Рисунок 2. Схема колійного розвитку Харківського метрополітену

Станция «Холодная гора»

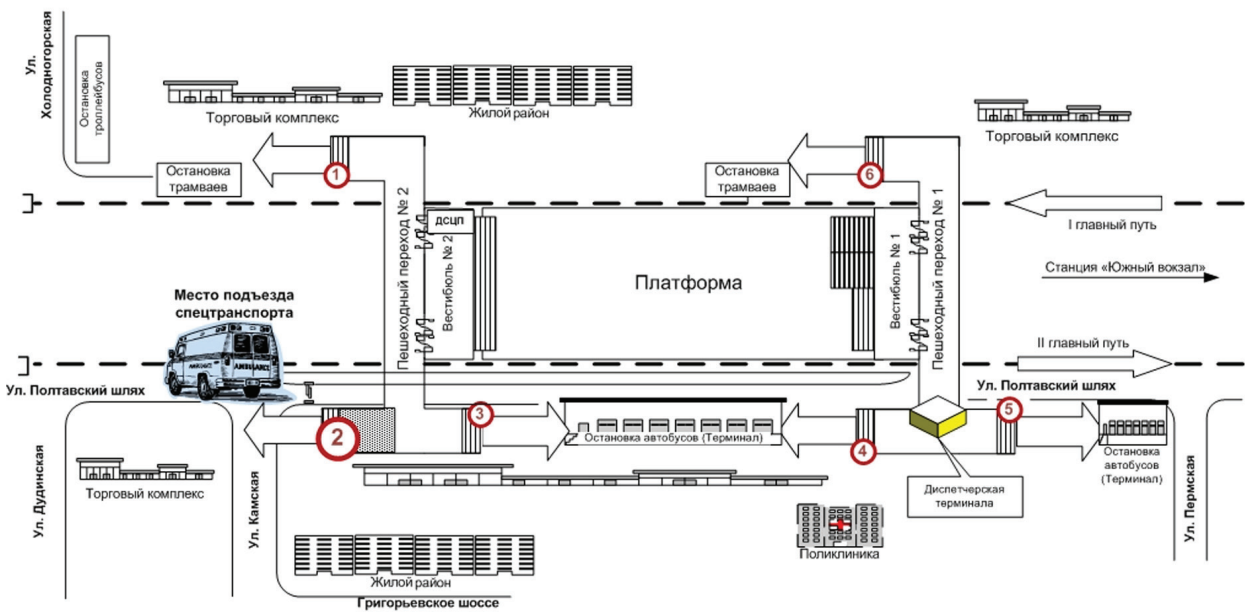

Рисунок 3. Схема станції Холодна гора (для користування пасажирами)

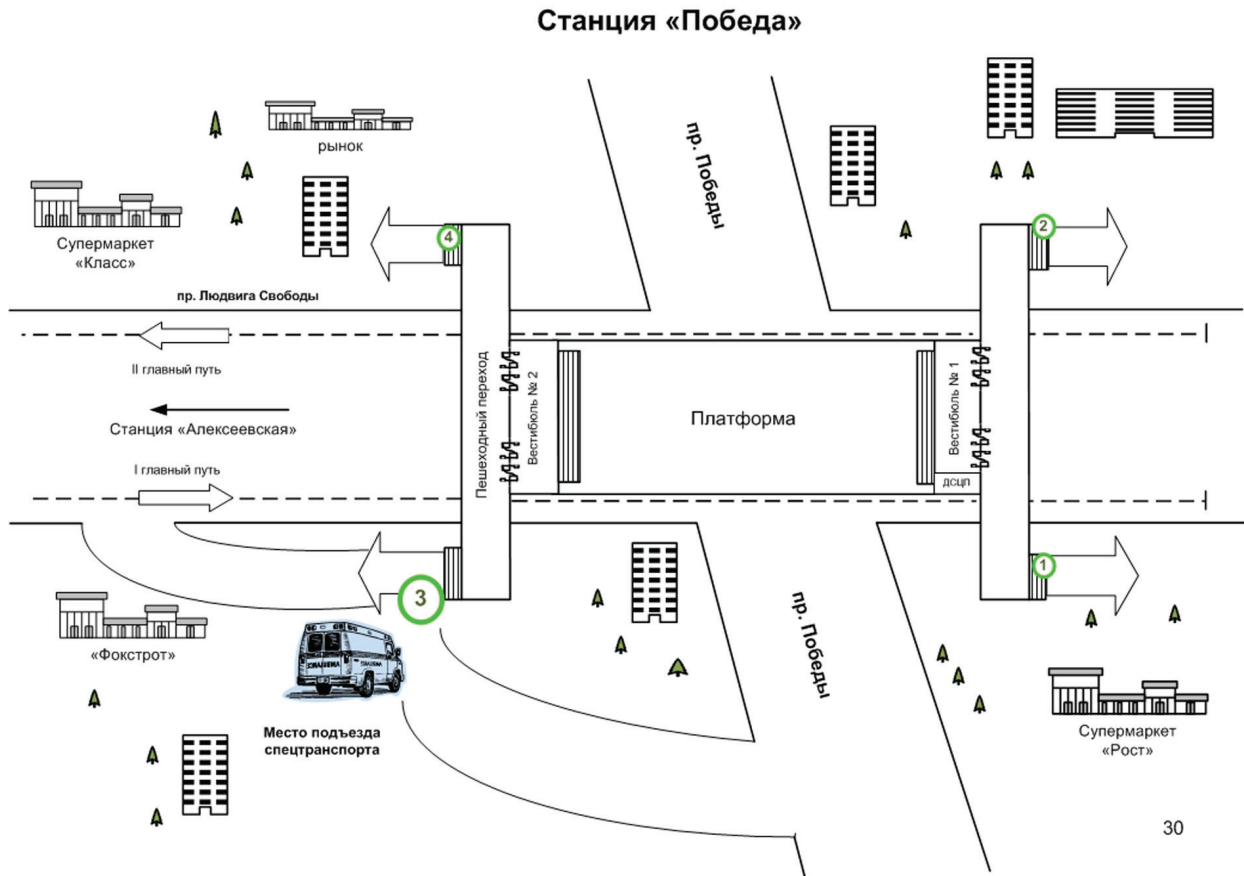

Рисунок 4. Схема станції Перемога (для користування пасажирями)

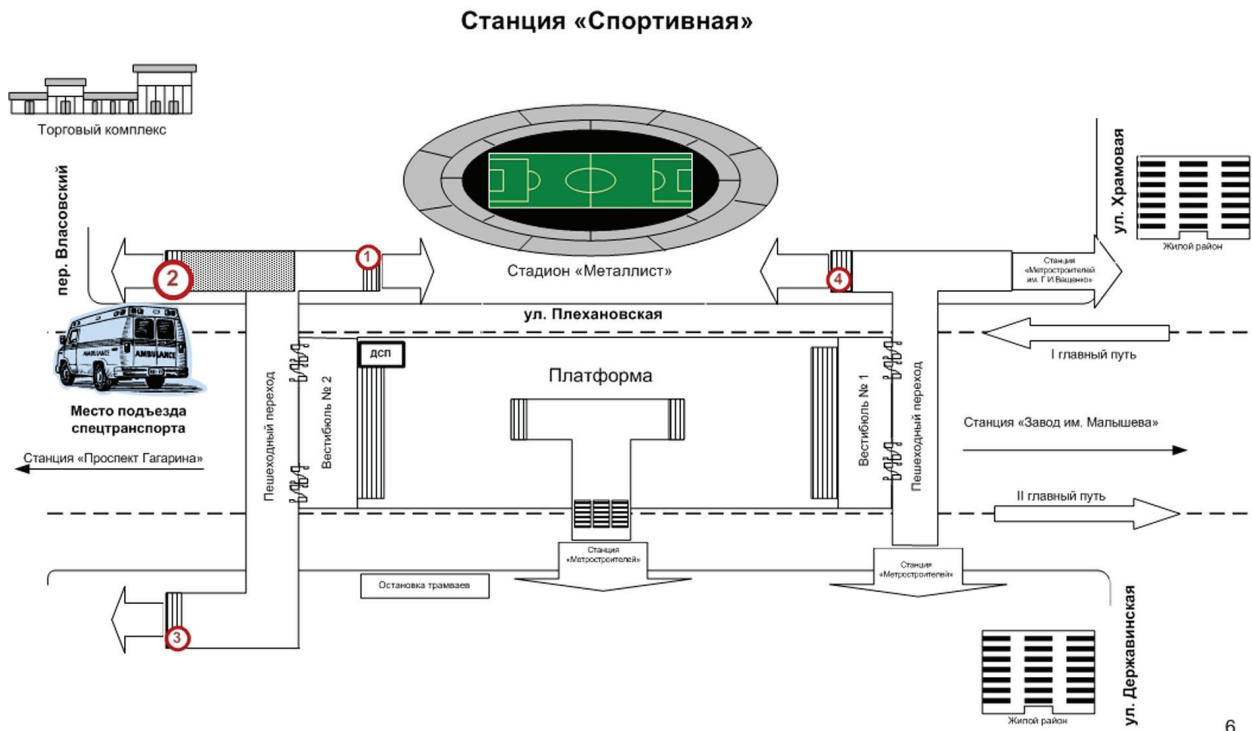

Рисунок 5. Схема станції Спортивна (для користування пасажирями)

наявністю бажання відійти від встановлених стереотипів та впровадженні більш сучасних методів керування поїздами.

При впровадженні нової системи організації руху на Холодногірській та Олексіївській лінії намітиться тенденція щодо зменшення експлуатаційних витрат метрополітену, збільшення соціального та політичного ефекту. Зменшиться обсяг пасажиро-годин у зв'язку із ліквідуванням пересадки на станції Спортивна при переході з Холодногірської лінії на Олексіївську. Перехід одного пасажера від моменту виходу з вагону поїзда Холодногірської лінії до моменту посадки в поїзд Олексіївської лінії з урахуванням очікування в середньому складає 12 хвилин. За добу пересадку виконує близько 142 тис. пасажирів. З урахуванням тривалості пересадки за добу це буде складати 28,4 тис. пасажиро-годин. Особисто для пасажера це будуть зручності значного характеру. За добу пересадка в обох напрямках складає 24 хвилини. За місяць цей показник при урахуванні 24 робочих днів буде 576 хвилин або 9,6 годин. За рік (11 робочих місяців) цей показник буде складати 105,6 години або 4,4 діб. Це значні цифри. Тільки 4,4 доби за рік людина витрачає на пересадку з поїзду однієї лінії на іншу. Це має негативний соціальний вплив. Враховуючи досить негативний стан в нашому суспільстві до політичних змін, цей фактор може сприяти збільшенню невдоволення людей.

Таким чином, організація безпересадочного руху на Харківському метрополітені між станціями Холодна гора та Перемога для міста Харкова та його жителів надасть значні позитивні зміни та підвищить конкурентоспроможність метрополітену у порівнянні з іншими видами транспорту.

Література

1. *Калиничев В.П.* Метрополитены : учеб. для вузов ; под. ред. В.П. Калиничева — Москва : Транспорт, 1988. — 280 с.

2. *Фролов Ю.С.* Метрополитены / Ю.С. Фролов, Д.М. Голицынский, А.П. Ледяев : учебник для вузов ; под ред. Ю.С. Фролова — Москва : Желдориздат, 2001. — 528 с.

3. *Бутько Т.В.* Пасажирські перевезення (залізничний транспорт) : навч. посіб. / Т.В. Бутько, О.А. Малахова, А.В. Прохорченко, Д.В. Константинов. — Харків : Райдер, 2014. — 260 с.

4. *Бутько Т.В.* Розробка раціональних маршрутів прямування пасажирських поїздів на основі системи мурашиних колоній / Т.В. Бутько, А.В. Прохорченко, С.В. Чеклова // Восточно-европейский журнал передовых технологий. — Харьков, 2009. — Вип. 3/5(39). — С. 9-13.

5. *Грунтов П.С.* Управление эксплуатационной работой и качеством перевозок : учеб. для вузов ; под. ред. П.С. Грунтова — Москва : Транспорт, 1994. — 544 с.

6. *Пазойский Ю.О.* Организация пассажирских перевозок на железнодорожном транспорте (в примерах и задачах) / Ю.О. Пазойский, Л.С. Рябуха, В.Г. Шубко ; под ред. В.Г. Шубко — Москва : Транспорт, 1990. — 240 с.

7. *Офіційний сайт КП «Харківський метрополітен»* [Електронний ресурс]. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.metro.kharkov.ua>

8. *Харьков транспортный. Метро* [Електронний ресурс]. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <http://gortransport.kharkov.ua>

9. *Твой любимый Харьков. Схема линии харьковского метрополитена* [Електронний ресурс]. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <http://tvoj.kharkov.ua/map/Metro/>

10. *Список метрополитенов мира* [Електронний ресурс]. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Список_метрополитенов

11. *Нью-Йоркский метрополитен* [Електронний ресурс]. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Нью-Йоркский_метрополитен.

17.05.2018

УДК 378.6:656.078.1

Конкурентоспроможність випускників — запорічка конкурентоспроможності університету

Сергій Панченко,
доктор технічних наук, професор, ректор,

Іван Сіроклин,
доцент,
Український державний університет залізничного транспорту,
м. Харків

З метою утримання стійких конкурентних переваг на ринку освітніх послуг заклади вищої освіти повинні постійно підвищувати рівень своєї конкурентоспроможності. Основною складовою конкурентоспроможного закладу вищої освіти є конкурентоспроможний випускник на ринку праці, який створює позитивний імідж закладу серед абітурієнтів та роботодавців [1].

В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій багато компаній (як гіганти ринку, так і малі групи) намагаються вийти на ринок систем залізничної автоматики. Але щоб стати впливовим гравцем у цьому сегменті недостатньо просто пропонувати нові системи автоматики, потрібно забезпечувати комплексне оснащення: від

світлофора до локомотива із бортовими системами. Лише кілька компаній у світі можуть запропонувати такий комплексний підхід: Bombardier, Alstom, Siemens, Ansaldo STS (A Hitachi Group Company). Оскільки світова модель освіти, переважно, концентрується на універсальності, зрозуміло, що підготовка фахівців у галузі залізничної автоматики стає рідкістю. В умовах такої тенденції не дивно, що випускники факультету інформаційно-керуючих систем та технологій Українського державного університету залізничного транспорту досить високо цінуються на ринку у всьому світі.

У травні 2018 року університет відвідала делегація фахівців залізничної автоматики та комп'ютерних систем ке-

рування компанії Ansaldo STS групи A Hitachi group Company з міста Пітсбург (штат Пенсільванія, США) на чолі з керівником відділу СЦБ (сигналізації, централізації і блокування) Марком Грубером. Ansaldo STS має відділення у США, Франції, Швеції, Австралії та інших країнах світу.

Компанія Ansaldo STS є однією з найпотужніших у світі з розробки, проектування та виготовлення продукції залізничної автоматики та комп'ютерних систем керування. За останні роки доля компанії Ansaldo STS у впровадженні систем керування на залізничному транспорті, у тому числі і високошвидкісному, в світі становить більше 50 %. Компанія має великі промислові потужності для всього циклу «розробка — проектування — виготовлення» продукції залізничної автоматики та комп'ютерних систем керування, має заводи з виготовлення релейної продукції, трансформаторів, мікропроцесорних пристроїв і супутникової навігації.

Метою приїзду американських колег було ознайомлення з університетом, у першу чергу з питань підготовки спеціалістів у галузі залізничної автоматики та комп'ютерних систем телекерування, а також знайомство з розробками та виробництвом мікропроцесорних систем та пристроїв.

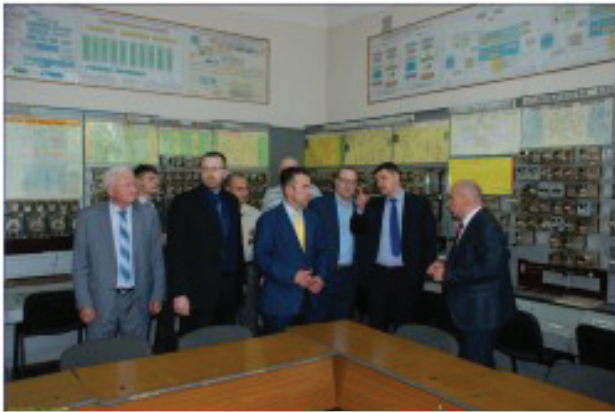
За інформацією Марка Грубера фінансовий оборот компанії складає кілька десятків мільярдів доларів за рік, і вона є однією з провідних у світі в цій галузі. У відділі СЦБ компанії Ansaldo STS

працюють близько 120 інженерів, з яких 30 — випускники факультету інформаційно-керуючих систем та технологій Українського державного університету залізничного транспорту.

Делегацію компанії Ansaldo STS було ознайомлено з навчально-науковою матеріально-технічною базою університету, у тому числі кафедри автоматики та комп'ютерного телекерування рухом поїздів, яка є однією з провідних в Україні з підготовки фахівців з питань залізничної автоматики. Марк Грубер та інші члени делегації надали високу оцінку сучасним лабораторіям та навчально-науковим комплексам університету, рівень яких відповідає сучасним світовим стандартам. Він підкреслив, що така база та наявність такої кількості випускників університету підтверджує високу якість підготовки спеціалістів у галузі залізничної автоматики та комп'ютерних систем керування, що дозволяє нашим випускникам конкурувати з випускниками провідних європейських та американських закладів вищої освіти.

Іншою вагомою на світовому ринку компанією є Bombardier Transportation, яка є лідером у виробництві залізничної техніки та відповідного сервісу. Український офіс компанії Bombardier Transportation (Bombardier Transportation Ukraine LLC) було відкрито в Харкові у 2012 році, він спеціалізується на розробці та впровадженні систем залізничної автоматики. Підприємство виконує повний спектр діяльності з адаптації, інжинірингу, сертифікації та впровадженні технологій BOMBARDIER TRANSPORTATION. Компанія пропонує передові рішення в області систем СЦБ для залізничних систем громадського транспорту (CITYFLO) та магістрального транспорту (INTERFLO).

Переважна частина співробітників компанії Bombardier Transportation Ukraine LLC — випускники факультету інформаційно-керуючих систем та технологій. А географія замовлень, що реалізує харківський офіс, включає не тільки Україну, а і Швецію, Казахстан, Азербайджан, Туркменістан, Узбекистан.

Генеральний директор компанії Bombardier Transportation Ukraine LLC Токарчук Віталій Вікторович (випускник факультету інформаційно-керуючих систем та технологій 2003 року) зазначив: «Наш інжиніринговий центр був відкритий у Харкові в 2012 році з метою локалізації виробництва в Україні в галузі рішень з управління рухом поїздів. Зараз у нас працюють більше 100 співробітників, з яких 70 % — випускники факультету інформаційно-керуючих систем та технологій. Ми постійно беремо участь в актуалізації знань студентів і чекаємо на випускників для плідної та взаємовигідної роботи».

Український державний університет залізничного транспорту проводить плідну роботу щодо підвищення конкурентоспроможності випускників як на внутрішньому, так і на світовому ринках праці.

Література

1. Воробйова К.О. Визначення ефективних методів підвищення конкурентоспроможності вищого навчального закладу // Академічний огляд : наук. журнал / Дніпропетровський ун-т імені Альфреда Нобеля. — 2016. — №1 (44). — С. 95 — 100.

12.10.018

УДК 159.9

Підготовка екстремальних психологів в контексті модернізації вищої освіти

Володимир Андронов,

доктор технічних наук, професор,
проректор з наукової роботи — начальник науково-дослідного центру,

Світлана Лебедева,

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
начальник науково-дослідної лабораторії,

Ліна Перелигіна,

доктор біологічних наук, професор,
начальник кафедри психології діяльності в особливих умовах,

Національний університет цивільного захисту України, Харків

Ми живемо у часі, коли реальність дуже динамічно змінюється, і в цій новій реальності постійно виникає нове розуміння «нормальності». За таких умов фундаментальною стає здатність стрімкого адаптування до нових вимог і готовність навчатися зі швидкістю, яка перевищує швидкість змін. Саме цим вимогам відповідає підготовка екстремальних психологів, яка здійснюється у Національному університеті цивільного захисту України.

Зростаючий інтерес фахівців до проблематики психології екстремальних ситуацій обумовлений жорсткою необхідністю надання оптимальної і ефективної допомоги постраждалим і відсутністю достатньо розробленої теоретичної бази для цих цілей. Унікальність кожної екстремальної ситуації на рівні індивіда та суспільства в цілому обумовлює використання феноменологічного підходу для її вивчення.

Сьогодні все більш очевидно стає проблема підготовки фахівців, які надають допомогу населенню в екстремальних

ситуаціях. Створення науково-методичної бази для фахівців, що надають таку допомогу, видається найбільш актуальною. Практики гостро потребують створення психологічного інструментарію, адекватного їх досвіду, в обґрунтуванні актуальності та дієвості екстреної психологічної допомоги, яка неможлива без глибокого аналізу змісту, механізмів впливу і умов взаємодії з населенням, що потрапили в кризову ситуацію.

З метою підготовки екстремальних психологів, здатних надавати психологічну допомогу постраждалому населенню та підрозділам ДСНС України, виявляти і нейтралізувати фактори соціально-психологічної напруженості в надзвичайних ситуаціях у червні 2006 року в Національному університеті цивільного захисту України був створений соціально-психологічний факультет.

Факультет здійснює підготовку фахівців за основною спеціальністю «Психологія», яка має дві спеціалізації: «Екстремальна та кризова психологія» та «Робота з персоналом». На сьогодні загальна

чисельність здобувачів вищої освіти (курсантів, студентів, слухачів) денної та заочної форм навчання на факультеті становить понад 300 осіб.

Наразі реалізуються авторські програми з підготовки фахівців-психологів ДСНС України та представників волонтерських організацій для роботи з вимушеними переселенцями. Запроваджується диференційований підхід у роботі з постраждалим контингентом: дітьми, жінками, чоловіками та людьми похилого віку.

Довгий час вважалося, що досить навчити один раз, і цих знань вистачить на багато років діяльності людини. Проте сучасність вимагає постійного оновлення запасу професійних знань. Для вирішення цих питань у Національному університеті цивільного захисту України у 2006 році була створена єдина в Україні науково-дослідна лабораторія екстремальної та кризової психології, основними завданнями якої стали:

- здійснення наукових досліджень в галузі екстремальної та кризової психології;
- розробка та удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує діяльність служби психологічного забезпечення персоналу ДСНС України;
- проведення цілеспрямованої екстремальної професійно-психологічної підготовки персоналу ДСНС України з використанням спеціальних психотренінгових програм;
- розробка і впровадження в практичну діяльність психологів ДСНС України сучасних психотехнологій роботи з кризовою особистістю і вирішення психологічних проблем, які виникають у персоналу ДСНС України та цивільного населення в умовах надзвичайної ситуації, викликаній подіями природного, техногенного чи соціального характеру.

У відповідності зі своїми завданнями діяльність науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології

орієнтована на два основних напрямки — здійснення прикладних наукових досліджень у галузі екстремальної та кризової психології та апробація і впровадження в діяльність служби психологічного забезпечення ДСНС України сучасних психотехнологій.

Саме науковці Лабораторії започаткували надання екстреної психологічної допомоги постраждалим в осередку надзвичайної ситуації. Вони допомагають у критичний момент екстремальної ситуації постраждалому населенню, родичам загиблих та очевидцям події відчувати підтримку, емоційний захист, розділити біль втрати, зменшити прояви негативних психоемоційних станів.

Найбільш резонансними надзвичайними ситуаціями, у ліквідації наслідків яких брали участь науковці Лабораторії, були:

- вибух побутового газу в житловому багатоповерховому будинку (м. Дніпропетровськ, 2007 рік);
- аварія на шахті ім. Засядько (м. Донецьк, 2007 рік);
- вибух побутового газу в житловому багатоповерховому будинку (м. Ізюм, Харківської обл., 2008 рік);
- вибух на військовому арсеналі (м. Лозова, Харківської обл., 2008 рік);
- допомога морякам, звільненим з піратського полону (м. Салала, Султанат Оман, 2008 рік);
- аварія на шахті «Суходольська-Східна» (Луганська обл., 2011 рік);
- вибух на території військового арсеналу під час розмінування (м. Лозова, Харківської обл., 2012 рік);
- пожежі в житлових багатоповерхових будинках (м. Харків, 2012 рік);
- допомоги родичам загиблих альпіністів (м. Харків, 2013 рік);
- пожежа на підприємстві «Хартрон» (м. Харків, 2014 рік);
- допомога мешканцям звільненого від терористів м. Слов'янська (Донецька обл., 2014 рік).

Фахівцями-психологами Національного університету цивільного захисту України є чим поділитися з колегами під

час проведення підвищення кваліфікації, адже за більш ніж 10-річний період існування Лабораторії були проведені дослідження за наступними основними напрямками:

- професіографічний опис основних професій в межах ДСНС України (рятувальника, кінолога, водолаза, начальника караулу, психолога, фахівців гірських пошуково-рятувальних загонів тощо);
- діагностика та корекція різноманітних негативних психічних станів, що виникають у персоналу ДСНС України під час та після виконання професійних завдань за призначенням;
- психологічний супровід професійної діяльності психолога ДСНС України;
- розробка та використання сучасних психотехнологій в роботі з персоналом ДСНС України (особливо, в межах відновлювального періоду після виконання працівниками Служби порятунку завдань за призначенням);
- особливості поведінки та актуальних психічних станів фахівців органів та підрозділів ДСНС України після виконання ними професійних завдань за призначенням.

Результатами зазначених широкомасштабних досліджень стали більш ніж 30 монографій, навчальних та науково-практичних посібників, 25 звітів науково-дослідних робіт, проведених на замовлення ДСНС України.

У 2010 році науковці Лабораторії вперше в історії розвитку української екстремальної психології стали асоційованими членами Європейського товариства з вивчення травматичного стресу (ESTSS).

Сьогодні фахівці-психологи НУЦЗУ активно залучаються у якості експертів та членів міжвідомчих комісій з питань відбору кандидатів на посади в органи та підрозділи екстремального профілю діяльності (наприклад, згідно з дорученням Національної гвардії України «Про створення міжвідомчої робочої групи»

науковці НДЛ ЕКП у 2016 — 2017 рр. входили до міжвідомчої робочої групи Національної Гвардії України).

Проведена робота отримала і міжнародне визнання, — науковці Лабораторії є постійними учасниками різноманітних міжнародних проектів стосовно підбору, супроводу та відновлення працівників ризиконебезпечних професій, зокрема:

- спільно з Навчальним інститутом поліції Баварії (Fortbildungsinstitut der Bayerischen Polizei Ainring), Німеччина;
- спільно з Кубинським товариством психологів (Cuban Society of Psychology) та університетом Святого Франциска, м. Сан-Паулу, Бразилія;
- спільно з Міжуніверситетською лабораторією психології Університету Гренобль Альпи (The Laboratoire Interuniversitaire de Psychologie of University Grenoble Alpes), м. Гренобль, Франція;
- спільно з коледжем Пожежної безпеки та Цивільного захисту Латвії (Fire Safety and Civil Protection College), м. Рига, Латвія.

Висока оцінка діяльності науковців Лабораторії з боку міжнародного співтовариства дозволила провести цикл навчальних заходів для закордонних колег:

- проведення оцінки та здійснення підготовки спеціалістів Груп Психологічної Підтримки (Groupe de Support Psychologique) Федеративної республіки Німеччини та Люксембургу;
- організація та проведення підготовки спеціалістів психологічної служби Державної пожежної охорони Республіки Польща;
- розробка оцінки, системи підготовки та проведення навчання практичних психологів Служби психологічного забезпечення МНС Республіки Білорусь;
- оцінка та здійснення підготовки спеціалістів Федерального агентства з

питань цивільного захисту Швейцарії (The Federal Office for Civil Protection (FOCP) тощо.

Науковці Лабораторії досконало володіють методологією соціально-психологічного тренінгу, розробляють і апробують тренінгові програми як для персоналу ДСНС України, так для працівників інших силових міністерств та відомств України. Наприкінці 2018 року починає свою роботу на повну потужність центр психотренінгових технологій, який готовий до співпраці з усіма зацікавленими у розвитку своїх фахівців організаціями.

На сьогоднішній день науковцями Лабораторії розроблені та успішно апробовані наступні програми тренінгів:

- «Вижити та врятувати» — призначений для відновлення психологічної стійкості рятувальників після виконання ними завдань за призначенням в умовах надзвичайних ситуацій;
- «Успішний керівник» — призначений для розвитку професійно важливих якостей працівників ДСНС України, які займають керівні посади;
- «Професіонал» — призначений для підвищення комунікативної компетентності співробітників відділу комплектування та проходження служби ДСНС України;
- «Зцілення від горя» — призначений для роботи з особистістю, яка втратила близьку людину. Програма спрямована на формування навичок саморегуляції, методів взаємодопомоги, а також позитивного ставлення до себе;
- «Сила духу» — призначений для розвитку особистої професійної комунікації фахівців чергово-диспетчерської служби екстреного виклику «112» Служби порятунку;
- «Антистресовий тренінг» — призначений для відновлення у психологів ДСНС України психологічної стійкості, яка була втрачена під час надання екстреної психологічної допомоги постраждалим в осередку надзвичайної ситуації;
- «Психологія та безпека під час проведення масових спортивних заходів» — призначений для оптимізації і розвитку професійної, соціально-психологічної та міжкультуральної компетенції співробітників психологічних служб ДСНС, МВС, Національної Гвардії України на етапах підготовки та проведення масових спортивних заходів з участю іноземних громадян (був апробований під час підготовки проведення фінальної частини чемпіонату Європи в Україні по футболу у 2012 році);
- «Крізь випробування до зростання» — призначений для відновлення психологічної стійкості рятувальників, які виконували завдання з ліквідації наслідків в умовах надзвичайних ситуацій у зоні проведення бойових дій на сході України.

У листопаді цього року відкрито Центр впровадження психотренінгових технологій, де будуть постійно проводитися у спеціалізованих приміщеннях авторські сучасні соціально-психологічні тренінги.

«Зрозуміти, допомогти, захистити» — три слова, що є не тільки девізом, але й відображенням гуманістичної спрямованості всієї діяльності фахівців Науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології науково-дослідного центру Національного університету цивільного захисту України і всіх екстремальних психологів Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

03.08.2018

УДК 811.161.1'243'38:378.147

Клубное обучение как один из инструментов коммуникативной активности студентов

Ольга Вержанская,

кандидат философских наук, доцент,

Татьяна Лагута,

кандидат филологических наук, доцент,

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

Внеаудиторная работа в высшем учебном заведении является частью учебно-воспитательного процесса и одной из форм организации студенческого досуга. Обычно ее проводят во внеаудиторное время органы студенческого самоуправления при активной помощи и руководстве педагогического коллектива. Особую роль в этой работе выполняет куратор группы. Во внеаудиторной работе преобладает элемент самореализации. Студент имеет возможность наращивать свой интеллектуальный потенциал, повышать профессиональную культуру, одновременно происходит формирование ответственности, самовоспитания, самообразования.

Внеаудиторная работа должна осуществляться непрерывно, предоставляя студентам знания, воспитывая их, развивая индивидуальность студента, формируя мотивацию обучения. Этот вид работы является одним из инструментов коммуникативной активности студентов.

Выделяют следующие формы внеаудиторной работы: индивидуальные, групповые и массовые. К индивидуальным формам относятся работа с учебной, справочной, научно-популярной литературой, составление конспектов, работа с электронными учебниками и пособиями, подготовка сообщений, рефератов, курсовых работ, подготовка презентаций по

различным темам, консультации, работа в электронной сети Интернет, использование учебно-методических материалов, образовательных сайтов. Среди групповых форм внеаудиторной работы можно назвать кружки и клубы, факультативные занятия, творческие игры, экскурсии. Массовые формы представлены научно-практическими конференциями, олимпиадами, конкурсами, фестивалями, встречами с известными людьми разных профессий.

Важным элементом внеаудиторной работы является взаимодействие преподавателей и студентов. Преподаватель выполняет роль главного консультанта и воспитателя студентов. Клубное обучение является самой распространенной формой внеаудиторной работы [5]. Цель и задачи клубного обучения заключаются в расширении и углублении знаний студентов, в развитии познавательных интересов и творческих способностей, в формировании практических умений и навыков.

Факторы успешного овладения языком имеют такие составляющие: желание преподавателя передать свои знания, желание студента их получить, мотивация, способность к системной работе, талант и творческое мастерство преподавателя, умение студента получать удовольствие от процесса обучения. Достаточно попу-

лярны клубные методик, сочетающие различные направления — классическое, коммуникативное, традиционное, нетрадиционное. В «Спикинг Клабе» ведущий использует специальные активные формы, создает особую атмосферу живого языка, делает процесс обучения более эффективным и интересным. На занятии в разговорном клубе его участники могут обсуждать просмотренные фильмы, то есть это происходит в пределах киноклуба, обсуждать прочитанные книги и проблемные ситуации в рамках тематических вечеров, создавать театральные постановки.

Исследователи [2] утверждают, что встречу в разговорном клубе нельзя назвать классическим занятием практического языка по нескольким причинам. Во-первых, студенты стараются максимально отойти от привычной модели «преподаватель-студент». Носители языка в разговорном клубе проводят эту встречу, предлагают проблемную тему, ставят наводящие вопросы и наравне с иностранцами участвуют в обсуждении проблемы. Конечной целью этого подхода является снятие языкового барьера у студентов-иностранцев. Вторая причина заключается не только в изучении грамматических конструкций, расширении словарного запаса, но и в достижении компромисса с проблемной ситуацией, которую заявили в начале встречи.

Заголовок текста всегда неоднозначен, что вызывает дискуссию в аудитории, например, «Личная жизнь», «Карьера», «Безработица». Бывают темы, не провоцирующие споры, например, «Украинские праздники», «Праздники в вашей стране», «Семья в Украине и в вашей стране». В таких случаях участники встречи только сравнивают культуру и традиции стран. Большинство встреч строятся по следующему плану: активизация актуальной лексики; анализ текста; обсуждение темы с опорой на жизненный опыт участников. Например, в начале встречи, посвященной теме «Стереотипы», участники должны ответить на вопрос «Какие вы

знаете стереотипы?». Ответы постепенно записывают на доске в виде кластера. Метод кластера, описанный в книге Н. Замковой и Н. Соосар «Интерактивные методы преподавания» [1], считаем весьма показательным способом введения и активизации необходимой для дальнейшего обсуждения лексики. В кластере можно расположить слово стереотипы в центре, а вокруг него последовательно разместить группы стереотипов по тематике, например, о стране, о природе, о характере, о мужчинах и женщинах, о возрасте, о нации. Затем ведущий просит растолковать эти стереотипы, привести конкретные примеры стереотипов определенной тематики. В случае возникновения трудностей участникам можно предложить карточки с примерами довольно распространенных стереотипов вроде «все блондинки глупые». Участники могут сравнивать одинаковые по тематике стереотипы в Украине и в своей стране. В дальнейшем разговор происходит на более глобальном уровне, поскольку участники выражают свое отношение к стереотипам, отвечая на вопрос, являются ли они хорошими или плохими, следует их менять. Чтобы помочь студентам оформить свои мысли более лаконично и правильно, им можно предложить небольшой по объему текст, в котором говорится о сущности стереотипов, почему они возникли, и что следует делать, чтобы избежать, сломать их, не стать их жертвами. Перед чтением подобного текста следует знать возможные лексические трудности, а после прочтения можно проверить понимание текста, задавая вопросы: «Что такое стереотип? Где чаще всего формируется стереотип? Как можно его преодолеть?» А после прочтения можно проверить понимание текста, задавая вопросы.

После работы с текстом участникам встречи можно предложить разделить на две группы — «Польза стереотипов» и «Вред стереотипов» и обсудить аргументы «за» и «против». По окончании дискуссии ведущие и участники заполняют таблицу (две колонки — «Польза стереотипов» и

«Вред стереотипов»), обобщая основные положения и аргументы.

При обсуждении темы «Стереотипы» студенты имеют возможность сравнить культуру различных стран, повторяют лексику из разных разговорных тем («Характер», «Внешность», «Еда»), используют в речи устойчивые лексико-грамматические конструкции, взятые из текста. Все это происходит в легкой и непринужденной форме дружеского общения.

Разговорный клуб способствует расширению словарного запаса студентов. Они становятся более раскованными и преодолевают языковой барьер, получают навыки ведения дискуссии по различным темам. По нашему мнению, следует распространять практику разговорных клубов. Хотя такие встречи имеют свои преимущества и недостатки. Так, к преимуществам можно отнести тот факт, что темы встреч в разговорном клубе могут дополнять и развивать разговорные темы на занятиях. Изучая в аудиторное время с преподавателем, например, тему «Семья», во внеаудиторное время на встрече в клубе студенты могут поговорить со своими однокурсниками на темы «Карьера или личная жизнь», «Идеальный муж или идеальная жена». Для иностранцев это прекрасная возможность улучшить уровень владения языком, ускорить адаптацию к жизни в чужой стране,

Недостатком разговорного клуба можно назвать то, что сюда часто приходят только студенты с высокой мотивацией к совершенствованию речевых навыков. Студенты, имеющие проблемы с дисциплиной и успеваемостью, часто ленятся и не посещают встречи в разговорном клубе.

Надеемся, что подобная практика появится и будет совершенствоваться в

различных высших учебных заведениях, поскольку дает возможность иностранцам больше разговаривать с носителями языка, что является прямым путем к совершенствованию речи. Практика подобного общения позволит студентам раскрыть свой потенциал, преодолеть языковой барьер, расширить словарный запас, улучшить произношение, а главное — повысить уверенность в себе.

Литература

1. *Замковая Н.* Интерактивные методы преподавания. Ч. 1: настольная книга преподавателя / Н. Замковая, Н. Соосар. — СПб, 2004. — 188 с.
2. *Косарева Е.В.* Разговорный клуб как форма внеаудиторной работы с иностранными студентами / Е.В. Косарева, З.С. Масленникова, Е.М. Филатова // *Русский язык за рубежом.* — Вып. № 2 (249). — С. 92–96.
3. *Овчаренко Г. Е.* Позанавчальна діяльність студентів у вищих навчальних закладах: сутнісні характеристики, структура та особливості // *Освіта Донбасу.* — 2008. — № 5–6 (130–131). — С. 35–38.
4. *Скрипник Н.С.* Позааудиторна діяльність студентів вищих навчальних закладів: сутність, структура й особливості // *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* — 2012. — Вип. 27 (80). — С. 566–571.
5. *Хаханов В.И.* CLUB-Teaching как новая форма IT-образования / В.И. Хаханов, В.И. Обризан, С.В. Чумаченко, М.А. Каминская // *Материалы III Международ. конф. «Стратегия качества в промышленности и образовании».* — Варна, Болгария, 1–8 июня 2007. — 3 с.

11.07.2018

УДК 378.4

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНИХ АСПЕКТІВ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ВСТУП ДО ФАХУ» ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «БУДІВНИЦТВО ТА ЦИВІЛЬНА ІНЖЕНЕРІЯ»

Світлана Даньшева,
кандидат педагогічних наук, професор,

Віктор Шилін,
кандидат технічних наук, доцент,

Олексій Рязанцев,
кандидат технічних наук, доцент,

Харківський національний університет будівництва та архітектури

*In the end, all that matters is what you've learned
and what you've really assimilated.
Harry S. Truman*

 новлення техніки та технологічних процесів, які відбуваються у сучасному суспільстві, висувають відповідні вимоги до підготовки фахівців, зокрема, інженерно-технічної галузі. Важливою умовою вирішення даної проблеми, що забезпечує професійну мобільність і конкурентоздатність випускника вищу на національному та міжнародному

ринках праці, є гарантування чітко визначеного рівня їх професійної компетентності [1, 2].

Рівень сформованості компетентностей, визначених освітнім стандартом, суттєво залежить від наявності мотивацій та усвідомлення соціальної значущості обраної професії. Зазначене є невід'ємною умовою надання якісних освітніх послуг

при підготовці фахівців, а у подальшому й побудови ними успішної кар'єри.

Особливою складовою підготовки майбутнього фахівця будь-якої спеціальності, зокрема "Будівництво та цивільна інженерія", є дисципліна "Вступ до фаху", яка дає можливість не тільки зосередитися на задачах, до розв'язання яких повинен бути здатний і готовий майбутній інженер, а також ознайомлює студентів з набором навчальних дисциплін за різними циклами підготовки, послідовністю їх викладання та їх «вкладом» у формування компетентностей, зазначених стандартом освіти.

Отже, мотиваційним та загальнотеоретичним підґрунтям вивчення майже всіх циклів підготовки можна вважати дисципліну "Вступ до фаху", тому дуже актуальним є дослідження проблематики методики її викладання у закладах вищої освіти (ЗВО).

Аналіз досліджень у галузі педагогіки вищої школи дозволяє стверджувати, що проблемі теоретичних основ викладання загальнотехнічних дисциплін присвятили свою увагу такі вчені, як С. Батишев, В. Гетта, В. Зінченко, В. Карпов, О. Коваленко, М. Корець, Т. Кудрявцев, В. Ледньов, Є. Лузик.

Вивченню різноманітних аспектів підготовки науково-педагогічних працівників до викладання загальнотехнічних дисциплін та їх професійного становлення присвячені праці дослідників С. Вітвицької, Н. Гузій, О. Гури, О. Дубасенюк, Г. Романової, С. Сисоевої.

Різні підходи до аналізу педагогічної діяльності наведено у роботах Е. Зеєр, Г. Карпова, Н. Кузьміна.

Аспекти значимості міждисциплінарних зв'язків обґрунтовано в дослідженнях провідних науковців у галузі педагогічної психології — Ш. Амонашвілі, Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Леонтьєва та ін.

Проте, незважаючи на наявність чисельних досліджень, спрямованих на розкриття проблеми методики викладання загальнотехнічних дисциплін, сьогодні бракує досліджень саме з методики ви-

кладання у ЗВО такої загальнотехнічної дисципліни як "Вступ до фаху", зокрема для спеціальності "Будівництво та цивільна інженерія".

Тому метою статті є розкриття основних методичних аспектів викладання дисципліни "Вступ до фаху", що сприятиме активізації навчальної діяльності студентів.

Особливістю організації освітнього процесу у сучасному ЗВО полягає у тому, що молода людина спочатку обирає галузь знань майбутньої професійної діяльності, а далі протягом навчання на першому курсі має можливість обміркувати спеціалізацію. Так, у випадку навчання за спеціальністю 192 "Будівництво та цивільна інженерія" є можливість отримати одну із спеціалізацій: "Промислове і цивільне будівництво", "Гідротехнічне будівництво", "Технології будівельних конструкцій, виробів і матеріалів", "Теплогазопостачання і вентиляція", "Облаштування родовищ природних газів" або "Водопостачання та водовідведення". Не зважаючи на те, що починаючи з 2015 року всі означені спеціалізації згідно з новим переліком галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів освіти [3], об'єднані, але вони мають суттєві відмінності. Відмінності ці існують у всіх формах інженерної діяльності (виробнича, проектна, конструкторська тощо) і, як наслідок, відбивається на змісті підготовки майбутнього фахівця.

У попередні роки, до прийняття зазначеної постанови Кабінету Міністрів України, студенти різних спеціальностей навчалися за відповідними навчальними планами і кожен з них мав свій перелік дисциплін та надавалася відповідна інформація. Після об'єднання начальних планів різних будівельних спеціальностей (тепер — спеціалізацій) в єдиний, у межах годин, відведених на вивчення дисципліни "Вступ до фаху", належить висвітлити історію, етапи розвитку, основні напрямки діяльності не окремого напрямку, а усієї будівельної галузі. Слід відзначити,

що викладання навчальної дисципліни для "об'єднаного" потоку, з нашої точки зору, має певні переваги, які полягають у тому, що студент обираючи лише одну з запропонованих спеціалізацій, буде знати структуру і зміст професійної діяльності споріднених спеціалізацій.

Згідно з освітньою програмою для спеціальності студенти повинні набути низку спільних інтегральних, загальних і загально-професійних компетентностей, а також для кожної спеціалізації окремі спеціальні (фахові) компетентності (табл. 1) [5].

значені компетентності мають бути сформовані на підставі засвоєння актуального навчального матеріалу, тому робоча програма "Вступ до фаху", перш за все, повинна містити теми, що розкривають зміст узагальнених понять та категорій, проблематику становлення та розвитку вітчизняної та зарубіжної будівельної галузі, фундаментальних законів її функціонування, будови його системоутворюючих елементів загалом [5–7]. З іншого боку, студентів необхідно ознайомити з такими важливими ознаками освітнього процесу як різновиди, перспективи, специфіка діяльності у галузі "будівництво та цивільна інженерія". При цьому, з нашої точки зору, матеріал дисципліни, який надається студентам, не повинен бути насичений технічними термінами, складними формулами та іншою інформацією, для засвоєння якої потрібні спеціальні знання або навички. Матеріал бажано супроводжувати прикладами, знайомими та доступними кожному, наочними експериментами, що зацікавляють аудиторію.

Крім того, формування означених компетентностей також не можливе без розгляду нормативного регулювання науково-дослідної діяльності студентів, насамперед, це стосується нормативів написання наукових робіт у ЗВО, органі-

зації науково-дослідницької та творчої діяльності студентів, зокрема методики підготовки до семінарських занять, особливостей написання рефератів та наукових публікацій, вимоги до підготовки та оформлення кваліфікаційних робіт та методичних аспектів процедури їх захисту тощо. Зауважимо, що в сучасних умовах саме науково-дослідна робота викладача та студента відповідає науковим принципам організації освітньої діяльності в провідних європейських країнах [4].

Узагальнюючи означене, можна стверджувати, що дисципліна "Вступ до фаху" для підготовки майбутніх фахівці за спеціальністю "Будівництво та цивільна інженерія" займає провідне місце при формуванні значної кількості компетенцій. При цьому розробка та впровадження в освітній процес сучасних підходів до викладання цієї дисципліни повинні враховувати її багатоаспектність. Відповідно, це передбачає не тільки впровадження принципу інтеграції з дисциплінами всіх циклів підготовки (фундаментальної, соціально-гуманітарної, загальнотехнічної та фахової), а й стимулювання розвитку у них навичок гуманізму, толерантності, евристичного потенціалу, самоосвіти й наукової етики в цілому. Така системна науково-методична робота викладача сприятиме посиленню мотиваційних аспектів до навчання. Тож дисципліна "Вступ до фаху" є теоретичною та практичною основою сукупності знань та вмінь, що формують профіль фахівця у певній галузі. У випадку правильної організації її викладання думка про те, що майбутня спеціальність обрана невірною, не повинна приходити на думку студентів.

У цьому контексті цілком перспективним видається подальше дослідження особливостей проведення ознайомлювальної практики, яка є невід'ємною складовою ознайомлення студентів з полем обраної професійної діяльності.

Таблиця 1

<p>Спеціальні (фахові) компетентності (КСП) (спеціалізовано-професійні)</p>	<p align="center">Спеціалізація "Промислове та цивільне будівництво"</p>
	<p>КСП101. Здатність до проектування будівель та споруд промислового та цивільного призначення з використанням збірних і монолітних залізобетонних, металевих, кам'яних та дерев'яних конструкцій, в тому числі застосовуючи сучасні програмні комплекси.</p> <p>КСП102. Знання та розуміння будівельної механіки та її застосування при розрахунку й проектуванні будівельних конструкцій із використанням систем автоматизованого проектування.</p> <p>КСП103. Здатність до розрахунку та конструювання несучих конструкцій і вузлів з'єднання залізобетонних, кам'яних, металевих і дерев'яних конструкцій, в тому числі з використанням сучасних інформаційних технологій.</p> <p>КСП104. Здатність аналізувати властивості ґрунтів основи, обирати та проектувати економічні фундаменти різних типів (неглибокого закладання, пальові) з урахуванням взаємодії будівельних конструкцій між собою та із неоднорідним природним або штучним ґрунтовим середовищем при різних за характером навантаженнях.</p> <p>КСП105. Здатність забезпечити організацію будівництва будівель та інженерних споруд різної архітектурної та технічної складності із використанням сучасних конструкційних матеріалів та енергоефективних технологій.</p> <p>КСП106. Здатність до проектування організаційно-технологічних рішень зведення будівель та споруд, володіння базою сучасних технологій будівельного виробництва і вміння впроваджувати їх у практичну діяльність з урахуванням техніко-економічних показників.</p> <p>КСП107. Здатність до участі в управлінні комплексними будівельними проектами з усвідомленням відповідальності за прийняті рішення та забезпеченням якості робіт.</p> <p>КСП108. Здатність прогнозувати та вміти оцінювати економічну доцільність зведення будівель та інженерних споруд на етапі проектування.</p>
<p>Спеціальні (фахові) компетентності (КСП) (спеціалізовано-професійні)</p>	<p>Спеціалізація "Гідротехнічне будівництво"</p>
	<p>КСП801. Здатність використовувати спеціалізовано-професійні знання в галузі гідротехнічного будівництва і типові рішення для проектування гідротехнічних споруд.</p> <p>КСП802. Знання принципів і методів виконання фільтраційних розрахунків, визначення навантажень та впливів на гідротехнічні споруди для перевірки їх стійкості.</p> <p>КСП803. Здатність виконувати розрахунки трубопроводів, каналів, мереж водопостачання та водовідведення і гідротехнічних споруд.</p> <p>КСП804. Здатність в складі проектної групи приймати участь у проектуванні споруд для забору води з підземних та поверхневих джерел, насосних станцій, гребель, водоскидних та водопропускних, меліоративних та інших споруд.</p> <p>КСП805. Здатність забезпечувати інженерні заходи захисту територій від затоплень і підтоплень.</p> <p>КСП806. Здатність оцінювати вплив гідротехнічних споруд на навколишнє середовище з метою його мінімізації.</p> <p>КСП807. Здатність керувати (здійснювати нагляд за) будівництвом гідротехнічних споруд та монтажем трубопроводів, споруд і обладнання, здійснювати авторський нагляд за будівництвом.</p> <p>КСП808. Здатність здійснювати інженерні заходи, пов'язані з поточною експлуатацією гідротехнічних споруд.</p> <p>КСП809. Здатність давати техніко-економічну оцінку запроектованим і працюючим елементам гідротехнічних вузлів і систем.</p> <p>КСП810. Здатність організовувати роботу експлуатаційної й ремонтної служби, планувати, здійснювати та контролювати процеси, пов'язані з запобіжними ремонтами гідротехнічних споруд і обладнання із забезпеченням необхідної надійності в процесі експлуатації.</p>

<p style="text-align: center;">Спеціальні (фахові) компетентності (КСП) (спеціалізовано-професійні)</p>	<p style="text-align: center;">Спеціалізація "Технологія будівельних конструкцій, виробів і матеріалів"</p> <p>КСП401. Знання номенклатури будівельних матеріалів і виробів неорганічної та органічної природи, їх технічних та експлуатаційних властивостей, особливостей виготовлення та раціонального застосування залежно від умов використання, експлуатації та з урахуванням економічної доцільності.</p> <p>КСП402. Знання сировинної бази, номенклатури та основ технологій отримання всіх видів будівельних матеріалів, виробів і конструкцій та здатність проектувати технологічні лінії та підприємства їх виробництва з використанням місцевої сировини та відходів промислового виробництва.</p> <p>КСП403. Знання теоретичних закономірностей перебігу елементарних процесів і основних стадій технологічного процесу виготовлення будівельних матеріалів, виробів і конструкцій, принципів оптимізації технологічних рішень та здатність розрахувати параметри технологічних процесів і апаратів.</p> <p>КСП404. Здатність визначати основні властивості будівельних матеріалів, виробів і конструкцій за допомогою сучасних методів випробувань, встановлювати залежність властивостей матеріалів від їхнього складу та структури, а також технології їх виготовлення для раціонального використання будівельних матеріалів, виробів і конструкцій в будівлях і спорудах різного призначення</p> <p>КСП405. Знання теорії організації виробничих процесів, принципів і методів їх організації в основних, допоміжних і обслуговуючих підрозділах підприємств, методології дослідження і проектування виробничих процесів і систем.</p> <p>КСП406. Здатність виконувати техніко-економічний аналіз та розрахунки показників виробництва різних видів будівельних матеріалів, виробів та конструкцій.</p>
<p style="text-align: center;">Спеціальні (фахові) компетентності (КСП) (спеціалізовано-професійні)</p>	<p style="text-align: center;">Спеціалізація "Теплогазопостачання і вентиляція"</p> <p>КСП401. Знання номенклатури будівельних матеріалів і виробів неорганічної та органічної природи, їх технічних та експлуатаційних властивостей, особливостей виготовлення та раціонального застосування залежно від умов використання, експлуатації та з урахуванням економічної доцільності.</p> <p>КСП402. Знання сировинної бази, номенклатури та основ технологій отримання всіх видів будівельних матеріалів, виробів і конструкцій та здатність проектувати технологічні лінії та підприємства їх виробництва з використанням місцевої сировини та відходів промислового виробництва.</p> <p>КСП403. Знання теоретичних закономірностей перебігу елементарних процесів і основних стадій технологічного процесу виготовлення будівельних матеріалів, виробів і конструкцій, принципів оптимізації технологічних рішень та здатність розрахувати параметри технологічних процесів і апаратів.</p> <p>КСП404. Здатність визначати основні властивості будівельних матеріалів, виробів і конструкцій за допомогою сучасних методів випробувань, встановлювати залежність властивостей матеріалів від їхнього складу та структури, а також технології їх виготовлення для раціонального використання будівельних матеріалів, виробів і конструкцій в будівлях і спорудах різного призначення</p> <p>КСП405. Знання теорії організації виробничих процесів, принципів і методів їх організації в основних, допоміжних і обслуговуючих підрозділах підприємств, методології дослідження і проектування виробничих процесів і систем.</p> <p>КСП406. Здатність виконувати техніко-економічний аналіз та розрахунки показників виробництва різних видів будівельних матеріалів, виробів та конструкцій.</p>
<p style="text-align: center;">Спеціальні (фахові) компетентності (КСП) (спеціалізовано-професійні)</p>	<p style="text-align: center;">Спеціалізація "Водопостачання та водовідведення"</p> <p>КСП601. КСП602. Здатність проектувати мережі водопостачання (ВП) і водовідведення (ВВ) населеного пункту та споруди на них.</p> <p>КСП603. Здатність проектувати споруди для забору води з підземних та поверхневих джерел.</p> <p>КСП604. Здатність проектувати споруди водопідготовки (систем ВП) та очистки стічних вод (систем ВВ) населених пунктів.</p> <p>КСП605. Здатність проектувати насосні станції (НС) систем ВП і ВВ населених пунктів.</p> <p>КСП606. Здатність проектувати санітарно-технічне обладнання житлових будівель і споруд системи ВП і ВВ населеного пункту.</p>

<p>Спеціальні (фахові) компетентності (КСП) спеціалізовано-професійні</p>	<p>КСП607. Здатність давати техніко-економічну оцінку запроєктованим і працюючим елементам систем водопостачання та водовідведення, здійснювати авторський нагляд за будівництвом споруд і трубопроводів КСП608. Здатність здійснювати інженерні заходи, пов'язані з поточною експлуатацією елементів систем ВП і ВВ населеного пункту КСП609. Уміння враховувати екологічні наслідки від улаштування систем ВП і ВВ населеного пункту, та обирати</p>
<p>Спеціальні (фахові) компетентності (КСП) спеціалізовано-професійні</p>	<p style="text-align: center;">Спеціалізація "Облаштування родовищ природних газів"</p> <p>КСП901. Знання номенклатури будівельних матеріалів і виробів неорганічної та органічної природи, їх технічних та експлуатаційних властивостей, особливостей виготовлення та раціонального застосування залежно від умов використання, експлуатації та з урахуванням економічної доцільності. КСП902. Знання сировинної бази, номенклатури та основ технологій отримання всіх видів будівельних матеріалів, виробів і конструкцій та здатність проектувати технологічні лінії та підприємства їх виробництва з використанням місцевої сировини та відходів промислового виробництва. КСП903. Знання теоретичних закономірностей перебігу елементарних процесів і основних стадій технологічного процесу виготовлення будівельних матеріалів, виробів і конструкцій, принципів оптимізації технологічних рішень та здатність розрахувати параметри технологічних процесів і апаратів. КСП904. Здатність визначати основні властивості будівельних матеріалів, виробів і конструкцій за допомогою сучасних методів випробувань, встановлювати залежність властивостей матеріалів від їхнього складу та структури, а також технології їх виготовлення для раціонального використання будівельних матеріалів, виробів і конструкцій в будівлях і спорудах різного призначення КСП905. Знання теорії організації виробничих процесів, принципів і методів їх організації в основних, допоміжних і обслуговуючих підрозділах підприємств, методології дослідження і проектування виробничих процесів і систем. КСП906. Здатність виконувати техніко-економічний аналіз та розрахунки показників виробництва різних видів будівельних матеріалів, виробів та конструкцій.</p>

Література

1. Закон України "Про освіту" від 05.09.2017 № 2145-VIII / [Електронний ресурс] <http://zakon3.rada.gov.ua>
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. / [Електронний ресурс] <http://osvita.ua>
3. Постанова КМУ від 29.04.2015 р. №226 "Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів освіти".
4. Бех В. П. та ін. Болонський процес: тенденції, проблеми, перспективи; за ред. Андрущенко В.П. — К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. — 221 с.
5. Освітньо-професійна програма Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 192 Будівництво та цивільна інженерія. СВО СТП ХНУБА 219–2016. — [Чинний від 2017-09-01]. — Харків : ХНУБА, 2017. — 39 с.
6. Положення щодо розробки навчальних та робочих навчальних планів спеціальностей в Харківському національному університеті будівництва та архітектури. — Харків : ХНУБА, 2015. — 23 с.
7. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті будівництва та архітектури. — Харків : ХНУБА, 2015. — 38 с.

УДК 371.321.5: 371.322.3

Формування почуття професійної соборності студентів та викладачів як запорука високої якості навчально-виховного процесу у ВНЗ

Руслана Левкіна,
доктор економічних наук, професор,

Артур Левкін,
кандидат технічних наук, доцент,

Ряснянська Альона,
кандидат економічних наук,
Харківський національний технічний
університет сільського господарства
імені Петра Василенка

Професійна педагогічна діяльність викладача вищого навчального закладу має надзвичайно важливе значення для соціуму, адже йдеться про формування майбутнього фахівця, рівень кваліфікації якого значною мірою впливає на економічний, політичний, соціальний та культурний розвиток суспільства.

Рівень якості навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі залежить не тільки від професійних, а й від особистісних якостей викладача. Слід пам'ятати, що викладач вищого навчального закладу не тільки науковець, спеціаліст з певних питань, а й педагог, тобто поєднує у своїй діяльності функції навчання, виховання та розвитку студентів як фахівців і особистостей. Доречним наразі буде згадати слова видатного українського педагога Василя Сухомлинського про те, що в жодній справі помилки і невдачі не призводять до таких тяжких наслідків, як у педагогічній.

Особливістю педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі є те, що викладач працює з молоддю, яка на відміну від школярів, більш самостійна, прогрес-

сивна, має і висловлює свої думки. Тому викладач має бути обізнаний в тому, що відбувається в світі, які тенденції прослідковуються серед молоді, тобто як кажуть, знати «чим живе молодь» і бути з молоддю «на короткій нозі». Адже дуже важливо «йти в ногу з часом», давати студентам актуальні сучасні знання, наприклад, в математиці ж давно не користуються логарифмічними лінійками, в картографії карти не малюють від руки, а застосовують спеціальні програми і т.д.

Крім того на ефективність засвоєння знань студентами значний вплив справляють не лише метод, прийом, форма навчання, а й тип та стиль спілкування викладача зі студентами. Щодо цього питання не затихають дискусії на сторінках педагогічної літератури.

Розглянемо основні типи спілкування викладача зі студентами:

1. Примітивний. Ставлення до студента ґрунтується на примітивних правилах і реакціях поведінки — амбіціях, самовдоволенні тощо. Викладач демонструє свою зверхність. Студент для нього є засобом досягнення власної мети.

15.05.2018

2. Маніпулятивний. Взаємини викладача зі студентом ґрунтуються на грі, зумовленій бажанням за всяку ціну взяти гору. Він застосовує похвалу, лестощі та ін. Студент при цьому є об'єктом маніпуляції, він заляканий, інфантильний.

3. Стандартизований. У стосунках домінує формальна структура спілкування. Спостерігається слабка орієнтація на особистість; викладач дотримується стандартів етикету, але така поведінка є поверховою і, не торкаючись особистісного рівня, реалізується на рівні «масок». Студент відчуває байдужість викладача поза «маскою» і залишається об'єктом маніпуляцій.

4. Діловий. Орієнтуючись на справу, викладач бере до уваги особистісні характеристики студента лише в контексті ефективності діяльності. Він дотримується стандартів етикету, визнає за студентом право на самостійність. Значущість студента для викладача залежить від внеску в спільну діяльність. В особистісному житті студент залишається самотнім.

5. Особистісний. Спілкування ґрунтується на глибокій зацікавленості студентом, визнанні самостійності його особистості. Викладач любить студентів, вся його діяльність спрямована на розвиток їхньої духовності; особистісне спілкування стає спілкуванням духовним. Студент довіряє викладачеві, викладач є для нього авторитетом [1, 2].

Як бачимо, серед наведених вище п'яти типів спілкування викладача зі студентами тільки останній — особистісний — немає недоліків, в ньому начебто гармонійно поєднуються професійна і особистісна складові. Проте існує таке поняття як стиль спілкування викладача зі студентами, який за класичною класифікацією поділяють на авторитарний, демократичний та ліберальний.

Авторитарному стилеві властивий диктат, який перетворює студентів на пасивних виконавців. Авторитарний викладач самочинно визначає спрямованість діяльності групи. Демократичний стиль ґрунтується на глибокій повазі, довірі й

орієнтації на самоорганізацію, самоуправління особистості та колективу, покликаний донести мету діяльності до свідомості кожного студента і залучити всіх до активної участі у спільній справі. За ліберального стилю у викладача немає стійкої педагогічної позиції, вона виявляється у неутручанні, низькому рівні вимог до виховання. Такий викладач обмежується виконанням лише викладацької функції.

Проаналізувавши зазначені стилі спілкування викладача зі студентами, робимо висновки, що в чистому вигляді жоден з них не є ідеальним, має певні недоліки: авторитарний стиль гальмує ініціативу, пригнічує студентів; наслідком ліберального стилю є втрата поваги, погіршення успішності і дисципліни, а демократичний стиль може бути ефективним тільки за умов, коли студенти свідомо ставляться до навчально-виховного процесу, що властиве далеко не всім студентам.

Л. Долинська пропонує іншу класифікацію стилів педагогічного спілкування:

1. «Вічні студенти». Це викладачі, які незалежно від віку і досвіду з ентузіазмом ставляться до своєї роботи. Вони розуміють потреби і проблеми аудиторії. Поважають інших, часто вдаються до дискусії, ставлять проблемні запитання. Студенти цінують їх за високий рівень інтелекту, вміння не просто подати, а й пояснити матеріал.

2. «Бувалі моряки». До них належать педагоги, які вище за все цінують дисципліну і дотримання субординації. На обговорення зважуються рідко, до висновків інших ставляться скептично. При оцінюванні стереотипні і суб'єктивні. Часто стають об'єктами студентських жартів.

3. «Випадкові люди». Вони потрапили до вищого навчального закладу внаслідок певних обставин. Можуть гарно володіти предметом, але спілкування зі студентами їх обтяжує [3].

В. Ягунов поряд із стилями пропонує виділяти ще форми спілкування:

— спілкування на підставі захоплення спільною творчою діяльністю — активно-

позитивне ставлення до студентів, любов до справи, взаєморозуміння;

— спілкування, що ґрунтується на дружньому ставленні — особисте позитивне сприйняття студентами викладача, який виявляє приязнь, повагу до студентів;

— спілкування-дистанція — форма спілкування, за якої викладачі і студенти обмежуються формальними взаєминами;

— спілкування-залякування — поєднує в собі негативне ставлення до студентів і авторитетність в організації діяльності;

— спілкування-загравання — форма спілкування, за якої позитивне ставлення до студентів поєднується з лібералізмом, тобто педагог прагне завоювати авторитет, хоче подобатись студентам, але не намагається відшукати доцільних способів організації взаємодії [4].

Відомі й інші класифікації стилів діяльності педагогів, зокрема: «теоретики», «реалісти», «утилітаристи», «інтуїтивісти» — в основу цієї класифікації покладено ставлення до виконання своїх обов'язків та особливості характеру педагога (М. Сорока-Росинський) [5]; за рівнем професійної етики й особливостями діяльності — «інтелектуальний», «вольовий», «емоційний», «організаторський» (Е.Г. Костяшкін) [6]. В.О. Кан-Калік виділяє негативні моделі поведінки педагогів на заняттях: «Монблан» — педагог як гірська вершина над студентом; «Китайська стіна» — дистанція, обмежене спілкування; «Локатор» — будує взаємини вибірково, з тими, хто подобається; «Гамлет» — постійно вагається у власних діях; «Глухар» — чує тільки себе. Аналізуючи поведінку педагога у поєднанні з його педагогічною діяльністю та її результатами, А. Бойко виділяє обґрунтовані моделі взаємин педагогів і студентів: «Оптиміст», «Об'єктивіст», «Ерудит», «Талант», «Умілець», «Душа», «Артист» [7].

Запропоновані стилі спілкування мають певні недоліки, підсумовуючі які слід зазначити, що певна дистанція між викладачем і студентами все ж таки необхідна, але вона не може бути головним

критерієм у стосунках, а запорукою продуктивної форми спілкування викладача є його спрямованість на студентів, захопленість своєю справою, делікатність у взаєминах [8].

Проаналізувавши стилі та типи спілкування викладача і студентів, виділивши їх позитивні та негативні сторони, а також враховуючи власний досвід роботи з молоддю, приходимо до висновку, що підвищенню якості навчально-виховного процесу значною мірою сприяє формування почуття професійної соборності викладача та студентів.

Для глибшого розуміння даного поняття звернемося до трактування поняття «соборність» — це морально-філософський і соціальний принцип, фундаментальними положеннями якого є: відповідальність усіх за всіх, єдність індивідуального і загального, взаємне духовне збагачення і розвиток. Тобто професійна соборність студентів та викладачів передбачає співробітництво, взаємну відповідальність, спільну мету та взаєморозвиток. Простіше кажучи викладач і студент повинні мати спільну єдину мету, рівність у відносинах, а також мати взаємовідносини, за яких викладач навчає студентів, сам навчаючись у них.

Для формування почуття професійної соборності викладача та студентів викладач, перш за все повинен позбутися авторитарних форм педагогічного впливу, зорієнтувати педагогічне спілкування на зрілу особистість із розвинутою самосвідомістю. При цьому викладач має використовувати професійний інтерес студентів як фактор впливу на виховання і навчання, реалізовувати на його основі педагогічне спілкування та всю систему виховної роботи. Недаремно на викладачів покладена також й роль куратора академічних груп, виконуючи яку викладач реалізує свою виховну функцію. Викладачі мають створити умови для підвищення громадсько-політичної активності студентів завдяки участі в спільних із викладачем формах роботи, реалізовувати інколи неофіційні й не-

регламентовані контакти викладачів і студентів

У зв'язку з цим для того, щоб сформувати почуття професійної соборності викладачі взагалі, і куратори груп зокрема, мають брати участь в студентському дозвіллі, відвідувати культурно-масові заходи, проводити спільне дозвілля, здійснювати виховну роботу у гуртожитках та ін. З точки зору навчальної і наукової діяльності викладачам доцільно включати студентів у різні форми дослідницької та наукової діяльності.

Професійна соборність передбачає виконання студентом ролі не тільки об'єкта, а й обов'язково суб'єкта навчально-виховного процесу. Тобто студент сам має почувати себе активним учасником навчально-виховного процесу й використовувати засвоєне знання як засіб для самовдосконалення. Така роль об'єкта-суб'єкта-студента потребує від викладача справжньої майстерності для спрямування навчально-пізнавальної активності у потрібне русло.

Спілкування педагога зі студентом є специфічним, тому що за статусом вони перебувають на різних позиціях: викладач організовує взаємодію, а студент сприймає її і включається в неї. Завдання педагога — допомогти студентові стати активним співучасником педагогічного процесу, забезпечити умови для реалізації його потенційних можливостей, тобто гарантувати почуття професійної соборності студентів та викладача.

Враховуючи особливості педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу та проаналізувавши теоретичні засади педагогічної діяльності, зокрема типи та стилі спілкування викладача зі студентами, вважаємо, що запорукою високої якості навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі є формування почуття професійної соборності студентів та викладачів. Тобто має бути певна єдність викладача і студента: спільна єдина мета, рівність у відносинах,

викладач навчаючи студентів, сам має навчатися у них. Для підвищення якості навчально-виховного процесу студент сам має почувати себе активним учасником навчально-виховного процесу.

Література

1. *Кайдалова Л.Г.* Педагогічна культура : навч. посібник / Т.В. Лутаєва, Л.Г. Кайдалова. — Харків : НФаУ, 2013. — 156 с.
2. *Левкіна Р.В.* Кредитно-модульна система вищої освіти як інструмент формування компетенцій у студентів / Р.В. Левкіна, В.Ю. Цуканов, А.В. Левкін // *Новий колегіум*. — 2017. — № 2. — С. 40–42.
3. *Булах І.С.* Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів: навч.-метод. посібник / І.С. Булах, Л.В. Долинська. — К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. — 114 с.
4. *Ягунов В.* Педагогічна майстерність та її складові // *Учитель*. — 2000. — №1. — С. 35–37.
5. *Інтегрований курс теорії та історії педагогіки: індивідуальні тьюторські завдання для студентів II-V курсів* : навч. посібник ; автор-укладач А.М. Бойко. — Полтава, 2007.
6. *Дараган О.В.* Теоретичні основи формування індивідуального стилю педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу / О.В. Дараган // *Сб. науч. работ НТУ «ХПИ» : Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*. — №25. — *Вестник НТУ «ХПИ»*, 2010. — С. 71–83.
7. *Кан-Калик В.А.* Грамматика общения / В.А. Кан-Калик. — Москва : Роспедагентство, 1995. — 108 с.
8. *Левкіна Р.В.* Системний підхід до пошуку знань у практичній реалізації аграрної освіти / Р.В. Левкіна, В.Ю. Цуканов, А.В. Левкін // *Новий колегіум*. — 2016. — № 3. — С. 37–39.

15.03.2018

УДК 811. 112. 2' 42

Синергетика в филологии — наука настоящего и будущего: перспектива изучения в университетах Украины

Лидия Пихтовникова,

доктор филологических наук, профессор,
Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина,
Национальный аэрокосмический университет
имени Н. Е. Жуковского «ХАИ»

 кружающий нас мир содержит удивительные объекты, которые создают сами себя без чертежей и конструкторов, сами поддерживают свое существование и развитие, вольно выбирая свою структуру и поведение. Они изобретательно приспособляются к среде, влияют на нее, оставаясь автономными. Примеры таких системных объектов — отдельный организм, экологическая система, рынок, городская община, развивающаяся наука.

Изумляющая самоорганизация подобных систем с человеческой точки зрения может быть очень полезной (например, самоорганизация взаимопомощи, самоорганизация знаний), и чрезвычайно вредной (самоорганизация злокачественной опухоли, криминалитет). Очевидно, что цели самоорганизованного объекта играют решающую роль в его поведении и развитии, но не менее важно понять механизмы самоорганизации, которые изучает наука синергетика. Базовые понятия этой науки были введены в середине XX века Г. Хакеном, И. Пригожиным и др.; с тех пор признаки самоорганизации изучает физика, химия, биология, экономика, социология. Ученые увидели синергети-

ческие процессы также и в искусстве, литературе, языке, хотя здесь много дискуссионного.

В настоящее время самоорганизацию в этих сферах изучает школа лингвосинергетики в Украине, ученые за рубежом. Эскурсы в их исследования достаточно интересны; они позволяют всем нам, туристам у вершин науки, увидеть и глубокие корни языково-литературных явлений, природу искусства, и неустойчивую поверхность этих явлений, когда «на глазах у всех» в литературе и искусстве за короткое время непредвиденно меняются вкусы, тематика, приоритеты и техника их выражения в языке и других знаковых системах.

Краткий очерк, приведенный выше, скорее вызывает больше вопросов, чем содержит ответов. Не вдаваясь глубоко в теорию, попытаемся дать ключевые ответы о сути синергетической парадигмы на примерах лингвосинергетики. Здравый разум задает вопрос: в каком смысле самоорганизован язык? Возможный ответ звучит следующим образом. Во-первых, у любого национального языка нет персонального создателя. Все инновации и отмирание устаревших форм возникают

в быту, в различных видах общения, так сказать, «децентрализовано», с участием многих безымянных авторов. Принципиально не меняют ситуацию и меткие высказывания писателей. Во-вторых, язык сам корректирует новшества в соответствии с грамматическими правилами, сочетаемостью слов и пр. Но сказанное выше — только поверхность языковой и речевой самоорганизации. Более глубокая суть требует исследований ученых. Сейчас они проводятся в ряде университетов Украины; такие исследования впервые появились в конце XX в. [3]. Постепенно, в других трудах [4, 5] выяснились любопытные свойства самоорганизованных систем, в том числе объектов филологии.

Шреже всего, непредсказуемость поведения и развития системы, дрейф целей и смысла существования. Аналогом этого феномена является джокер в карточной игре. Он появляется неожиданно и может быть объявлен картой любой масти и старшинства [1]. Наподобие ситуации с джокером, словесные сочетания могут изменять смысл и цели употребления, образуя новые фразеологизмы: *тараканы в голове, мутный крендель и т.п.* Еще пример: понятие стимул в Древнем Риме несколько отличалось от нашего, там стимулом называлась заостренная палка, которой подгоняли запряжившихся животных. Джокер — это параметр системы, который изменяется скачкообразно (обвал биржи, мгновенная кристаллизация раствора, внезапная экспансия компьютерной лексики в бытовом употреблении языка).

Самоорганизованная система в своем развитии время от времени попадает в некое состояние, из которого можно двигаться далее и выбирать одну из нескольких целей (они же — временно устойчивые аттракторы системы). Такое состояние образно или буквально называют точкой бифуркации. В этой точке система крайне неустойчива и непредсказуема: случайный слабый толчок может направить ее как к одной цели, так и к другим. Как такие процессы можно объяснить, например

в языковой системе, если мы не видим этот выбор в точке бифуркации, а имеем дело только с устойчивым языком, который «сам» до того выбрал свое состояние?

Поток исследований этого вопроса в последние годы в Украине и за рубежом многое прояснил, когда ученые вышли за пределы утилитарных языковых явлений. По-научному это называется «выйти в надсистему»; в этой последней становятся видны общие свойства самоорганизованных объектов, и не только лингвистических. Среди общих свойств обнаруживается, что самоорганизованные системы, в том числе языковые, хотя и вольны в выборе своего развития и поведения, но не до бесконечного произвола. Существуют ограничения (чтобы система сохраняла свою природу, предназначение, чтобы не разрушилась). Эти ограничения в синергетике называются репеллерами. Примеры репеллеров: в жанре детективного рассказа нельзя обойтись без интриги; в речевых высказываниях обязательным является согласование падежей.

ограниченный объем статьи не позволяет рассказать о системных параметрах порядка — гениальной находке самоорганизованных систем, который позволяет системам достигать свои цели, минуя ловушки репеллеров. Так как же ученым удастся «предсказать непредсказуемое» в поведении синергетических объектов?

Перечень репеллеров системы показывает, как она не должна себя вести. Это метод исключения невозможного, он сужает прогноз. Остальное возможно? Да, но система использует не все предоставленные возможности, а только те, которые требуют наименьших затрат на пути к цели; этот оптимум определяется параметром порядка, а его угадыванием озабочен управляющий центр системы (если он есть) или соображения коллективной целесообразности и безопасности составляющих системы. Это есть «коллективный разум» системы (например, целесообразное поведение пчел, экономия языковых средств в текстах). В хаотическом многообразии

возможностей как бы появляются длительные или кратковременные прогнозы (т.е. устойчивые русла для оптимального движения системы к цели) [1].

Невозможно предсказать точно, где пройдут эти русла в фазовом пространстве возможностей. Но всегда можно понять, какие противоречия самоорганизованной системы в этом русле компенсируются, создавая устойчивый путь к цели. Приведем пример, популярный в среде лингвистов [2]. Для обстоятельного пояснения какой-то мысли в тексте желательно ее подробно пояснить; часто это приводит к избыточному употреблению фраз, лексики, разветвления смысла. Но для экономии языковых средств, внимания и времени читателя это нежелательно. Выход из этого противоречия давно найден в каждом национальном языке: длинные объяснения по возможности заменяются краткими образными выражениями, метафорами, метонимиями.

Из приведенного примера ясно, что образные выражения, метафоры и т.п. издавна являются одним из «ничейных, без-авторских гениальных изобретений» человеческого языка, которое может обновляться, развиваться, обеспечивать компромисс краткости и содержательности словесных сообщений. Языковая система сама изобретает параметр порядка (нормирование языка образами), который управляет ее целевым поведением.

В 2015 году впервые была представлена модель того, как в сознании человека или в актуальной памяти искусственного интеллекта (ИИ) самоорганизуется то или иное понятие (более широко — концепт) [5]. Модель использует понятие нейронной сети, которая является материальным носителем мышления у человека, а в ИИ эта сеть проявляет чудеса самоорганизации. Описание процедур в нейронной сети поясняет, каким образом в сети появляется и самоорганизуется «смысл», его позиционирование и обрастание словесными выражениями. Не меньший интерес в этих исследованиях представляют ограничения на работу в нейронной сети: заикливание

(бред вместо смысла), фрактальное ограничение, так называемая математическая катастрофа. Школа прагматилистики и синергетики дискурса (одно из научных направлений факультета иностранных языков ХНУ имени В.Н. Каразина, руководитель Л.С. Пихтовникова) изучает синергетические процессы в художественных текстах басни, притчи, новеллы, романа, драматургии, в рекламе и других дискурсах (15 защищенных кандидатских диссертаций). Работы других исследователей-лингвосинергетиков в Украине серьезно затрагивают темы самоорганизации английского языка (Т.И. Домброван, С.М. Еникеева), синергию поэтики (Е.А. Семенец), а также при взаимодействии различных знаковых систем (язык, литература, живопись) (В.И. Силантьева) [6]; синергию религиозного дискурса (Н.А. Кравченко), синергетические процессы при переводе (М.С. Дорофеева) и др.

Синергетика имеет чрезвычайно широкие перспективы для обновления как технических, точных наук, так и гуманитарных, в частности лингвистических. Поэтому к ней в научных кругах проявляется огромный интерес. Ее экспансии активно способствуют объединения ученых-филологов в Харькове, Запорожье, Одессе [6], Киеве, Черновцах. На факультете иностранных языков ХНУ имени В.Н. Каразина готовится содержательный учебник по применению синергетики в филологии; курс лингвосинергетики для аспирантов введен в учебный процесс в некоторых университетах Украины (ХНУ имени В.Н. Каразина, ЗНУ, Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова). Пока что таких университетов немного, но хочется надеяться на увеличение их числа. Прогнозы «смычки» лингвосинергетики с семиотикой, дальнейшим изучением самоорганизации дискурса обещает новые научные результаты о синергии любых знаковых систем, а также углубленное научное понимание рефлексивного управления участниками любой коммуникации, в том числе оппозиционной.

Литература

1. Капица С.П., Курдюмов С.П., Малинецкий Г.Г. Синергетика и прогнозы будущего. — Москва : Наука, 1997. — 365 с.
2. Келер Р. Синергетическая лингвистика: структура и динамика лексики. — Москва : Наука, 2007. — 141 с.
3. Піхтовнікова Л.С. Синергія стилю байки. — Харків : Бізнес Інформ, 1999. — 220 с.
4. Піхтовнікова Л.С. Лингвосинергетика: основы и очерк направлений. — Харьков : ХНУ им. В.Н. Каразина, 2012. — 180 с.
5. Піхтовнікова Л.С. Самоорганизация речевых произведений: информационно-когнитивный аспект // Синергетика в филологических исследованиях : монография / Т. И. Домброван, С. М. Еникеева, Л. С. Піхтовнікова и др. ; под общ. ред. проф. Л. С. Піхтовніковой. — Харьков : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2015. — С. 102–135.
6. Синергетика в филологических исследованиях : коллективная монография ; под общ. ред. проф. Л.С. Піхтовніковой. — Харьков : ХНУ им. В.Н. Каразина, 2015. — 340 с.

10.11.2018

УДК 37.034

Інтолерантність у французькій школі

Наталія Лисенко,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник — доктор педагогічних наук, професор *Л. А. Штефан.*

В даний час спостерігається зростання етнічного та релігійного розмаїття в країнах Європи. Підвищення етнічної та релігійної різноманітності в Європі представляє як можливості, так і виклики для європейських політиків та європейських суспільств в цілому. Є підстави вважати, що така різноманітність має тенденцію до збільшення завдяки глобалізації та зростанню міграційних потоків. У той же час, як показують сучасні дослідження, набирають силу такі явища, як інтолерантність, соціальне відчуження, деякі групи мігрантів відчувають себе відрізаними від решти суспільства. Дуже часто це призводить до випадків соціальної, расової напруженості, а також агресії і заворушень. Освіта відіграє ключову роль у підготовці суспільства до боротьби з цими явищами. Вона також відіграє вирішальну роль у політичній соціалізації європейських громадян протягом усього їх життя [8].

Метою даної статті є аналіз проявів інтолерантності у шкільних закладах Франції, визначення причини даного явища та його впливу на шкільну освіту.

Проблема інтолерантності стає все більш актуальною для Франції, де активні імміграційні процеси беруть свій початок в середині ХХ століття, після здобуття незалежності країнами, які раніше були французькими колоніями. Інтеграція мігрантів, що мають іншу етнічну, культурну приналежність, релігійні переконання, відмінні від решти суспільства, з часом стала однією з найважливіших

задач, що стоять перед державою і суспільством в цілому.

Інтолерантність як протилежність толерантності означає нетерпимість, яка заснована на переконаності в тому, що твоя група, твоя система поглядів, твій образ життя стоять вище за інші. Українські вчені О.С. Матієнко і О.О. Дакалюк вважають, що інтолерантність — це не просто відсутність почуття солідарності, це неприйняття іншого через те, що він має інакший вигляд, інакше думає і діє, і навіть просто тому, що він існує. Нетерпимість приводить до панування і знищення, відмовляє в праві на існування тому, хто дотримується інших поглядів, нетерпимість визнає перевагу придушення, а не переконання [2, с. 165-166].

Ф ранцузькі вчені К. Детрі і К. Лоріоль також вважають, що поняття толерантності слід розглядати через його антонім — інтолерантність, синонімами якої вони називають фанатизм, сектантство, непримиренність, вузькість мислення [3]. При цьому виховання і освіта грають ключову роль в готовності суспільства протистояти інтолерантності, агресії і конфліктам.

Результати дослідження проявів расизму, антисемітизму і ксенофобії у Франції, опубліковані в звіті Національної консультативної комісії з прав людини за 2012 р. говорять про те, що в останнє десятиліття в країні спостерігається зростання інтолерантності. У той час як на початку 2000-х років відзначався постійний рух французького суспільства в

бік більшої толерантності, починаючи з 2010 р. показники расизму і інтолерантності знову зростають. Так, у 2012 р. збільшується недовіра по відношенню до мусульман: 55 % респондентів вважають, що мусульмани становлять відокремлену групу у суспільстві. Це на 4 % більше, ніж у 2011р. і на 11 % більше, ніж у 2009 р. Близько 69 % опитаних згодні з думкою про те, що «в даний час у Франції дуже багато іммігрантів», це на 22 % більше, ніж у 2009 р. [6].

Гучасна французька система освіти ґрунтується на республіканських принципах і не визнає етнічних і релігійних відмінностей між учнями. Заклади освіти дотримуються принципу секуляризму (фр. *laïcité*), тобто відокремлення церкви від держави, що передбачає зокрема виключення церкви зі сфери організації державної освіти. Цей принцип був прописаний у законі 1905 р. про відокремлення церкви від держави. Школа, яка є одним з основних елементів системи соціалізації громадян незалежно від їх етнічної приналежності і віросповідання, дотримується цього закону.

У 80 — 90-ті роки ХІХ ст., коли зародилася сучасна французька система освіти, європейські держави ще не стикалися з проблемою міграційних потоків, хоча вже в той час перші вихідці з країн Магрибу стали осідати на території Франції. Різке збільшення імміграції з Африканського континенту сталося у 1950 — 1960-х років, що вплинуло на етнічний і релігійний склад населення Франції. Саме в той час і суспільство, і система освіти зіткнулися з проблемою інтеграції іммігрантів, які відчували себе чужинцями, не могли повністю інтегруватися в політичний, соціальний і культурний простір країни, що їх прийняла. Труднощі асиміляції, зокрема, вихідців із країн Магрибу, були пов'язані, перш за все, з тим, що переважна більшість іммігрантів сповідували іслам, а також були в основному вихідцями з сіл, що мали низький рівень грамотності. У 1980-х рр. у Франції сформувалася особлива етнокультурна група — діти іммігрантів

з країн Магрибу, так звані «бьори» (фр. *beur*). Відчуття відчуженості через їх походження підігрівалося певним стереотипом, що склався у свідомості французів, про «арабів» як чорноробів, людей, які тимчасово перебувають у країні [1, с. 168-169]. Французькі вчені і педагоги відзначають, що проблема інтолерантності починає проявлятися ще у школі. Так, Ж. Гійо вважає, що дитині властива егоцентрична, егоїстична інтолерантність, страх перед іншим. Все це є тими перешкодами, долати які є завданням, місією школи [4]. Саме в школі, де у них зазвичай відбувається перший контакт з корінними жителями, діти іммігрантів вперше стикаються з відчуттям своєї «інакшості», нехай французька система освіти формально і не визнає етнічних і релігійних відмінностей між учнями. Вступаючи до школи поруч зі своїм кварталом, діти іммігрантів в перші роки навчання воліють триматися разом. Пізніше, у віці 9-10 років, спілкуючись з однокласниками, вони починають розуміти, що життя їх сімей відрізняється від способу життя корінних французів [1, с. 168-169].

Несхожість, невідповідність більшості є причиною виникнення інтолерантного відношення. Відмінності у зовнішності, манері одягатися, мові, матеріальному достатку, ступеню обмеження свободи між дітьми корінних французів і школярами із сімей іммігрантів-мусульман призводять до відчуження, яке проявляється у тому, що останні ще більше замикаються у колі собі подібних або починають протестувати проти «нав'язаних» правил.

Дослідження, проведене у 2004 р. Міністерством освіти в ряді державних коледжів і ліцеїв Франції, де більшість учнів проживало в так званих «гетто», тобто кварталах, населених переважно іммігрантами та їх нащадками, показало факти посилення прояву школярами своєї релігійної приналежності. Такі прояви можуть мати характер, що не суперечить закону, як, наприклад, дотримання релігійних постів, відмова від їжі, що не відпо-

відає нормам релігії, а також елементи одягу, що підкреслюють релігійність. Але в ряді випадків такі прояви незаконні і порушують правила шкільного життя, якщо учні не відвідують певні уроки або висловлюють незгоду зі змістом уроків, або відмовляються від деяких видів діяльності. Учні таких шкіл часом пред'являють претензії, що ставлять у скрутне становище керівництво шкіл, зокрема, наполягають на адаптації або зміні розпорядку шкіл, або висувають вимоги політико-релігійного характеру. У якості прикладу можна навести масову відмову відвідувати школу в дні релігійних свят, вимоги скасувати святкування католицького Різдва в школі. Вчителі стикаються з труднощами при викладанні літератури, історії, де програма передбачає, наприклад, вивчення творів філософів Просвітництва. «Руссо виступає проти моєї релігії», — каже учень ліцею, пояснюючи вчителю своє небажання залишатися на уроці. Деякі літературні твори, на думку учнів, «занадто непристойні» (приклад: Сірано де Бержерак), «заохочують свободу жінок, розбещеність» (Мадам Боварі). Подібна незгода посилюється і навіть політизується при висвітленні таких болючих тем, як хрестові походи, геноцид євреїв, війна в Алжирі, ізраїльсько-арабський конфлікт, палестинське питання. Прояви нетерпимості, на думку інспекторів Міністерства освіти, істотно впливають на відносини між школярами і на саме життя школи, що може мати небажані наслідки, такі як прозелітизм, відмова від змішаного навчання, жорстокість по відношенню до дівчаток, антисемітизм і расизм [5].

Ш проте, інтолерантність у французькій школі має і іншу сторону. В українних кварталах, де живуть діти з магрибінських сімей, живуть також і корінні французи. Це, головним чином, малозабезпечені сім'ї, які змушені селитися в недорогих квартирах і жити поруч з іммігрантами. Французькі сім'ї, що належать до середнього класу, вдаються до різного роду хитрощів, щоб не віддавати своїх дітей в школи з високим відсотком

дітей- «іноземців». Можна сказати, що неофіційно французькі школи поділяються на так звані «елітні» навчальні заклади (зазвичай розташовані в кварталах, де практично не проживають іммігранти), в яких досить високий рівень освіти, та на «непрестижні» школи, розташовані, як правило, в районах з високим відсотком іммігрантського населення, куди батьки, що піклуються про освіту своїх дітей, намагаються їх не віддавати [1, с. 172].

В ідповідно до демократичних традицій Франції державні органи не повинні розрізняти громадян за національною ознакою. Однак, як це нерідко буває, політика держави — це одне, а реальне життя — інше. На практиці у цілому ряді областей французька модель є не зовсім ефективною, навіть з урахуванням того, що труднощі іммігрантів, в тому числі ті, що породили масові заворушення та акти насильства в останні роки, мають не стільки «етнічну» (іноземне походження, національна культура), скільки соціально-економічну природу (походження з низів, низький освітній рівень і професійна кваліфікація).

Французький соціолог Ф. Дюбе, який проводив дослідження у французьких школах, зауважує, що найчастіше учні з малозабезпечених сімей корінних французів демонструють негативне ставлення до своїх однолітків з магрибських сімей. Аналізуючи таку поведінку, соціолог приходиться до висновку, що така неприязнь народжується у випадку, коли діти з магрибської спільноти не відчувають себе «нижче» або «не такими» і поводяться, як усі інші школярі. Діти відкрито проявляють неприйняття «арабів», щоб «дати їм зрозуміти, що вони нетутешні» і «чужі» у цій країні [1, с. 172].

Республіканська модель французької школи, одними з основних принципів якої є нейтральність, секуляризація освіти, більш ніж століття демонструвала свою ефективність, проте, в даний момент переживає певну кризу. На думку А.- Ж. Слама, автора звіту про громадянське виховання у школі Ради з еко-

номічних, соціальних питань та охорони навколишнього середовища, починаючи з кінця 1980-х — початку 1990-х років, система освіти Франції відчуває наслідки політичної та соціальної дестабілізації, що проявилися у кризі суверенітету, коли держава не може більше бути провідником модернізації і джерелом права і самостійно не справляється з глобальними викликами. Тому саме зараз необхідно знайти ту мову, яка дозволить донести до школярів, що сьогодні, як ніколи, необхідні поняття поваги, відповідальності, солідарності і співвідношення прав і обов'язків у світі, де поширення культури матеріальних благ ризикує викликати зростання реакції неприйняття, занепаду цінностей та інтолерантності [8].

Інтолерантність є поширеним явищем у французькій школі і пов'язана з кризою в освіті, а також з проблемами у суспільному і політичному житті Франції, зокрема, з сучасними реаліями європейської міграційної політики. Боротьба з інтолерантністю у школі є одним з провідних завдань для сучасної освітньої системи Франції.

Література:

1. Бондаренко Д. М., Деминцева Е. Б., Кавыкин О. И., Следзевский И. В., Халтурина Д. А. Образование как фактор утверждения в обществе норм этноконфессиональной толерантности в условиях глобализации (на примере России, Франции и Танзании) // История и современность. №2/2007. С. 153 — 183. URL: https://www.socionauki.ru/journal/files/iis/2007_2/obrazovanie_kak_faktor_utverzhenija.pdf (дата звернення: 23.01.2018)
2. Матієнко О. С., Дакалюк О. О. Смилове навантаження понять «толерантність» та «інтолерантність» // Наукові

записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Серія : Педагогічні та історичні науки. — 2012. — Вип. 103. — С. 162–168.

3. *Détrie C., Lauriol C.* L'idéologie des Lumières. Dire la tolérance. UNESCO. 2014. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002326/232631f.pdf> (Last accessed: 23.01.2018)

4. *Guillot G.* Autorité, respect et tolérance. Les Sciences de l'éducation — Pour l'ère nouvelle. 3/2009. (Vol. 42) , С. 33–53.

5. *Obin J.-P.* Les signes et manifestations d'appartenance religieuse dans les établissements scolaires. Rapport à monsieur le ministre de l'éducation Nationale, de l'enseignement supérieur et de la recherche. Juin 2004 n° 2004-115. URL: <http://media.education.gouv.fr/file/02/6/6026.pdf> (Last accessed: 07.03.2018)

6. *Racisme, antisémitisme et xénophobie en France.* Rapport 2012. URL: http://www.cncdh.fr/sites/default/files/dossier_de_presse_cncdh_racisme_2012.pdf (Last accessed: 07.03.2018)

7. *Slama A.-G.* Education civique à l'école. Avis et Rapports du Conseil économique, social et environnemental. 2009. URL: <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/094000190.pdf> (Last accessed: 22.02.2018)

8. *Van Driel, B., Darmody, M., Kerzil, J.* Education policies and practices to foster tolerance, respect for diversity and civic responsibility in children and young people in the EU, NESET II report, Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2016. URL: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/library/study/2016/neset-education-tolerance-2016_en.pdf (Last accessed: 01.03.2018).

12.03.2018

УДК 001

Наука научности

Василий Бабайлов,

кандидат экономических наук, доцент,

Елена Шершенюк,

кандидат экономических наук, доцент

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

Научная деятельность является важнейшей частью любых направлений деятельности человека: экономического, инженерного, административного и других. Она имеет особые — общие для них черты. Наряду с научной деятельностью имеет место и ненаучная. Анализ развития различных форм знания свидетельствует о непреходящем феномене — часто неуместном применении терминов «научный», «научное», «научная», «научные» и обобщающего их термина «научность». Методологическая по своей сути проблема смешения научного и ненаучного фактически не решена во всей мировой литературе. В последнее время — время перехода к новой эпохе — эпохе исследовательского общества она приобретёт особую остроту и актуальность.

Анализ последних исследований и публикаций. Указанная проблема была поставлена и лишь частично решена в недавней публикации [1]. В ней отмечены многочисленные факты неоправданного названия научными явлений, фактически являющихся ненаучными; при этом получены такие результаты:

- обоснован критерий «научности»;
- определены области применения «научности»;
- установлено, что термин, явление и понятие «научность» является производным только от термина, явления и понятия «наука»;

- проведена оценка правомерности применения термина «научность» к наиболее распространённым явлениям и понятиям;
- показано, что научными не являются так называемые научно-исследовательские институты, идеи, гипотезы, концепции, конкретные, частные теории.

Нерешённые составляющие проблемы. Однако это представление о научности получено лишь на уровне гипотезы — методики фундаментального исследования, с помощью которой устанавливается знание, содержащее не только элементы утверждения, но и предположения [2]. К тому же утверждение в гипотезе опирается лишь на отдельные (дискретные) факты практики, что позволяет установить лишь закономерность, но не закон. Поэтому есть необходимость довести достигнутое знание о научности до более высоких уровней: концепции, частной теории, основной теории и даже науки. Такая необходимость будет только возрастать в уже недалёкую, будущую исследовательскую эпоху из-за ужесточения требований к качеству методологии исследования [3]. Доведение знания о научности до уровня науки будет способствовать повышению эффективности любой деятельности и особенно — исследовательской — основной деятельности в надвигающуюся Постиндустриальную эпоху. Целью исследования было сформировано

рывать знание о научности до самого высокого уровня — уровня науки о научности. Для достижения цели были поставлены и решены такие задачи:

- провести анализ литературных источников о наличии знаний о научности в уже существующих науках;
- установить основной закон научности;
- создать науку научности;
- обобщить полученные результаты.

Объект исследования — науки; предмет — научность; методики исследования: обзор литературных источников, модель разработки парадигм, исторического-логического, аналогии, 2С70, ВЕО, теория метода Бабайлова.

При анализе литературных источников о наличии знаний о научности было обнаружено несколько наук, где, на первый взгляд, возможны такие знания — это: наукология, науковедение, саентология, всеобщая наука, философия, методология [2, 4–8]. Анализ показал, что при формировании всеобщей науки не было необходимости в постановке проблемы научности [2]. Не обнаружена она и в философии, и в методологии. Наиболее заслуживающей внимания с точки зрения научности является наукология. Термин «наукология» интерпретируется в [4] как «методологическая основа современной науки». Наряду с наукологией в литературных источниках применяется и термин «науковедение», «которое включает в себя в качестве структурных элементов наукометрию, историю науки, философию науки, методологию науки, социологию науки, социологию научного знания, экономику науки, психологию науки, культурологию науки; однако, по мнению авторов, науковедение не содержит всех атрибутов развитой научной теории» [5]. Отмечается также, что «... наукология — это научная теория, развивающая методологию современной науки, наука о науках, наука об интеграционном подходе и управлении в современной науке и управлении инновациями...» [6]. Известен и термин «саентология» от ан-

глийского «scientology», производный от science (наука); термин «саентология» был введен американским писателем-фантастом и религиозным деятелем Роном Хаббардом (1911–86), человеком, как ни парадоксально, но по сути, далёким от науки [7]. Учение «Саентология» Хаббарда выросло из его предыдущего псевдонаучного учения — «Дианетики» [8]. Поэтому авторы настоящей публикации сосредоточили внимание главным образом на анализе наукологии и науковедения. Это привело к выводам: «наукология», «науковедение» отражают попытки организовать науки об уже созданных науках. Но — это не науки о создании наук, не науки о научности. Следовательно, науки научности к настоящему времени не существует.

При решении второй задачи (установлении основного закона научности) автор исходил из вывода, сделанного в [1], что «...научность это результат рождения науки ...». А это есть не что иное, как основной закон науки научности «научность есть создание науки». Известно, что, если установлен основной закон, то его апробация приводит к науке, в том числе, и к науке научности [3]. Весь процесс создания науки научности можно проследить с помощью полного фундаментального исследования [9]. Универсальная модель его проведения представлена в таблице 1.

Из модели следует, что одним из важных результатов фундаментального исследования научности являются конкретные теории научности — теории создания науки научности. Практика исследований показывает, что фактически все конкретные теории создания наук были разработаны в учениях. Так, теория создания науки экономики была разработана в учениях Ксенофонта и Аристотеля. Теория создания науки менеджмента — в учении (системе) Тейлора. Теория создания науки философии — в учениях Платона, Аристотеля, Сократа, Гегеля, Канта и других [2,10].

Но главным результатом полного фундаментального исследования научности является создание её науки, четыре

Таблица 1

Модель разработки науки научности.

Фундаментальные методик	Три результата применения трёх содержательных методик		
	определения объекта	определения проблемы	решения проблемы
Объект	Предмет — проблемная часть объекта	Результат решения проблемы	
Идея	Научность	Неизвестность связи научности	<i>Интуиция</i>
			Качественная зависимость научности с созданием конкретной науки (СКН): «Научность связана с СКН»
Гипотеза	Идея	Неизвестность количественной зависимости научности	<i>Логика дискретных фактов</i>
			Дискретная количественная зависимость научности от СКН (закономерность): «Научность зависит от СКН»
Концепция	Гипотеза	Неизвестность сплошной зависимости научности	<i>Логика доказательства, расчёта, 2С70 и ВЕО</i>
			Закон (доказанная, рассчитанная сплошная количественная зависимость научности от СКН): «Научность есть СКН»
Теория научности (конкретная)	Концепция	Закон, неапробированный другими законами и невнедрённый в практику	<i>Взаимопробация и эксперимент</i>
			Закон (апробированный другими законами и внедрённый, т.е. подтверждённый разработкой новых прикладных методик научности)
Основная теория научности	Теории научности (конкретные)	Отсутствие обобщения апробированных частных законов научности	<i>Обобщение апробированных частных законов научности</i>
			Основной закон «Научность есть создание науки»
Наука научности	Основная теория научности	Основной закон, неапробированный временем	<i>Апробация временем основного закона научности</i>
			Три парадигмы науки научности соответственно в Доиндустриальную, Индустриальную и Постиндустриальную эпохи как глобальные стратегии создания науки: философии; менеджмента; методологии.

элемента содержания которой находятся в последней строчке таблицы — это: основная теория научности (объект науки научности); основной закон научности (предмет); время (методика его апробации); парадигмы науки научности.

Основная теория научности является результатом обобщения частных, конкретных теорий научности. Она тоже содержит четыре элемента, расположенные в предпоследней строчке таблицы: частные теории научности (объект основной теории научности); необобщённые основные законы (предмет), но апробированные другими частными законами научности; методика обобщения *частных законов научности*; основной закон научности

«научность есть создание или изменение науки». В дальнейшем неапробированный временем основной закон научности становится предметом науки научности — вторым после основной теории элементом содержания науки. Результатами его апробации временем становятся парадигмы науки научности. Время и парадигмы являются соответственно третьим и четвёртым элементами содержания науки научности.

Время — особый элемент содержания науки, он требует дополнительного пояснения. Время использовалось автором при разработке всех парадигм; оно является сокращённым выражением методик «единства исторического-логического»,

разработанной ещё Гегелем [11]. Но применённая в современных исследованиях парадигма методика «время» приобрела более точный, реальный и конкретный смысл. В ней она показала свою высочайшую эффективность и максимальную наглядность. По своей сущности методика «время» как и любая другая методика — это конкретное правило исследования. Содержание методики включает два элемента: анализ и синтез. По мнению Гегеля, методика «время» проявляется в единстве анализа и синтеза: анализа изменения характера связи (логоса, логики, логического) на протяжении исторического (то есть, продолжительного) отрезка времени и синтеза (как следующего из анализа неизбежного вывода) о преимущественной составляющей исследуемой связи. То есть, методика «время» — это анализ изменения характера связи (логики) на протяжении исторического времени, времени, когда происходят существенные изменения связи изучаемых явлений. В экономике, как организации стоимости, анализ изменения соотношения (связи) стоимости, позволил выделить три основных исторических промежутка времени (затрат ручного, машинного и исследовательского труда), а синтез привёл к выводу — какой из них и когда является преимущественным. Соответственно, были сформулированы три парадигмы экономики: затрат преимущественно ручного труда — в Доиндустриальную эпоху; затрат преимущественно машинного труда — в Индустриальную эпоху; и затрат преимущественно исследовательского (внедренческого) труда — в надвигающуюся Постиндустриальную (исследовательскую) эпоху [3].

Понимание смысла методики «время» позволило сформулировать три основные виды науки научности. Им соответствуют три парадигмы и три исторические эпохи: первая парадигма — это глобальная стратегия создания преимущественно науки философии, включая и теологию; вторая парадигма — это глобальная стратегия создания преимущественно науки менедж-

жмента; третья, будущая, новая парадигма — глобальная стратегия создания преимущественно науки методологии.

Из анализа следует, что к научным относятся только явления, связанные только с созданием или изменением любой науки при смене её парадигмы. Значит, научными являются только: любая основная теория, любой основной закон, методика «время», любые парадигмы и только полное фундаментальное исследование. И как бы неожиданно, непривычно и необычно, но отсюда следует важнейший, неоспоримый и верный вывод: словосочетания «НИИ», «научная литература», «научная информация», «научная теория», «научная методика» по самой своей сути не являются научными! В действительности исследовательские институты, литература, информация, теории, методика могут быть или экономическими, или техническими, или педагогическими, или философскими, или математическими, и другими, отражающими соответствующий аспект деятельности. Весьма важно подчеркнуть необходимость понимания смысла словосочетания «методические конференции». Методические от термина «методика». Известны три класса методик: фундаментального, экспериментального и прикладного исследований [10]. Среди методик фундаментального исследования наиболее важными являются такие фундаментальные методики: наука, основные и частные теории, концепции, гипотезы, идеи. Особенно распространёнными являются методические конференции, а среди них — научные, или научно-методические. Но методическими являются не только научные, но и теоретические конференции. Отсюда ясно, что любая научная конференция является методической; но не любая методическая конференция является научной!

Из исследования также следует ещё один важный вывод: так как реально существуют науки (экономики, инженерии, администрации, менеджмента, механики), то ясно, что была и их организация,

а значит, была и есть практика организации любой науки, научная практика, или практика научности. К научной практике относится только любое полное фундаментальное исследование и его организация — научный менеджмент. Все остальные исследования (экспериментальные, прикладные и неполные фундаментальные) не являются научными.

Итак, основными результатами публикации являются:

- обоснована необходимость разработки науки научности;
- сформулирован основной закон науки научности — «научность есть создание или изменение любой науки»;
- установлено, что именно основной закон науки научности является критерием научности;
- разработана наука научности;
- определены и интерпретированы четыре элемента содержания науки научности: основная теория, основной закон, методика время, три парадигмы;
- разработаны три парадигмы науки научности: прошлая как глобальная стратегия философии, включая и теологию; настоящая как глобальная стратегия менеджмента; новая, будущая как глобальная стратегия методологии;
- установлена и единственная практика научности как только полное фундаментальное исследование (единственное научное исследование).
- так как любая наука есть методика, то всякое научное одновременно является и методическим;
- но не любое методическое является научным, так как не все методики являются науками.

Полученные результаты будут способствовать повышению эффективности любой деятельности и особенно — исследовательской — основной деятельности в надвигающуюся Постиндустриальную эпоху.

Литература

1. *Бабайлов В.К.* Научность: установление критерия // *Новый коллегіум*. — 2017. — № 4. — С. 67–70.
2. *Бабайлов В.К.* Всеобщая наука // *Новый коллегіум*. — 2017. — № 3. — С. 57–61.
3. *Бабайлов В.К.* Новая парадигма экономики // *Новый коллегіум*. — 2015. — № 1. — С. 53–57.
4. *Наукология* как методическая основа инновационного развития экономики. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://greconomy.ru>
5. *Аннотация* научной статьи по экономике и экономическим наукам. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://cyberleninka.ru>.
6. *Наукология: задача модернизации науки и инновационной деятельности*. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://bookini.ru>
7. *Саентология*. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org>
8. *Дианетика*. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org>
9. *Бабайлов В.К.* Организация модели разработки парадигм экономики // *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. — 2015. — №3(10), т. 2. — Харків : ХНАДУ, 2015 — С. 5–9.
10. *Бабайлов В.К.* Менеджмент: Наука и практика : учебник. — Харьков : ХНАДУ, 2015. — 276 с.
11. *Принцип единства исторического и логического*. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org>

03.10.2018

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

«Публічне управління XXI»

П'ята науково-освітня виставка

присвячена 100-річчю державної служби та Дню місцевого самоврядування в Україні

29 листопада 2018 р., Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

Виставка організована Харківським регіональним інститутом державного управління НАДУ при Президентові України, Національним агентством України з питань державної служби, Харківською обласною державною адміністрацією, Харківською обласною радою, Асоціацією органів місцевого самоврядування Харківської області та Харківським університетським консорціумом.

Мета цього річної Виставки визначена як утвердження ролі державної служби та місцевого самоврядування як основи для розвитку народовладдя, демократизації суспільних відносин та зміцнення української державності; презентація досягнень, сучасних розробок та можливостей галузі знань «Публічне управління та адміністрування»; налагодження конструктивної взаємодії з надавачами суспільних послуг та бізнес-середовищем; сприяння формуванню й реалізації інноваційних освітніх проектів та програм; поглиблення міжнародної інтеграції та співробітництва у сфері публічного управління, а також презентація здобут-

ків органів публічної влади Харківської області.

Виставка об'єднала більш ніж 500 учасників, серед яких — представники закладів вищої освіти та наукових установ України, органів публічного управління, асоціацій та фондів, громадських організацій та засобів масової інформації, а також інші зацікавлені особи.

Локації Виставки містили експозиції:

- здобутки закладів вищої освіти — членів Харківського університетського консорціуму в галузі знань «Публічне управління та адміністрування»;
- досягнення об'єднаних територіальних громад Харківської області у сфері надання публічних послуг і розвитку територій;
- презентації можливостей організацій-партнерів та органів публічної влади Харківської області;
- ярмарок вакансій роботодавців спільно із Харківською обласною службою зайнятості.

Творчу атмосферу учасникам Виставки створювала експозиція народних

майстрів — родини Вакуленків.

Під час урочистостей учасників Виставки привітали: директор ХарРІ НАДУ, президент Харківського університетського консорціуму, доктор соціологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України Л.О. Белова; перший заступник голови Харківської обласної ради В.М. Коваленко; перший заступник голови Харківської обласної державної адміністрації А.В. Бабічев; перший віцепрезидент — виконавчий директор Асоціації органів місцевого самоврядування Харківської області М.І. Титов; Старосалтівський селищний голова Е.П. Коновалов.

Акцент ювілейної Виставки «Публічне управління XXI» був поставлений на ключові комунікативні заходи, до проведення яких долучилися відомі вітчизняні науковці, керівники органів публічної влади, приватних установ та організацій.

Так, у роботі круглого столу «**Розвиток об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації**» (модератори: професор Золотарьов В.Ф. та перший заступник директора Департаменту з підвищення конкурентоспроможності регіону ХОДА Кривицька Н.В.) взяли участь представники органів публічної влади Харківської, Луганської, Полтавської, Сумської та Дніпропетровської областей, а також голови та заступники голів об'єднаних територіальних громад Харківської області.

Круглий стіл був присвячений організаційно-правовим та фінансовим питанням формування, стану та розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації.

В обговоренні окресленої проблематики взяли участь: Барінова Д.С. — директор Харківського Центру розвитку місцевого самоврядування; Титов М.І. — перший віцепрезидент — виконавчий директор Асоціації органів місцевого самоврядування Харківської області; Мамонова В.В. — доктор наук з державного управління, професор кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування ХарРІ НАДУ; Кривицька Н.В. — перший

заступник директора Департаменту з підвищення конкурентоспроможності регіону ХОДА; Чернобай О.О. — Пісочинський селищний голова; Коновалов Е.П. — Старосалтівський селищний голова; Сидницька І.Г. — експерт Всеукраїнської асоціації центрів надання адміністративних послуг; Гончаренко М.В. — кандидат наук з державного управління, доцент кафедри економічної теорії та фінансів; Брусенцова Я.В. — головний редактор журналу «Місцеве самоврядування» та ін.

У проведенні дискусійного майданчика «**Держава і бізнес: перспективи взаємодії в регіоні**» (модератор: доктор наук з державного управління, завідувач кафедри економічної політики та менеджменту Латинін М.А.) взяли участь студенти факультету соціально-економічного управління, аспіранти, викладачі кафедр економічної політики та менеджменту ХарРІ НАДУ, управління персоналом та економіки праці, економічної теорії та фінансів, а також фахівці-практики АТ КБ «ПриватБанк», ХОГО «Асоціація приватних роботодавців», Спілки працівників сфери безпеки, Холдингу «UBC-Group», Інженерно-правового центру «Гранд», ТОВ «Техностатус», ТОВ «Валекс», ТОВ «СТВ-Харків», Чкаловської ОТГ та ін.

Як основну тему для обговорення було винесено три найбільш важливі форми взаємодії держави і бізнесу: економічну, правову та організаційну. Формат заходу передбачав двосторонній обмін думками з боку науковців та фахівців-практиків. Так, у обговоренні окресленої проблематики взяли участь: Чумак О.А. — президент ХОГО «Асоціація приватних роботодавців», Косенко В.А., кандидат технічних наук — голова правління Спілки працівників сфери безпеки, Попов І.О. — керівник Регіонального Центру з підбору персоналу Харківського головного регіонального управління АТ КБ «ПриватБанк»; Чернявський К.О. — перший заступник Чкалівського селищного голови; Гібадуллін О.В. — заступник директора з персоналу Холдингу «UBC-Group» та ін.

В роботі інтерактивної панелі «Оцінювання функціональної й компетентнісної спроможності державної служби та держслужбовців в Україні» (модератори: професор Карамішев Д.В. та професор Бульба В.Г.) взяли участь провідні науковці м. Харкова, які опікуються питаннями компетентнісного підходу до навчання державних службовців, а також керівники кадрових служб департаментів та структурних підрозділів Харківської обласної державної адміністрації, представники органів публічної влади, слухачі факультету публічного управління та адміністрування ХарРІ НАДУ.

Ключову доповідь на тему «Функціональна і компетентнісна готовність державних службовців України до здійснення публічного адміністрування в умовах демократії» представила Балакірева О.М., кандидат соціологічних наук, завідувач відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Вона також презентувала пілотний проект «Оцінювання функціональної й компетентнісної спроможності державної служби та держслужбовців в Україні», безпосередньо навколо якого і розгорнулася дискусія. Крім фахових коментарів науковців були презентовані результати досліджень у межах зазначеного пілотного проекту, які проводились у трьох фокус-групах зусиллями слухачів факультету публічного управління та адміністрування ХарРІ НАДУ.

У засіданні круглого столу «Підготовка фахівців з публічного управління: нові умови та процедури із забезпечення якості» (модератори: професор Газарян С.В. та професор Карамішев Д.В.) взяли участь завідувачі випускових кафедр, гаранті освітніх програм за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» закладів вищої освіти м. Харкова. Серед представників регіональних інститутів системи Національної академії державного управління при Президентові України — завідувач кафедри публіч-

ного управління та публічної служби НАДУ проф. Хаджирадева С.К.; начальник відділу організації освітнього процесу Дніпропетровського регіонального інституту державного управління НАДУ Стрижка М.А. та декан факультету публічного управління та адміністрування Одеського регіонального інституту НАДУ Куспляк І.С.

Зі змістовними доповідями виступили:

Хаджирадева С.К. — доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та публічної служби НАДУ при Президентові України (*тема доповіді*: Інноваційні технології підготовки фахівців за освітніми програмами «Публічне управління та адміністрування»);

Куспляк І.С. — кандидат політичних наук, доцент, декан факультету публічного управління та адміністрування Одеського **регіонального інституту державного управління НАДУ** при Президентові України (*тема доповіді*: Технології моніторингу якості освітнього процесу);

Полякова Г.А. — начальник відділу забезпечення якості освіти та інноваційного розвитку Харківського національного економічного університету ім. Семена Кузнеця (*тема доповіді*: Опитування студентів в системі внутрішнього забезпечення якості);

Гурський П.В. — директор навчально-наукового центру менеджменту якості діяльності Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка та Мегель Л.Г. — заступник директора цього центру (*тема доповіді*: Практика розробки та використання внутрішньої системи забезпечення якості в закладах вищої освіти).

У презентації пілотного науково-освітнього проекту «Є така професія — служити народу України», організатором якого виступила кафедра державного управління та особисто її завідувач доктор наук з державного управління, професор Мартиненко В.М., взяли участь старшокласники загальноосвітніх шкіл

м. Харкова та студенти бакалаврату факультету соціально-економічного управління ХарРІ НАДУ спеціальності «Публічне управління та адміністрування».

Мета проекту полягає у пошуку талановитої учнівської та студентської молоді — особистостей з активною життєвою позицією і задатками лідерів, здатних приймати рішення і нести за них відповідальність, та розвитку професійних компетентностей управлінців публічної сфери.

Проект ґрунтується на концепції професійного навчання упродовж життя. Перший етап його реалізації орієнтований на організацію роботи Школи кадрового резерву нової генерації топ-менеджерів публічної служби для учнів та студентів, навчання у якій за додатковими освітніми програмами сприятиме дослідженню власних уподобань, можливостей і потенціалу, допоможе розвивати особистість та познайомити з професією публічного службовця.

Вивчаємо разом українську!

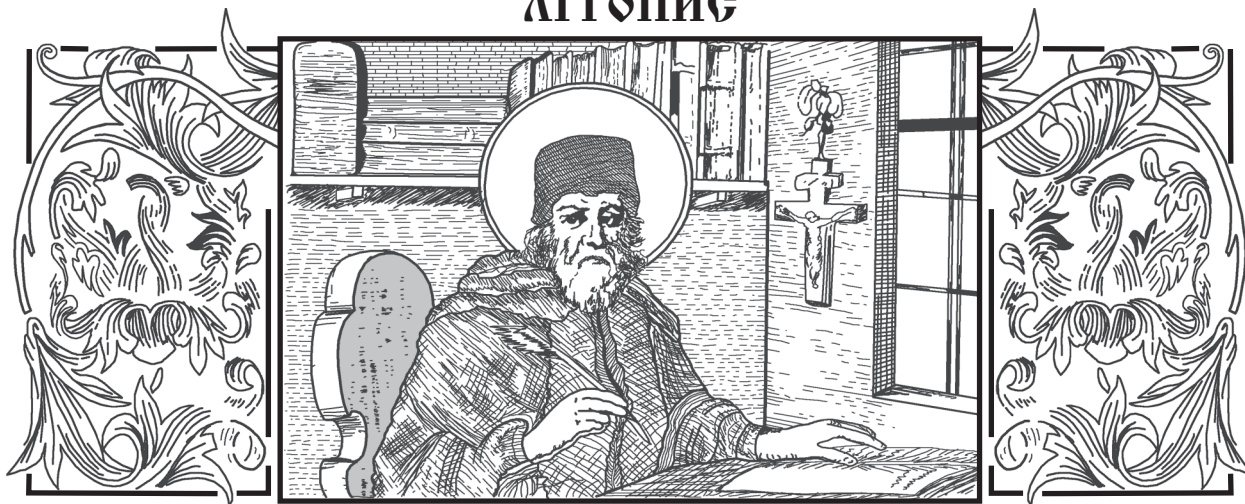
Зверніть увагу на деякі вирази, що українською мовою звучать зовсім інакше:

Російською мовою

в деньгах
в валюті
в векселях
в тот год
в тот день
в тот місяць
в действительности
в денежном выражении
в должной степени
в два, в три приема
в добрый путь
в дополнение
в другое время
в первую очередь
в подобном случае
в подтверждение
в позапрошлом году
в пользу
в порядке исключения
в порядке загрузки
в порядке назначения
в преклонном возрасте

Українською мовою

грішми
валютою
векселями
того року
того дня
того місяця
насправді
у грошовому вираженні
належною мірою
за два, три заходи
щасливої дороги
на додаток
іншим часом
передусім, насамперед, найперше
у такому разі
на підтвердження
позаторік, позаминулого року
на користь
як виняток
як навантаження
як призначення
у похилому віці

УДК 378.4.091.212.5-027.63(477.54-25)«1805/1917»

Иностранные студенты в Императорском Харьковском университете (1805-1917 гг.)

Сергей Куделко,

кандидат исторических наук, профессор,
директор Центра краеведения имени академика П. Т. Тронько,

Алексей Янкул,

аспирант,
Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

Старейший украинский Харьковский университет с момента своего открытия в 1805 г. имел в составе не только иностранных преподавателей, но и студентов¹. Первоначально их поступило три человека [1, с. 788], что составляло 5,3 % от общего количества, а за более чем столетие существования Императорского университета, в нём получили образование свыше 300 иностранцев и детей иностранных подданных². Таким

образом, студенты-иностранцы были частью университетской повседневности во все периоды его истории. Большая их часть принадлежала к высшим и средним слоям общества, что, в конечном итоге, повлияло и на более высокий статус в будущей жизни.

В Российской империи в университетах, расположенных на украинских землях, альма-матер была пионером в деле подготовки иностранцев, так как первый их

¹ Мы не касаемся вопроса преподавателей и служащих университета — иностранных подданных, которых, особенно в первые годы существования университета, было немало. Один из мемуаристов отмечал: «Харьковский университет в первое время своего существования представлял немецко-французскую колонию. Очень долго при университете не было православной церкви; между тем немецкая кирха искони там существовала; она была устроена в здании университета между аудиториями» [2, с. 66].

² В расчёт были взяты не только студенты, но и вольные (приватные) слушатели, аптекарские помощники и представители других категорий лиц, получавших образование в университете. Только среди вольных слушателей начала XX в. мы встречаем лиц женского пола.

выпуск состоялся уже в 1808 г.³ Конечно, расположенный за сотни и тысячи километров от государственных границ империи, университет имел в своём составе меньше студентов-иностранцев, чем те, которые располагались вблизи от них — Санкт-Петербургский, Новороссийский, Дерптский (Юрьевский), Гельсингфорский (Александровский) и др. Выходцы из Российской империи получали образование за рубежом в значительно большем количестве, чем иностранцы в России. Точно так же, как не подлежит сомнению факт присутствия студентов-иностранцев во всех российских университетах и в других высших учебных заведениях страны, общее количество которых к 1917 г. равнялось 25-ти. Выпускник Харьковского университета, Нобелевский лауреат И. И. Мечников (1845–1916) отмечал: «С развитием средств сообщения различные нации всё более и более приходят в соприкосновение одна с другой. Поэтому знание иностранных языков стало одной из первых необходимостей современной жизни...» [3, с. 241].

Существенным обстоятельством является отсутствие прямой связи между национальностью и гражданством студентов в то время, когда религиозная принадлежность порой практически полностью совпадала с этнической (армяне, греки, болгары, караимы и др.). В дореволюционной России национальная принадлежность, как правило, не фиксировалась. Однако наличие традиционных этнических имён позволяет с большой долей вероятности идентифицировать национальность.

Южные и западные славяне Австро-Венгрии, армяне Персии и Турции были частыми репрезентантами многонациональных и многоконфессиональных государств, в то время как представители «титულных» наций были представлены лишь единичными случаями.

Если мы прибавим сюда представителей десятков народов, населявших Российскую империю и не проходивших под рубрикой «иностранцы подданные», то увидим впечатляющую картину полиэтничного и поликонфессионального калейдоскопа студенческого состава университета, где получали образование украинцы и русские, поляки и белорусы, финны и молдаване, грузины и литовцы, азербайджанцы и латыши, эстонцы и многие другие национальные группы. В истории университета были ректоры десяти национальностей (два немца, два серба и т. д.). Это были не только православные, но и лютеране, и католики. И всё же, в Харькове, по воспоминаниям одного из мемуаристов: «... студенты были по преимуществу уроженцы Малороссии; на кафедрах нередко раздавалась речь с явственным малорусским акцентом; везде кругом — малорусский говор» [4, с. 232].

За более чем два века обучения иностранного контингента университет накопил огромный опыт, который в 1961 г., воплотился в создание специального подготовительного отделения для иностранных граждан, что было не только первым подобным заведением в Харькове, но и одним из первых на территории СССР. В наше время число иностранных студентов в ХНУ имени В. Н. Каразина превышает 3000 человек⁴. В статье мы хотим осветить первый этап подготовки специалистов для зарубежных стран (в том числе и для Российской империи), который мы определяем периодом с 1805 по 1917 гг.

Главным источником для нашей работы послужили списки студентов, которые, хотя не полностью, но сохранились в Центральной научной библиотеке университета (отчасти и в других книгохра-

³ Первыми иностранцами, получившими образование в Харьковском университете, были бывшие студенты различных университетов, например Пробст учился в Пражском университете, Л. Шульман — в Дерптском и т. д.

⁴ За более чем 200 лет существования университета его окончили около 10 тыс. иностранцев из почти 180 стран мира.

нилищах, личных собраниях краеведов). Начиная с середины 30-х годов XIX ст. эти списки стали указывать на иностранное происхождение студентов. Таким образом, существует лакуна в данных, которая охватывает период с 1809 по 1834 гг., т. е. 25 лет. Впрочем, она не влияет на понимание общих тенденций⁵.

Обработка имеющихся списков позволила составить следующую таблицу количества иностранных подданных или их детей по странам:

Австрия — 54
Бельгия — 1
Болгария — 11
Венгрия (так в источнике) — 1
Германия (Германские государства) — 35
Голландия — 1
Греция — 26
Италия — 6
Норвегия — 1
Персия — 10
Сербия — 1
Турция — 26
Франция — 10
Черногория — 3
Швейцария — 17
Швеция — 1.

Итого: 204. Кроме того, зафиксировано ещё 78 иностранцев без конкретного указания на страну происхождения⁶. В основном, это относится к данным первой половины и середины XIX в.

Чем ближе к концу XIX ст. — тем более точные и подробные сведения содержатся в списках студентов.

Как видно из этих данных, наибольшее число учащихся было из Австрии (с 1867 г. — Австро-Венгрии) и Германии (Германских государств до 1871 г.). Они составляли примерно 1/3 всех иностранных студентов. Третью строчку разделили между собой Греция и Турция. На четвёртом месте находятся выходцы из

Швейцарии и на пятом — из Болгарии. Просмотр имён учащихся-иностранцев показывает, что половину этой категории студентов составляют лица славянского происхождения. Конечно же, абсолютное большинство составляли выходцы из европейских стран и примерно 10–15 % — из азиатских (Турция и Персия).

Анализ списков студентов показывает следующую картину: число студентов-иностранцев постоянно росло и достигло максимума в дореволюционный период в начале XX ст. Как правило, это были дети, чьи родители приехали в Российскую империю с деловой целью. Эти иностранцы годами и десятилетиями проживали в империи и часто впоследствии принимали российское подданство (последнее сулило им известные преимущества). Бывали переходы и другого рода, когда представители иудейского вероисповедания, например после введения процентной ставки для их обучения в высших учебных заведениях, меняли свою конфессию. Например, известный офтальмолог Л. Л. Гиршман (1839–1921) принял лютеранство, а историк Н. С. Гольдин (1877–?) — православие.

Среди учащихся часто встречаются родственники (как правило, братья), но встречаются случаи, когда дети получали образование в Харьковском университете, где в своё время обучались их отцы или другие близкие.

По факультетам (отделениям) студенты распределялись таким образом. Больше всего иностранных граждан обучались на медицинском факультете — 127, второе место занимал юридический — 79, на физико-математическом факультете получили образование 49 иностранцев, а на историко-филологическом — 21, на философском факультете, который просуществовал несколько лет, — 5 иностранных граждан⁷. Эта статистика в це-

⁵ В отдельных случаях написание фамилий студентов-иностранцев отличается по годам из-за сложности транскрипции.

⁶ При наших подсчётах мы не учитывали тех студентов, около фамилий которых было обозначено: «Принял российское подданство».

лом отражает наполняемость студентами данных подразделений университета.

По вероисповеданию иностранные студенты больше всего были представлены православными (118 человек)⁸, за ними следуют лютеране (68 человек), далее — католики (46 человек), иудеи (18 человек), ещё меньше представителей ислама (магометане), армяно-григорианской церкви, караимов и представителей других конфессий⁹.

Можно обратить внимание на отсутствие прямой зависимости между наличием в Харькове того или иного иностранного консульства и количеством студентов, обучающихся из данной страны. Яркие примеры — Великобритания и Швеция.

При анализе иностранных подданных легко заметить, что среди выходцев из Османской империи и Персии было много славян, греков и армян. Из Австрии (Австро-Венгерской империи) училось большое число представителей западно- и южнославянских народов.

В связи со статичностью социальной принадлежности, присущей Российской империи XIX — начала XX вв., среди иностранных подданных было большое число лиц, которые не только окончили средние учебные заведения в России, но и родились в ней (иногда во втором или третьем поколении).

Царское правительство следило за тем, чтобы уровень образования в императорских университетах не был ниже западноевропейских. По этому поводу в стране время от времени возникали весьма острые дискуссии. Среди выпускников Харьковского университета дореволюционного периода было немало лиц, которые затем заняли профессорские кафедры в ведущих университетах мира. Например, Н. К. Кульчицкий (1856 — 1925) стал профессором Оксфордского университета, О. Л. Струве (1897 — 1963) — профессором

Калифорнийского университета, М. Гайсинский (1898 — 1976) — Парижского университета и т. д.

Если в первой половине XIX ст. правительство широко открыло двери для преподавателей-иностранцев, то в связи с распространением всевозможных революционных учений со временем данная практика прекратилась, а в начале XX в. никакой европейский диплом не мог заменить диплом российского образца. Здесь, прежде всего, сказывалось опасение правительства в связи с угрозой распространения в империи социалистических идей. Выдающиеся учёные, получившие образование за границей, были вынуждены поступать в российские университеты и иметь дипломы, которые только и могли открыть им дорогу к научной или какой-либо другой карьере. Например, знаменитый психолог, академик Д. Н. Узнадзе (1886 — 1950) получил образование в Лейпцигском университете, а затем получил диплом Харьковского университета. Такие примеры легко продолжить.

Бывали и противоположные случаи. Известный учёный, академик Е. О. Патон (1870 — 1953) писал о том, что, обучаясь на инженерно-строительном факультете Дрезденского политехнического института, имел заветную цель — диплом русского инженера [7, с. 11].

Анализ списков студентов-иностранцев Харьковского императорского университета показывает, что среди них впоследствии оказалось немало выдающихся деятелей науки, культуры, образования, промышленности и других сфер. К примеру, знаменитый врач-эпидемиолог, профессор В. В. Фавр (1874 — 1920), химик, профессор Ю. О. Габель (1891 — 1949), математик, профессор В. Ф. Бржечко (1891–1954) и др. К сожалению, судьбы студентов-иностранцев, которые покинули территорию Россий-

⁷ Факультет существовал с 1835 г. в составе двух отделений: историко-филологического и физико-математического. В 1850 г. отделения стали самостоятельными факультетами [6, с. 11].

⁸ В число православных включались адепты всех восточных церквей.

⁹ Разумеется, что статистика того времени не признавала атеистов.

ской империи, проследить крайне сложно.

Подготовка иностранцев в высших учебных заведениях Российской империи имела разное значение для тех или иных стран. Она была мало ощутима для государств Западной и Северной Европы, но играла чрезвычайно важную роль для южных и западных славян, а также подданных Османской империи и Персии. Недаром после грандиозных потрясений эпохи революций 1917–1922 гг. мы видим многих бывших студентов Харьковского университета среди крупных деятелей этих стран, а также государств, возникших на обломках Российской, Австро-Венгерской и Османской империй. Например, черногорец В. Маркович (1874–1943) стал известным революционным деятелем и поэтом Югославии, А. И. Хатисян (Хатисов) (1874–1945) стал первым министром иностранных дел Армении и т. д.

Характерное для российских университетов разделение студентов на землячества (польское, кавказское и т. д.) практически не затрагивало иностранных граждан. Да и в Харьковском университете их было мало. Выпускник университета 1843 г. Ф. К. Неслуховский (1818–1907) пишет: «Среди нас не было места ни польскому, ни малороссийскому, ни остзейскому, ни другим каким-либо сепаративным, раздражающим страсти, вопросам; всем одинаково близко было чувство человеколюбия, всеми равно владело стремление жить и трудиться во имя идей добра, правды, всего высокого и прекрасного» [4, с. 212]. Во второй половине XIX — начале XX вв. положение изменилось, но и в этот период, следует отметить, серьезных столкновений или противоречий на национально-религиозной почве в Харьковском университете до революции 1917 г. не было. Отдельные факты неприязненного отношения между студентами (впрочем, как и преподавателями) не носили системный характер и могут, скорее, характеризоваться как межличностные конфликты, проявления

психологической несовместимости и т. д.

Таким образом, Харьковский императорский университет, который иногда в дореволюционной литературе носит наименование «Южный», был первым высшим учебным заведением нового времени на украинских землях Российской империи, где получили образование несколько сотен граждан других стран. Это свидетельствует не только о признании достаточно высокого уровня преподавания в нём наук, но также и о его включении в международное сотрудничество в области подготовки кадров и налаживании контактов с ведущими научными центрами Европы с первых лет его существования.

Литература

1. *Багалея Д. И.* Опыт истории Харьковского университета (по неизданным материалам). Т. 1 (1802–1815). — Харків, 1893–1898. — 1204 с.
2. *Ничпаевский Л.* Воспоминания о Харьковском университете, 1823–1829 гг. // Харківський університет XIX — початку XX століття у спогадах його професорів та вихованців : У 2 тт. Т. 1. — Харків : Сага, 2010. — С. 57–89.
3. *Мечников И. И.* Этюды о природе человека. — Москва : Изд-во АН СССР, 1961. — 292 с.
4. *Неслуховский Ф. К.* Из моих воспоминаний // Харківський університет XIX — початку XX століття у спогадах його професорів та вихованців : У 2 тт. Т. 1. — Харків : Сага, 2010. — С. 208–240.
5. Список студентов императорского Харьковского университета на ... академический год [разные годы].
6. Харьковский государственный университет 1805–1980. Исторический очерк. — Харків : Вища шк. Изд-во при Харьк. ун-те, 1980. — 160 с.
7. *Патон Е. О.* Воспоминания. — К. : Державне вид-во художньої літератури, 1955. — 322 с.

24.07.2018

УДК [373.31(410)]«18»

Ступінь наукової розробки проблеми дослідження: розвиток елементарної освіти у Великій Британії ХІХ ст.

Олена Мокроменко,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Увага прогресивно налаштованих представників суспільства, наукової інтелігенції в Україні зосереджена на проблемах подальшого реформування освіти. Аналіз позитивних зрушень у цій галузі у Великій Британії може слугувати прикладом у процесі проведення широкого спектру інноваційних освітніх перетворень.

Ретельне вивчення наукових джерел (монографій, статей у етапичних виданнях, дисертацій та ін.) свідчить про те, що досягнення у галузі британської освіти в історичному аспекті привертало увагу багатьох зарубіжних та британських науковців.

Мета статті — визначити ступінь наукової розробки проблеми дослідження щодо розвитку елементарної освіти у Великій Британії ХІХ ст.

Аналіз зарубіжної та вітчизняної літератури свідчить, що фахівців-дослідників найбільш цікавили проблеми філософсько-соціального спрямування елементарної і вищої академічної освіти, професійної педагогічної освіти, становлення та розвитку академічної освіти, яка постійно вдосконалювалася в залежності від потреб та змін у суспільстві. Саме ці напрями плідно досліджували видатні англійсь-

кі вчені-педагоги Д. Вінсент, С. Маріот, Д. Пурвіз, Б. Сімон, В. Стефенз, С. Хароп [22; 24]. Т. Келлі є автором об'ємної праці «Історія освіти Великої Британії: від середніх віків до ХХ століття». У цих працях учені ретельно аналізували суспільно-історичні, політичні і економічні умови, які впливали на розвиток культури і освіти в країні. Наголос робився на традиційному переконанні британців на необхідності глибокої і широкої базової освіти, опори у змісті на вимоги часу і промислово-виробничої галузі до письмової і математичної грамотності.

Стан підготовки вчителів для елементарних шкіл у Великій Британії вивчали видатні педагоги Р. Александер, С. Бел. Проблеми підготовки вчителів англійської мови досліджували також Д. Аткинсон, Р. Протероу, А. Ховат. Автори аргументовано вказували, що рівень розвитку елементарної освіти залежить від педагогічної ініціативи і активності саме педагогів — організаторів елементарних шкіл. Тому їх підготовці, всебічній широкій освіті варто приділити першу увагу.

Певною мірою питання організації навчального процесу в елементарних школах висвітлено у ряді досліджень з питань організації та змісту педагогічної пра-

ктики, проведених відомим англійським педагогом Е. Коуп. У своїй праці “Шкільна практика як складова частина педагогічної освіти” Е. Коуп сформулювала основні завдання педагогічної практики в елементарних школах. Проблема професіоналізму вчителя як організатора елементарної школи знайшли відображення в роботах Р. Драйвера, Р. Кілі, Дж. Ліга, Р. Мілара та П. Скота [3].

З’ясовано, що проблемам змісту елементарної освіти та відповідної професійно-педагогічної підготовки вчителів на університетських курсах присвятили дослідження Р. Александр та Д. Віттейкер, які проводились ними у 1980-х роках. Результати були представлені в узагальнюючій праці “Розвиток однорідних курсів вдосконалення”. Автори детально розглядали зміст елементарної освіти, вказували на практичну спрямованість методів навчання на курсах. Разом з тим, варто вказати, що названа праця тяжіє до системного узагальнення суспільно-історичних чинників розвитку педагогічної освіти у Великій Британії, в якій автори звужено охарактеризували відмінності роботи вчителів в елементарних школах порівняно з іншими рівнями.

Як свідчить проведене дослідження, теорія та практика освіти і виховання у Великій Британії є об’єктом глибокого конструктивно-критичного аналізу науковців у різні історичні часи. Значний успіх цієї держави в економічному, соціальному й духовному житті змусив педагогів, психологів різних країн звернутися до аналізу основних чинників такого прогресу і виділити серед них як найважливіший — відповідно організовану систему елементарної освіти і виховання. Теоретичні проблеми, цілі, структуру навчальних планів для різних типів навчальних закладів, у тому числі і елементарних шкіл, розробляли П. Реншоу, Б. Бернштейн, Р. Брукс, Д. Горбут, Д. Лінч, Р. Принг, П. Херст, Т. Холінз, Д. Фултон. Матеріали цих дослідників відзначаються повнотою, аргументованою фактологією, що забезпечило

об’єктивність та логіку висновків щодо аналізу змісту, форм і методів навчання в англійських елементарних школах досліджуваного періоду [3].

Дослідження красномовно свідчить про те, що англійські вчені у різні етапи суспільного життя аналізували сутність, зміст, завдання елементарної освіти, ставили перед особистістю вимоги щодо служіння суспільству, а також формулювали завдання держави для забезпечення певних прав і свобод громадян. Так, наприклад, Т. Гоббс, Д. Г’юм, А. Коллінз, Д. Локк, Т. Мор, Д. Прістлі, А. Сміт, Д. Толанд, А. Фергюсон та інші у своїх працях розглядали проблему свободи особистості, аналізували суспільні взаємовідносини, обґрунтовували роль елементарної освіти і навчання у житті особистості, розглядали поняття освіченості і необхідність її формування в дітей з раннього віку, тлумачили термін „елементарна освіта”. Усі ці аспекти їх творчої спадщини склали теоретичне підґрунтя нашого дослідження.

Цінні матеріали щодо виділення чинників розвитку елементарної освіти у контексті проблем філософії освіти вивчали Р. Діарден, Р. Пітерс, П. Херст. Принциповим питанням в елементарній освіті науковці визначили не форму власності закладів освіти: державна, приватна або громадська, а їхню здатність забезпечити суспільні інтереси в освіті. Ця трансформація ідеології освіти відображає властивий для неолейбористів дух пошуку «третього шляху» розвитку суспільства, шляху синергізму. Ученими зроблено наголос на тому, що в Англії накопичений значний досвід партнерства, конкретними проявами якого стали: залучення приватних фірм до інформаційного забезпечення шкіл; співпраця державного та приватного сектору в діяльності Зон освітньої дії в районах соціальної бідності; ініціатива приватного фінансування шкільного будівництва; залучення бізнесових структур до створення спеціалізованих шкіл; часткове державне фінансування релігійних шкіл нетрадиційних конфесій для Англії (мусульманських, сикхських,

адвентистських тощо), як і шкіл, що належать до традиційних конфесій. Однак автори не провели історико-логічних паралелей, не розкрили історичний аспект обраної нами проблеми дослідження.

Соціальний характер утворення елементарних шкіл у Великій Британії розкрито у працях Ф. Бедаріда, Дж. Кей, С. Сміт [3; 8]. У ході дослідження авторами детально аналізується вплив соціальних реформ XIX — XX ст. на британські родини різних верств населення, що привели до зміни їх традиційних рис, а відповідно й шляхів виховання дітей, піднесення ролі елементарної освіти в суспільстві.

Питання історії освіти Великої Британії висвітлено у публікаціях британських і західноєвропейських учених Дж. Адамсон, Г. Белфор, Г. Бернард, М. Боултвуд, Дж. Іннес, С. Кертіс, Е. Куберлі [3–6; 8; 10].

Окремі факти організації елементарної освіти періоду, що досліджується, описували у наукових статтях науковці, зокрема: Г. Бартлі, Д. Вордл, Дж. Гріноу, Дж. Лавсан, Дж. Мерфі, Дж. Херт, П. Хорн, Г. Сілвер [3; 11; 12; 14; 19]. Працям цих учених притаманний лаконізм, зосередження уваги на питаннях розширення мережі і фінансування закладів елементарної освіти.

Методи і засоби елементарної освіти у Великій Британії конкретизовано певним чином у працях учених: І. Гамель, який аналізував особливості методичного забезпечення белл-ланкастерських шкіл [1]; Д. Оуен, Р. Оуен, Г. Макнаб та інших [3], які характеризували методи навчання у н'ю-ленаркській школі. Узагальнення досвіду діяльності цієї школи присвячено публікації світових науковців. Цінність для нашого дослідження мають монографії про Р. Оуена, статті, що висвітлюють його педагогічні погляди, таких авторів: Ф. Доллеан, О. Колльман, Дж. Коул, Дж. Лорд, Ф. Поудмор, Н. Саймон [3; 9; 18]. Автори вказували на пріоритети в розробці методичного забезпечення елементарної освіти: 1) підтримка розумового

розвитку дитини; 2) підвищення мовної та числової грамотності на початковому періоді навчання; 3) нові відношення між владою та вчителями.

Слід відзначити, що англійський уряд ніколи не залишався осторонь від вирішення проблем розвитку елементарної освіти, відповідної підготовки вчительських кадрів. Про це свідчать численні урядові документи, доповіді державних комітетів з перевірки чи вдосконаленню мережі закладів елементарної освіти, циркуляри, постанови, рішення дослідницьких груп, дослідження комісії, створеної Інспектором Її Величності з перевірки ефективності шкіл. Законодавчу базу освітніх закладів аналізував А. Ліч [3; 15; 16]. У контексті питань історії права і культури Великої Британії XIX ст., проблеми діяльності педагогів-реформаторів елементарної школи проаналізовано у публікаціях Дж. Девіс, Дж. Маккі, Дж. Макколей Тревельян [2;3].

Відзначаючи доробок англійських педагогів, слід вказати і про дослідження вітчизняних учених із різноманітних проблем елементарної, загальної і професійно-педагогічної підготовки вчителів у Великій Британії.

Щікаві дані, з точки зору етнографічного матеріалу, що допомагають усвідомити основні критерії і підходи до організації елементарної освіти англійського типу, містять роботи В. Белінського, В. Боткіна, М. Єрофеева та інших. Так, проблеми дидактики елементарної школи, основні тенденції розвитку загальної освіти висвітлені в працях російських дослідників Я. Болюбаш, М. Ваховського, М. Нікандрова. Дослідник Г. Бутенко розробляла питання диференціації освіти у шкільній системі Великої Британії і соціальну спрямованість екзаменаційної політики, яка діє в країні. Дослідження питань професійної орієнтації в об'єднаних школах були проведені В. Буряк та О. Джуринський. Ряд важливих методичних питань підготовки англійських вчителів до професійної діяльності в закладах елементарної освіти

висвітлено в дисертаційних дослідженнях Ю. Алферова, М. Євтуха, І. Зязюн. Особливості британської педагогіки досліджували В. Базуріна, Б. Вульфсон, О. Джуринський, А. Василюк, М. Лещенко, С. Позняк, М. Тадеєва, М. Триняк та ін. Значним є доробок українських науковців у вивченні досвіду зарубіжних учених-педагогів у плані підготовки вчителів до здійснення елементарної освіти. Серед них: А. Алексюк, Г. Артемчук, В. Буряк, О. Буряк, Я. Болюбаш, Є. Белозерцев, Г. Грищенко, С. Домбровський, М. Євтух, І. Зязюн, Н. Кичук, О. Кузнецова та багато інших, які в своїх працях проаналізували і висвітлили окремі аспекти суспільного статусу вчительської професії, особливості педагогічної освіти в Україні та в країнах Заходу, зміст навчальних програм підготовки вчителів, а також проблеми оцінки ефективності навчання майбутнього вчителя у зарубіжній педагогіці. Концепції виховуючого навчання, політико-ідеологічна спрямованість виховання, зміст і методи політичного виховання учнів шкіл Англії розглянуті дослідниками І. Братусь, Н. Воскресенською, М. Гурій. Проблеми взаємодії сім'ї і елементарних шкіл вивчали О. Демченко, Л. Романенкова, О. Романовська. Проблему індивідуалізації навчання в шкільній освіті Великої Британії вивчала Л. Парамонова. Окремі аспекти досліджуваної проблеми знайшли відображення у дослідженнях, присвячених питанням професійної педагогічної підготовки британських учителів, — історія, теорія, методичні основи, структура педагогічної освіти і курсів педагогічної підготовки, реформування, тенденції розвитку педагогічної освіти і післядипломної педагогічної підготовки — розкрито у дисертаціях і монографіях Ю. Алферова, Ю. Кіщенко, О. Леонтєвої, Т. Моїсеєнко, Д. Сабірової, С. Синенко, А. Соколової, Н. Яцишина. Соціокультурний компонент підготовки майбутніх учителів для елементарних шкіл проаналізовано О. Волошиною. У монографії М. Леклерк у комплексі складових змісту навчання і виховання в суспільному роз-

витку Англії розглянуті мета, завдання, вимоги до навчальних курсів середніх шкіл. Ряд важливих методичних питань організації освіти у Великій Британії розкрито у працях Л. Гордієнко, В. Гаргай, М. Душек, І. Задорожної, М. Зубілевич. Теорію та практику становлення педагогічних традицій почасти висвітлено у дослідженні М. Копилової. Дослідниця запропонувала своє бачення причин формування елементарної освіти як педагогічного феномена у Великій Британії. Також багато уваги приділено вивченню питань виховання, зокрема розкрито напрями виховання: громадянського виховання молоді в закладах елементарної освіти вивчав М. Гурій, питання художнього виховання школярів у Великій Британії досліджувала О. Кареліна; Г. Бутенко вивчала методи діагностування навчальних досягнень учнів у системі шкільної освіти Великої Британії; О. Лещинський розробляв питання змісту шкільного курсу фізики у Великій Британії, Німеччині та США (XIX — XX ст.); Н. Бідюк аналізувала зміст та форми організації підготовки бакалаврів інженерії в університетах Великої Британії, у цьому ключі дослідниця зверталася до аналізу способів поєднання загального і професійного навчання, яке початково відбувалося в мережі елементарних шкіл. Дослідженням встановлено, що Г. Марченко, Я. Полякова, С. Старовойт вивчали питання розвитку екологічної освіти в середніх школах та університетах Великої Британії у другій половині XX ст. у цьому контексті автори аналізували досвід формування екологічного концепту у змісті елементарної освіти. Р. Сойчук розкрила основні аспекти реформування змісту трудового навчання в об'єднаній школі Великої Британії в 70-90-ті роки XX ст. Як відомо, об'єднані школи утворювалися на базі комітетських у XIX ст. і давали елементарну освіту. Питання соціально-педагогічної роботи педагогів у Великій Британії стали предметом компаративних досліджень О. Романовської (фостерна сім'я Великої Британії), Л. Гордієнко (діяльність мо-

лодіжних організацій у Великій Британії), О. Пічкара (підготовка фахівців соціальної роботи у Великій Британії), І. Братуся (робота з юними матерями у США та Великій Британії), М. Зубілевич (гендерне виховання дівчат-підлітків у Великій Британії). Система освіти Великої Британії постійно знаходилась у полі уваги вітчизняних науковців, які досліджують широке коло проблем: теорію і практику британської загальної школи (М. Алексєвич, О. Матвієнко, А. Сбруєва, М. Лещенко, О. Локшина), вищу і професійну освіту (Н. Відюк, О. Глузман, О. Кузнецова), освіту дорослих (Г. Корнетов). З поміж них чільне місце належить науковим дослідженням у галузі педагогічної освіти, які виконувалися переважно на матеріалах Англії й Уельсу і стосувалися особливостей стандартизації педагогічної освіти (Н. Авшенюк), формування педагогічної майстерності вчителів (Ю. Кіщенко), реформування вищої педагогічної освіти (А. Парінов), розвитку післядипломної педагогічної освіти (М. Шкіль). Значним доробком української педагогічної науки в галузі професійної підготовки вчителів є праці Л. Пуховської. Новизною наукових підходів відзначається її монографія, присвячена порівняльному аналізу систем професійної підготовки вчителів у країнах Західної Європи. У ній розглядаються головні тенденції розвитку сучасної педагогічної освіти, аналізуються особливості та специфічні риси розвитку національних систем підготовки вчителів на порозі ХХІ ст. Проблеми трансформації англійської системи підготовки вчителів в умовах формування загальноєвропейського освітнього простору знайшли детальне висвітлення у дослідженні А. Парінова. Помітних результатів в опрацюванні окремих важливих питань, що прямо чи опосередковано стосуються теми нашої роботи, досягнуто ученими М. Євтухом, М. Тадеєвою, розкриті в монографії “Етнопедагогічні традиції виховання у Великій Британії”, в якій проаналізовано джерела британської педагогіки та традиційні шляхи виховання і освіти підростаючого

покоління. Цінні матеріали містить дисертація О. Волошиної, в якій розкрито педагогічні умови реалізації соціокультурної підготовки вчителів та наукові засади елементарної школи у Великій Британії, особливості розвитку елементарної освіти як чинника модернізації професійної підготовки вчителів елементарної школи [3, с. 17–23].

Проведений аналіз джерел довів, що цілісно питання історії становлення і розвитку елементарної освіти у Великій Британії у ХІХ ст. не досліджувалися, що й зумовило доцільність проведення даного наукового пошуку.

Література

1. *Гамель И.* О способах взаимного обучения по системам Белла, Ланкастера и других ; пер. с нем. — С.-П. : Тип. Глазунова, 1845. — 179 с.
2. *Тревельян Дж. М.* Социальная история Англии. Обзор 6 столетий от Чосера до королевы Виктории ; пер. с англ. А. А. Круглинской и К. Н. Татариновой под ред. Семенова В. Ф. — Москва : Иностран. лит-ра, 1959. — 607 с.
3. *Мокроменко О.В.* Развитие элементарной освіти у Великій Британії ХІХ ст. — Рукопис : дис. ... кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01. — загальна педагогіка та історія педагогіки / Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, Харків, 2011. — 196 с.
4. *Adamson J.W.* English Education 1789 — 1902. — Cambridge, 1930. — 220 p.
5. *Balfour G.* The Educational System of Great Britain. — Oxford, 1903. — 400 p.
6. *Barnard H. C.* A History of English Education from 1760. — London : University of London Press, 1961. — 150 p.
7. *Bartley G.* The Schools for the people, containing the history, development and present working of each description of English school for the industrial and poorer classes. — London : Daldy, 1871. — 582 p.
8. *Bedarida F.* A Social History of

England 1851 —1990. [translated by A.S. Forster]. — London, New York : Routledge, 1991. — 200 p.

9. *Cole G.* Robert Owen. — London, 1925. — 236 p.

10. *Cubberley E.* History of Education. — Boston, 1928. — 700 p.

11. *Greenough J.* The Evolution of the Elementary Schools of Great Britain. — London, 1903. — 205 p.

12. *Horn P.* Education in Rural England 1800-1914. — London, 1978. — 368 p.

13. *Kay J.* The Social Conditions and Education of the people in England and Europe. — Cambridge, 1850. — 180 p.

14. *Lawson J. H.* A Social History of Education in England / J. Lawson, H. Silver. — London, 1973. — 210 p.

15. *Leach A. F.* Educational Chapters and Documents. — London, 1911. — 205 p.

16. *Leach A. F.* Some results of research in the history of Education in England with suggestions for its continuance and extension. — London published for the British Academy, 48 p.

17. *Silver H.* Education and History: Interpreting Nineteenth and Twentieth Century Education. — London, 1983. — 386 p.

18. *Simon B.* The State and Educational Change: Essays in the History of Education and Pedagogy. — London : Lawrence & Wishart, 1994. — 200 p.

19. *Wardle D.* English popular education 1780 — 1970. — Cambridge : CUP, 1976. — 197 p.

03.10.2018

Інклюзивне та інтегроване навчання на Харківщині в світлі нового закону України «Про освіту»

Юрій Бойчук,

доктор педагогічних наук, професор,
проректор з наукової роботи,

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

31 жовтня 2018 року на базі Харківського національного педагогічного університету за сприяння та підтримки Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України, Харківської державної обласної адміністрації та Харківської міської ради відбулася робота Регіонального круглого столу «Стан і перспективи впровадження інклюзивного та інтегрованого навчання на Харківщині в світлі нового закону України «Про освіту». Мета його проведення — обмін досвідом і обговорення шляхів підвищення ефективності навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах закладів дошкільної, загальної середньої та вищої освіти Харківського регіону.

Для участі в роботі круглого столу були запрошені представники місцевих органів управління освіти Харківської області; керівники закладів дошкільної,

загальної середньої та спеціальної освіти з інклюзивною формою навчання; керівники інклюзивно-ресурсних центрів Харківської області; науковці, посадові особи та громадські організації, що опікуються питаннями інклюзивного навчання, викладачі і студенти.

Серед учасників круглого столу були поважні гості — Шевцов Андрій Гаррійович — директор Департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації та ліцензування Міністерства освіти і науки України, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України; Синьов Віктор Миколайович — декан факультету корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, президент Асоціації корекційних педагогів України та Бондар Віталій Іванович — професор кафедри спеціальної,

інклюзивної і здоров'язберезувальної освіти нашого університету, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, заслужений працівник народної освіти України. Вони виступили на пленарному засіданні з доповідями, в яких були висвітлені важливі питання національної політики та теоретико-методологічні засади впровадження інклюзивної форми навчання в Україні. Під час роботи круглого столу учасниками були зроблені повідомлення про стан, проблеми та перспективи розвитку інклюзивного навчання в закладах освіти Харківщини, діяльність інклюзивно-ресурсних центрів, підготовку педагогічних кадрів до реалізації завдань інклюзивної освіти.

Перед початком роботи круглого столу в урочистій обстановці академіку НАПН України Синьову В.М. і члену-кореспонденту НАПН України Шевцову А.Г. були вручені клейноди почесних докторів нашого університету, академік НАПН України Бондар В. І. нагороджений медаллю «Г. С. Сковорода». Ці нагороди є свідченням визнання вагомого внеску відомих учених у розвиток вітчизняної дефектологічної науки та сучасне становлення інклюзивної освіти.

Для учасників круглого столу були передані привітання від Міністра освіти Лілії Гриневич та голови Харківської обласної державної адміністрації Юлії Світличної.

Вот это — Харьков!

Екатерина Астахова,
доктор исторических наук, профессор, ректор,
Харьковский гуманитарный университет
«Народная украинская академия»

Представляем издание: Академическая среда второй половины XX века: харьковский контекст : монография / Нар. укр. акад.; под общ. ред. Е.В. Астаховой. — Харьков : Изд-во НУА, 2018. — 302 с.

Идея книги, на первый взгляд, может и не покажется оригинальной. Сегодня едва ли кого-то можно удивить воспоминаниями. Но здесь — другой случай, другой формат.

В ХГУ «НУА» изучением самых разных аспектов образования занимаются практически с момента создания учебного заведения. В поле исследовательских интересов — исторические, социологические, философские, экономические и другие аспекты функционирования института образования.

Именно в ключе продолжения прежних исследовательских традиций, задумывалось и издание по академической культуре. Здесь у НУА есть определенные наработки, достижения (например, научно-исследовательский проект «История Харьковского образования в лицах» был номинирован в 2017 г. на Госпремию Украины). Интерес у научной общественности вызывали предыдущие издания, в основе которых — результаты длительной, многолетней исследовательской работы. В их числе — «Страницы из жизни Учителя» (2002 г.) [1], «Служение Отечеству и долгу. Очерки о ректорах Харьковских вузов» (2004 г.) [2], «На алтаре призвания» (2010 г.) [3], «Учитель перед именем твоим» (2000-2004 гг.) [4], «Ученики об Учителе» (2015 г.) [5] и др.

Начало этой публикационной традиции было положено еще в 1998 г., когда

свет увидел биографический словарь «Выдающиеся педагоги высшей школы г. Харькова» [6]. И вот теперь, в 2018 г., продолжая исследования по истории образования, академия подготовила новую монографию, посвященную Харьковской высшей школе.

«Академическая среда» — это сборник эссе и воспоминаний ведущих преподавателей НУА о своих вузовских наставниках, о тех, кто с их точки зрения составлял ядро, основу академической культуры второй половины XX века, кто был носителем и транслятором того самого академического этоса, сохранением и развитием которого так обеспокоена сегодня университетская профессура.

Конечно, львиная доля материалов — гимн профессорам и наставникам Харьковского университета им. М. Горького (ныне — ХНУ им. В. Н. Каразина). И это не удивительно, ведь каразинский — основа Харьковской высшей школы, Alma mater подавляющего большинства университетских преподавателей, сегодня занимающих вузовские кафедры. Тем интереснее было проследить, какие традиции, методики, принципы, характерные для второй половины XX века, университетская среда сегодня сохранила, а какие утратила.

Еще одна характерная черта «Академической культуры» проступила ярко, зримо: сборник получился позитивным, светлым и добрым. Конечно, исследова-

тельська задача, априори, передбавляла отбор лубших образцов. Но в совокупности эссе и воспоминания, представляются, объективно передают тот настрой, ту атмосферу, которая при всех трудностях и противоречиях выбранного периода, царила в университетской среде. Подвижность, самоотверженность, профессионализм и уважение...

Сборник не претендует на обобщение и глобальные выводы. Он, скорее, часть огромного мозаичного полотна, которое называется «Харьковская высшая школа». Небольшая часть. Но — добрая и позитивная. Оптимистичная по своей задумке и реализации.

Хочется надеяться, что те, кто возьмет сборник в руки, дочитают его до конца, на одном дыхании, ведь «Академическая культура» не просто получилась. Она получилась интересной. После знакомства с книгой остается чувство гордости и сопричастности. Ведь это — наш Харьков. Удивительный университетский город.

Литература

1. *Страницы из жизни Учителя* (В.И. Астахов в исследованиях и воспоминаниях) / Харьк. нац. ун-т им. В.Н. Каразина, Нар. укр. акад. ; [сост.: В. И. Астахова и др.]. — Харьков : [б. и.], 2002. — 175 с.

2. *Служение Отечеству и долгу* : очерки о жизни и деятельности ректоров харьковских вузов (1805-2004 годы) / Нар.

укр. акад. ; под общ. ред. В.И. Астаховой, Е.В. Астаховой. — Харьков : Изд-во НУА; Золотые страницы, 2004. — 747 с.

3. *На алтарь призвания* : очерки о пед. династиях Харьковщины / [авт. кол.: В.Р. Антонова, И.Л. Ануфриева, Е.В. Астахова и др. ; рук. авт. кол. В.И. Астахова]; под общ. ред. Е.В. Астаховой ; Нар. укр. акад. — Харьков : Изд-во НУА, 2010. — 562 с. — Электрон. аналог печ. публ.: режим доступа: \\srv01\irbis\data\text\txt\nua\Altar.pdf.

4. *Учитель, перед именем твоим...* : из сокровищницы пед. опыта г. Харькова : в 4-х т. : [учеб. пособие] / Харьк. гуманитар. ин-т «Нар. укр. акад.» ; [редкол.: Астахова Е.В. и др.]. — Харьков, 1999-2004.

5. *Ученики об Учителе* : очерки о науч.-пед. и обществ. деятельности д-ра ист. наук, проф., первого ректора Харьк. гуманитар. ун-та «Нар. укр. акад.» Валентины Илларионовны Астаховой (к 80-летию со дня рождения) / Нар. укр. акад. ; [авт.-сост.: Е.В. Астахова, В.В. Астахов ; сост. библиогр. указ.: И.В. Козицкая (отв. ред.) и др.]. — Харьков : Изд-во НУА, 2015. — 463 с. — Электрон. аналог печ. публ.: режим доступа: \\srv01\irbis\data\text\txt\nua\Ucheniki-ob-Uchitele.pdf.

6. *Выдающиеся педагоги высшей школы г. Харькова* : биограф. слов. / Харьк. гуманитар. ин-т «Нар. укр. акад.» ; [рук. авт. коллектива В.И. Астахова ; отв. ред. А.А. Гайков]. — Харьков : Глобус, 1998. — 736 с. — (Харьковский биографический словарь).

10.10.2018

АНОТАЦІЇ

АННОТАЦИИ

Освіта та суспільство

УДК 37.018.1 (091)

Пономарьов О., Черемський М. Відкривач нових душ // Новий Колегіум. — 2018. — №4. — С. 3–10.

Стаття присвячена видатній постаті української педагогіки Антону Семеновичу Макаренку, чий 130-літній ювілей ми святкуємо цього року. Абстрагуючись від ідеологічних нашарувань, автори намагалися показати педагога як живу людину з усіма її злетами та падіннями, поразками і перемогами. Основною заслугою Макаренка було те, що він будовав свою технологію виховання на довірі та повазі до особистості, незалежно від її минулого. В цьому і полягає основна доля успіху колонії імені Горького та комуни імені Дзержинського, котрі стали взірцем виховання нової людини.

Ключові слова: Антон Семенович Макаренко, неповнолітні злочинці, перевиховання, інноваційна педагогіка, колонія імені М. Горького, колоніст, комуна імені Ф. Дзержинського, комунар.

УДК 37.018.1 (091)

Пономарёв А., Черемской М. Открыватель новых душ // Новый Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 3–10.

Статья посвящена выдающейся личности украинской педагогики Антону Семёновичу Макаренко, чей 130-летний юбилей мы празднуем в этом году. Абстрагируясь от идеологических наслоений, авторы пытались показать педагога, как живого человека со всеми его взлётами и падениями, поражениями и победами. Основной заслугой Макаренко было то, что он строил свою технологию воспитания на доверии и уважении к личности, независимо от её прошлого. В этом и состоит основная доля успеха колонии имени Горького и коммуны имени Дзержинского, которые стали образцом воспитания нового человека.

Ключевые слова: Антон Семёнович Макаренко, несовершеннолетние преступники, перевоспитание, инновационная педагогика, колония имени М. Горького, колонист, коммуна имени Ф. Дзержинского, комунар.

UDC 37.018.1 (091)

Ponomariov O., Cheremsky M. Opener of new souls // New Collegium. — 2018. — №4. — P. 3–10.

The article is devoted of 130 anniversary of Anton Makarenko as eminent personality Ukrainian pedagogics. Authors are attempted show Makarenko as lively man with all his flights and falls, defeats and victories. Makarenko constructed your technology of education on faith and respect to personality, independently from her past. In that consist on the whole success of Gorky's Colony and Dzerzhynsky's Commune. They are appears beautiful example of education of new man.

Key words: Anton Makarenko, under age criminals, reeducation, innovative pedagogy, Gorky's Colony, Colonist, Dzerzhynsky's Commune, Communard.

УДК 656.342

Кузьменко Д., Гаєвський В., Розсоха О. Ідея підвищення конкурентоспроможності Харківського метрополітену // Новий Колегіум. — 2018. — №4. — С. 11–18.

На прикладі Харківського метрополітену запропоновано технологію організації руху поїздів по двох лініях. Це рух поїздів між станціями Холодна гора та Перемога, що є кінцевими для двох ліній, без пересадки пасажирів по станції Спортивна. Ця технологія для міста Харкова та його жителів надасть значні позитивні зміни та підвищить конкурентоспроможність метрополітену у порівнянні з іншими видами транспорту.

Ключові слова: метрополітен, пасажирські перевезення, оптимізація.

УДК 656.342

Kuzmenko D., Gaievskiy V., Rozsoxa A. Идея повышения конкурентоспособности Харьковского метрополитена // Новый Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 11–18.

На примере Харьковского метрополитена предложена технология организации движения поездов по двум линиям. Это движение поездов между станциями Холодная гора и Победа, являющимися конечными для двух линий, без пересадки пассажиров по станции Спортивная. Эта технология для города Харькова и его жителей принесет значительные положительные изменения и повысит конкурентоспособность метрополитена по сравнению с другими видами транспорта.

Ключевые слова: метрополитен, пассажирские перевозки, оптимизация.

UDC 656.342

Kuzmenko D., Haievskiy V., Rozsokha O. The idea of increasing the competitiveness of Kharkiv underground // New Collegium. — 2018. — №4. — P. 11–18.

In this article, using the example of the Kharkiv underground, the technology of organizing the movement of trains along two lines is proposed. This is the movement of trains between the Kholodna Gora and Peremoga stations, which are the end lines for the two lines, without transfer the passengers at the Sportyvna station. This technology for the city of Kharkiv and its residents will bring significant positive changes and increase the competitiveness of the underground in comparison with other modes of transport.

Key words: subway, underground, metro, passenger transportation, optimization.

Організація та управління

УДК 378.6:656.078.1

Панченко С., Сіроклін І. *Конкурентоспроможність випускників — запорука конкурентоспроможності університету // Новий Колегіум. — 2018. — №4. — С. 19–21.*

На прикладі ринку залізничної автоматики показано унікальність та нішовість освітніх послуг, які здатні надавати українські вузи. Представлено досвід успішної взаємодії Українського державного університету залізничного транспорту з провідними компаніями галузі, такими як Bombardier, Ansaldo STS та інші. Випускники вузу вже не перший рік поповнюють штат і успішно вирішують актуальні завдання галузі як у закордонних, так і в українських офісах компаній.

Ключові слова: освітні послуги, міжнародне співробітництво, залізничний транспорт.

УДК 378.6:656.078.1

Панченко С., Сіроклін І. *Конкурентоспособность выпускников — залог конкурентоспособности университета // Новый Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 19–21.*

На примере рынка железнодорожной автоматики показаны уникальность и нишевость образовательных услуг, которые способны предоставить украинские вузы. Представлен опыт успешного взаимодействия Украинского государственного университета железнодорожного транспорта с ведущими компаниями отрасли, такими как Bombardier, Ansaldo STS и другие. Выпускники вуза уже не первый год пополняют штат и успешно решают актуальные задачи отрасли как в зарубежных, так и в украинских офисах компаний.

Ключевые слова: образовательные услуги, международное сотрудничество, железнодорожный транспорт

UDC 378.6:656.078.1

Panchenco S., Siroklyn I. *Competitiveness of graduates is the key to competitiveness of the University // New Collegium. — 2018. — №4. — P. 19–21.*

The example of the railway automation market shows the uniqueness of educational services that Ukrainian universities can provide. The article presents the experience of successful cooperation of the Ukrainian State University of Railway Transport with leading companies of the industry, such as Bombardier, Ansaldo STS and others. For number of years, graduates of the university augment the staff and successfully solve the urgent issues of the industry both in the foreign and Ukrainian companies' offices.

Key words: educational services, international cooperation, railway transport.

УДК 159.9

Андронов В., Лебедева С., Перелигіна Л. *Підготовка екстремальних психологів в контексті*

модернізації вищої освіти // Новий Колегіум. — 2018. — №4. — С. 22–25.

Стаття присвячена досягненням Лабораторії екстремальної та кризової психології Національного університету цивільного захисту України в підготовці екстремальних психологів. Представлено основні напрямки діяльності лабораторії. Коротко розглянуто проблему безперервного навчання. Перелічено міжнародні програми, в яких брали участь фахівці лабораторії. Описано навчальні та тренінгові програми, які були розроблені для українських та зарубіжних екстремальних психологів та фахівців суміжних професій.

Ключові слова: підготовка екстремальних психологів, Лабораторія екстремальної та кризової психології, міжнародні проекти, програми підготовки.

УДК 159.9

Андронов В., Лебедева С., Перелигіна Л. *Подготовка экстремальных психологов в контексте модернизации высшего образования // Новый Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 22–25.*

Статья посвящена достижениям Лаборатории экстремальной и кризисной психологии Национального университета гражданской защиты Украины в подготовке экстремальных психологов. Представлены основные направления деятельности лаборатории. Кратко рассмотрена проблема непрерывного обучения. Перечислены международные программы, в которых участвовали специалисты лаборатории. Описаны программы обучения и тренинговые программы, разработанные для украинских и зарубежных экстремальных психологов и специалистов смежных профессий.

Ключевые слова: подготовка экстремальных психологов, Лаборатория экстремальной и кризисной психологии, международные проекты, программы подготовки.

UDC 159.9

Andronov V., Lebedeva S., Perelugina L. *Emergency psychologists training within the context of the higher education modernization // New Collegium. — 2018. — №4 — P. 22–25.*

The article is devoted to accomplishments of the Laboratory of Crisis and Disaster Psychology of National University of Civil Defence in training of extreme psychologists. The main activities of the laboratory were represented. The problem of the continuing education was briefly considered. The international programs with participation of the laboratory's specialists were listed. Educational and training programs for Ukrainian and foreign extreme psychologists and psychology-related professions developed by the laboratory were briefly described.

Key words: extreme psychologists training, Laboratory of Crisis and Disaster Psychology, international projects, training programs.

УДК 811.161.1'243'38:378.147

Вержанская О., Лагута Т. *Клубне навчання як один з інструментів комунікативної активності*

студентів // *Новий Колегіум*. — 2018. — №4. — С. 26–28.

Розглядаються затребувані в даний час клубні методики навчання, що поєднують різні напрями — класичний, комунікативний, традиційний, нетрадиційний. Обговорюються переваги інструментів комунікативної активності студентів.

Ключові слова: позааудиторна робота, індивідуальні, групові та масові форми навчання, клубне навчання.

УДК 811.161.1'243'38:378.147

Вержанская О., Лагута Т. Клубное обучение как один из инструментов коммуникативной активности студентов // Новый Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 26–28.

Рассматриваются востребованные в настоящее время клубные методики обучения, сочетающие различные направления — классический, коммуникативный, традиционный, нетрадиционный. Обсуждаются преимущества инструментов коммуникативной активности студентов.

Ключевые слова: внеаудиторная работа, индивидуальные, групповые и массовые формы обучения, клубное обучение.

UDC 811.161.1'243'38:378.147

Verzhanskaya O., Laguta T. Club-teaching as one of the instruments of students communicative activity // New Collegium. — 2018. — 2018. — №4. — P. 26–28.

Club training methods, combining different directions — classical, communicative, traditional, non-traditional, are considered. The advantages of students' communicative activity tools are discussed.

Key words: out-of-class work, individual, group and mass forms of training, club training.

Методологія освіти

УДК 378.4

Даньшева С., Шилін В., Рязанцев О. Особенности методических аспектов преподавания дисциплины "Вступ до фаху" для специальности "Будівництво та цивільна інженерія" // Новый Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 29–34.

Досліджено головні методичні особливості викладання дисципліни "Вступ до фаху" для студентів спеціальності "Будівництво та цивільна інженерія", які сприятимуть активізації навчальної діяльності загалом. Запропоновано зміст та структуру змістовних модулів дисципліни, спрямованих на формування всіх видів компетентностей студентів, що визначені стандартом освіти даного напрямку підготовки.

Ключові слова: заклад вищої освіти, стандарт освіти, спеціальні (фахові) компетентності, компетентнісний підхід, організація освітнього процесу, методика викладання, активізація навчальної діяльності.

УДК 378.4

Dansheva S., Shylin V., Riazantsev O. Methodological aspects of teaching of discipline "Introduction to speciality" for speciality "Construction and civil engineering" // New Collegium. — 2018. — №4. — P. 29–34.

The article contains the main methodological features of teaching the discipline "Introduction to the specialty "for students of the specialty"Construction and civil engineering". The content and structure of the content modules of the discipline, which contribute to the development of professional competencies of students. Methodological aspects of teaching the discipline will contribute to the revitalization of educational activities in General.

Key words: institutions of higher education, standard of education, special (professional) competence, competency-based approach, organization of the education, teaching methods, activation of educational activities.

УДК 371.321.5: 371.322.3

Левкіна Р., Левкін А., Ряснянська А. Формування почуття професійної соборності студентів та викладачів як запорука високої якості навчально-виховного процесу у ВНЗ // Новый Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 35–38.

Проаналізовано особливості педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу, зокрема стилів і типів спілкування викладачів зі студентами. Зроблено висновок про те, що запорукою високої якості навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі є формування почуття професійної соборності студентів та викладачів.

Ключові слова: професійна соборність, педагогічна діяльність, стиль спілкування викладачів зі студентами, тип спілкування викладачів зі студентами.

УДК 371.321.5: 371.322.3

Левкина Р., Левкин А., Ряснянская А. Формирование чувства профессиональной соборности студентов и преподавателей как залог высокого качества учебно-воспитательного процесса в ВУЗах // Новый Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 35–38.

Проанализированы особенности педагогической деятельности преподавателя высшего учебного заведения, а именно — стилей и типов общения преподавателя со студентами. Сделан вывод о том, что залогом высокого качества учебно-воспитательного процесса в высшем учебном заведении является формирование чувства профессиональной соборности студентов и преподавателей.

Ключові слова: профессиональная соборность, педагогическая деятельность, стиль общения преподавателя со студентами, тип общения преподавателя со студентами.

UDC 371.321.5: 371.322.3

Levkina R., Levkin A., Rysnyanska A. Formation a sense of professional catholicity of students and teachers as a guarantee of high quality of the educational process in the university // New Collegium. — 2018. — №4. — P. 35–38.

Analyzed the peculiarities of pedagogical activity of a teacher of a higher educational institution, in particular, the styles and types of communication between faculty and students. It is concluded that a guarantee of high quality of the educational process in the university is the formation a sense of professional catholicity of students and teachers.

Key words: professional catholicity, pedagogical activity, styles of communication between faculty and students, types of communication between faculty and students.

УДК 811. 112. 2' 42

Піхтовнікова Л. Синергетика у філології — наука теперішнього і майбутнього: перспектива вивчення в університетах України // Новий Колегіум. — 2018. — №4. — С. 39–42.

Популярно викладено сутність синергетики — науки про самоорганізацію складних систем. Показано передумови самоорганізаційних процесів у системах — протиріччя системи та їх креативне розв'язання. Проблеми та механізми синергетичних процесів продемонстровано на прикладах лінгвосинергетики, надано стислий нарис школи лінгвосинергетики в Україні, тематика досліджень та результати на сьогодні. Позначено перспективи розвитку цієї науки, зокрема, дослідження самоорганізації дискурсу, мовленнєвих творів, самоорганізації понять у нейронних мережах людини та штучного інтелекту, синергії знакових систем. Відмічено необхідність вивчення синергетики в університетах України.

Ключові слова: синергетика, самоорганізація, лінгвосинергетика, система, протиріччя.

УДК 811. 112. 2' 42

Піхтовнікова Л. Синергетика в філології — наука настоящего і будущего: перспектива изучения в университетах Украины // Новый Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 39–42.

Популярно изложена суть синергетики — науки о самоорганизации сложных систем. Показаны предпосылки самоорганизационных процессов в системах — противоречия системы и их креативное разрешение. Проблемы и механизмы синергетических процессов показаны на примерах лингвосинергетики, дан краткий очерк школы лингвосинергетики в Украине, тематика исследований и результаты на настоящий момент. Обозначены перспективы развития этой науки, в частности исследования самоорганизации дискурса, речевых произведений, самоорганизации понятий в нейронных сетях человека и искусственного интеллекта, синергии знаковых систем. Отмечена необходимость изучения синергетики в университетах Украины.

Ключевые слова: синергетика, самоорганизация, лингвосинергетика, система, противоречие.

UDC 811. 112. 2' 42

Pikhtovnikova L. Synergetics in Philology — the science of present and future: prospects of studying at universities of Ukraine // New Collegium. — 2018. — №4. — P. 39–42.

The article popularly outlines the essence of Synergetics — the science of self-organization of complex systems. It has been shown the prerequisites of self-organizing processes in systems — contradictions of the system and their creative resolution. The problems and mechanisms of synergistic processes are shown in the examples of Linguistic Synergetics. It has been given a brief essay on the school of Linguistic Synergetics in Ukraine, the topics of research and results so far. The prospects for the development of this science are indicated, in particular, studies of the self-organization of discourse and speech works, self-organization of concepts in human neural networks and artificial intelligence, synergy of sign systems. It has been noted the need to study Synergetics in the universities of Ukraine.

Key words: Synergetics, self-organization, Linguosynergetics, system, contradiction.

УДК 37.034

Лисенко Н. Интолерантність у французькій школі // Новий Колегіум. — 2018. — №4. — С. 43–46.

Висвітлюється інтолерантність як науково-педагогічна проблема сучасної шкільної освіти у Франції. Проведено аналіз причин виникнення інтолерантності в учнів французьких шкіл, які пов'язані із загальним станом суспільного та політичного життя в країні, а також із проблемами глобалізації та міграційних процесів. Досліджено прояви етнічної та релігійної інтолерантності в учнів шкіл Франції, яка спричиняє відчуження та соціальну напругу, зростання ксенофобії та расизму. Виявлено негативний вплив інтолерантності на навчальний процес та на шкільне життя в цілому.

Ключові слова: інтолерантність, Франція, школи, учні, іммігранти.

UDC 37.034

Lysenko N. Intolerance in French school // New Collegium. — 2018. — №4. — P. 43–46.

At present, there is an increase in ethnic and religious diversity in Europe. There is reason to believe that such a variety tends to increase due to globalization and the growth of migration flows. At the same time, as recent studies show, such phenomena as intolerance, social exclusion are gaining momentum, some groups of migrants feel themselves cut off from the rest of society. Very often this leads to cases of social, racial tension, as well as aggression and unrest. Education plays a key role in the preparation of society for combating these phenomena. This is the rejection of the other because of the fact that he has a different kind, he thinks and acts differently, and even simply because he exists. In the article, the topic of intolerance as a scientific and pedagogical problem of French modern school education is highlighted. An analysis of the causes of intolerance in French school students, which is related to the general state of social and political life in the country, as well as the problems of globalization and migration processes is carried out. Ethnic and religious intolerance in school-

children in France has been studied, which causes alienation and social strain, an increase in xenophobia and racism. The negative influence of intolerance on the educational process and on school life as a whole was revealed. Fighting school intolerance is one of the key challenges for the modern educational system in France.

Key words: intolerance, France, schools, students, immigrants.

УДК 001

Бабайлов В., Шершенюк Е. Наука научности // Новый Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 47–51.

Впервые установлен основной закон научности, создана наука научности и обоснована область её применения — исследовательская деятельность

Ключевые слова: наука, научность, наукология, науковедение, теория, закон, организация, методика, методология.

УДК 001

Бабайлов В., Шершенюк О. Наука науковості // Новий Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 47–51.

Вперше встановлений основний закон науковості, створена наука науковості і обґрунтована область її застосування — дослідницька діяльність.

Ключові слова: наука, науковість, наукологія, наукознавство, теорія, закон, організація, методика, методологія.

UDC 001

Babaylov V., Shershenyuk E. Science of scientific character // New Collegium. — 2018. — 2018. — №4. — P. 47–51.

For the first time, the basic law of science had been established, the science of science had been created, and field of application had been substantiated. It is the research activity.

Key words: science, scientific character, scientology, science studies, theory, law, organization, methodic, methodology.

Публічне управління та адміністрування

УДК 351

«Публічне управління XXI»: П'ята науково-освітня виставка // Новий Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 52–55.

Матеріали містять інформацію про підсумки та ключові заходи П'ятої науково-освітньої виставки «Публічне управління XXI», присвяченої 100-річчю державної служби та Дню місцевого самоврядування в Україні.

Ключові слова: публічне управління, адміністрування, державна служба, місцеве самоврядування, галузь знань «Публічне управління та адміністрування», освітні проекти та програми, співробітництво.

UDC 351

«Public Administration XXI»: the Fifth Scientific and Educational Exhibition // New Collegium. — 2018. — №4. — P. 52–55.

The materials contain information on the results and main events of the Fifth Scientific and Educational Exhibition «Public Administration XXI» devoted to the 100th anniversary of the civil service and the Day of Local Self-Government in Ukraine.

Key words: public administration, administration, public service, local self-government, field of knowledge «Public administration», educational projects and programs, cooperation.

Літопис

УДК 378.4.091.212.5-027.63(477.54-25)«1805/1917»

Куделко С., Янкул О. Иноземні студенти в імператорському Харківському університеті (1805–1917 рр.) // Новий Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 56–60.

Аналізується присутність іноземців в корпусі студентства Харківського класичного університету з моменту його заснування і до 1917 р. Проводиться аналіз по країнах, конфесіях і напрямках підготовки. Робиться висновок про те, що в усі часи в університеті були присутні іноземні піддані, кількість яких зростала пропорційно загальній чисельності студентів.

Ключові слова: Харківський імператорський університет, студенти-іноземці, конфесійний та професійний контингент.

УДК 378.4.091.212.5-027.63(477.54-25)«1805/1917»

Куделко С., Янкул А. Иностранные студенты в императорском Харьковском университете (1805–1917 гг.) // Новий Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 56–60.

Анализируется присутствие иностранцев в корпусе студенчества Харьковского классического университета с момента его основания и до 1917 г. Проводится анализ по странам, конфессиям и направлениям подготовки. Делается вывод о том, что во все времена в университете присутствовали иностранные подданные, число которых возрастало пропорционально общей численности студентов.

Ключевые слова: Харьковский императорский университет; студенты-иностранцы; конфессиональный и профессиональный контингент.

UDC 378.4.091.212.5-027.63(477.54-25)«1805/1917»

Kudelko S., Yankul A. Foreign students in the Imperial Kharkov University (1805–1917) // New Collegium. — 2018. — №4. — P. 56–60.

The article analyzes the presence of foreigners in the number of students of the Kharkov Classical University from the time of its foundation until 1917. Analysis is carried out for countries, faiths and areas of training. It is concluded that at all times at the university there were foreign subjects, the number of which

ІНФОРМАЦІЯ

increased in proportion to the total number of students.

Key words: Kharkov Imperial University; foreign students; confessional and professional contingent.

УДК [373.31(410)]«18»

Мокроменко О. Ступінь наукової розробки проблеми дослідження: розвиток елементарної освіти у Великій Британії XIX ст. // Новий Колегіум. — 2018. — №4. — С. 61–66.

Проаналізовано ступінь наукової розробки проблеми дослідження з розвитку елементарної освіти у Великій Британії XIX ст. Визначено аспекти в дослідженні елементарної освіти у Великій Британії XIX ст. Особливу увагу приділено вивченню наукових джерел зарубіжних та вітчизняних дослідників. Можливо зробити висновок про відсутність цілісного дослідження питання історії становлення та розвитку елементарної освіти Великої Британії XIX ст.

Ключові слова: наукова розробка, елементарна освіта, розвиток, аспекти, Велика Британія.

УДК [373.31(410)]«18»

Мокроменко Е. Степень научной разработки проблемы исследования: развитие элементарного образования в Великобритании XIX в. // Новый Коллегиум. — 2018. — №4. — С. 61–66.

Проанализирована степень научной разработки проблемы исследования развития элементарного

образования в Великобритании XIX в. Определены аспекты в исследовании элементарного образования в Великобритании XIX в. Особое внимание уделено изучению научных источников зарубежных и отечественных исследователей. Можно сделать вывод об отсутствии целостного исследования вопроса истории становления и развития элементарного образования в Великобритании XIX в.

Ключевые слова: научная разработка, элементарное образование, развитие, аспекты, Великобритания.

УДК [373.31(410)]«18»

Mokromenko O. The stage of the scientific R&D of the researching issue of the development of elementary education in Great Britain in the 19th century // New Collegium. — 2018. — №4. — P. 61–66.

The stage of the scientific R&D in the elementary education development in Great Britain in the 19th century has been analyzed in the article. The aspects in the researching the development of elementary education in Great Britain in the 19th century have been defined. Special attention is given to the investigation of foreign and Ukrainian researchers sources. It is concluded that there is a lack of complete investigation of issue of history of the foundation and the development of elementary education in Great Britain in the 19th century.

Key words: scientific R&D, elementary education, development, aspects, Great Britain.

**Ўважаемые коллеги !
В Каталоге подписных изданий Украины
наш индекс — 22863**